

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
ДОКУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ
КОМПЛЕКСНОЇ ПРОГРАМИ
ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2021–2027 РОКИ

Розробник:
Директор
Еколог

Марія УРАЗОВСЬКА
Олена БОЖКО

ХАРКІВ

2021

Зміст

Назва розділу	Стор.
Вступ	3
1. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування	19
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	26
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	71
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	86
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	91
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	110
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування.	115
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки).	117
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення.	119
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у т.ч. для здоров'я населення	123
11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію	124
12. Перелік виконавців звіту про стратегічну екологічну оцінку	127

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів та населених пунктів. Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів та програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявити та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів і підготовці планів і програм з метою забезпечення збалансованого (сталого) розвитку.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування національної практики застосування екологічної оцінки.

Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні

Основними міжнародно-правовими документами щодо проведення СЕО є: Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті (Конвенція ЕСПО), ратифіковано Верховною Радою України (від 01.07.2015 №562-VIII), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє природне середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади (Стратегії) державної екологічної політики на період до 2030 року» (схвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року). В цьому законі СЕО згадується в основних інструментах реалізації державної екологічної політики. Тобто стратегічна екологічна оцінка та оцінка впливу на довкілля – дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки тощо.

СЕО в Україні здійснюється на основі принципів законності та об'єктивності, гласності, участі громадськості, наукової обґрунтованості, збалансованості інтересів, комплексності, запобігання екологічній шкоді, довгострокового прогнозування, достовірності та повноти інформації у проекті документа, міжнародного екологічного співробітництва.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури

оцінки впливу на довкілля (у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі (далі – території з природоохоронним статусом).

Об'єкт СЕО і рівень планування

Об'єкт стратегічної екологічної оцінки – Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня, яка спрямована на вирішення екологічних проблем області шляхом об'єднання та координації зусиль органів місцевої влади і місцевого самоврядування, організацій, підприємств, установ, громадських організацій та небайдужих громадян, засобів масової інформації на обласному та місцевому рівнях.

Програму розроблено у зв'язку із закінченням терміну дії комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2009 – 2013 роки та на перспективу до 2020 року, затвердженої рішенням Харківської обласної ради від 29.10.2009 № 1413-V (зі змінами) та з урахуванням вимог Конституції України, Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про відходи», «Про природно-заповідний фонд України», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» (зі змінами), рішення сесії Харківської обласної ради від 17.11.1998 «Про затвердження Положення «Про обласний фонд охорони навколишнього природного середовища» (зі змінами, у редакції рішення сесії Харківської обласної ради від 30.05.2019 № 1007-VII), Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695, Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки та Плану заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки, схвалених рішенням обласної ради від 27.02.2020 № 1196-VII, інших нормативно-правових актів, державних, регіональних та галузевих програм у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Ініціатором розроблення Програми є Харківська обласна державна адміністрація, розробником та відповідальним виконавцем Програми – є Департамент захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної адміністрації. Учасниками Програми – є замовники коштів державного бюджету та обласного бюджету (обласного фонду охорони навколишнього природного середовища).

Головною метою Програми є реалізація ефективної природоохоронної політики на обласному рівні, забезпечення екологічної безпеки та раціонального природокористування, реалізації пріоритетних заходів охорони довкілля регіону, сприяння виконанню завдань щодо зменшення викидів і скидів забруднюючих речовин до навколишнього природного середовища, безпечного поводження з промисловими та побутовими відходами, збереження та розширення територій природно-заповідного фонду. Термін реалізації Програми: 2021-2027 роки.

У Програмі передбачено природоохоронні заходи, спрямовані на покращення екологічного стану регіону, у відповідності до переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 (зі змінами).

Основними завданнями Програми є:

- реалізація пріоритетних заходів охорони довкілля області;
- реалізація екологічної політики Харківської обласної державної адміністрації;
- забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів;

- підвищення рівня обізнаності населення та залучення його до реалізації природоохоронної політики.

Виконання Програми забезпечується шляхом реалізації державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, здійснення природоохоронних проєктів і заходів та сприятиме безпечному довкіллю Харківщини.

Джерела фінансування Програми є державний бюджет, обласний бюджет (обласний фонд охорони навколишнього природного середовища). Обсяг фінансування Програми визначається щороку та затверджується обласною радою на відповідний фінансовий рік.

Розпорядженням Харківської обласної державної адміністрації від 18.12.2020 № 799 – схвалено проєкт обласного бюджету на 2021 рік та прогноз обласного бюджету на 2022-2023 роки:

Пріоритетними завданнями діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища є сприяння забезпечення безпеки життєдіяльності населення, запобігання виникнення природних та техногенних катастроф, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екомережі і впровадження екологічно збалансованої системи використання природних ресурсів.

Основними заходами у сфері охорони навколишнього природного середовища у 2022 та 2023 роках є:

- забезпечення мінімізації та ліквідації шкідливого впливу на довкілля;
- будівництво комплексів з управління відходами у населених пунктах області;
- будівництво нових та модернізація існуючих очисних споруд для покращення якості питної води;
- придбання спеціальної техніки для вивезення з населених пунктів Харківської області побутових відходів;
- розширення заліснених та заповідних територій.

Основними результатами, яких планується досягнути є:

- раціональне використання наявних природних ресурсів;
- покращення екологічного стану в населених пунктах Харківської області;
- зменшення антропогенного та техногенного навантаження на навколишнє природне середовища.

Станом на 24.12.2020 на пленарному засіданні позачергової II сесії Харківської обласної ради депутатський корпус затвердив основні показники головного фінансового документу регіону та підтримав проєкт рішення «Про обласний бюджет Харківської області на 2021 рік».

Програма передбачатиме реалізацію видів діяльності щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, одночасно виконуються два критерії визначені статтею 2 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку». Таким чином, проведення процедури стратегічної екологічної оцінки Програми є обов'язковим.

Стратегічна екологічна оцінка Програми дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу на довкілля та здоров'я населення, а також використовувати результати цього аналізу для впровадження природоохоронних, ресурсозберігаючих технологій та заходів, спрямованих на запобігання, зменшення та усунення забруднення довкілля в процесі стратегічного планування.

Структуру Програми побудовано відповідно до вказаних пріоритетних напрямів розвитку

Напрямок 1. Охорона та раціональне використання водних ресурсів.

Пріоритетним завданням напрямку є: покращення екологічного стану водойм області, що передбачає реалізацію заходів, спрямованих на поліпшення гідрологічного, санітарного, технічного стану та якості води; зменшення зон підтоплення; створення водоохоронних зон, зменшення впливу промислових та інших виробничих об'єктів на рівень забруднення підземних вод, підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водопідготовки та очищення стічних вод із застосуванням

ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів.

Напряма 2. Охорона атмосферного повітря.

Пріоритетним завданням напрямку є: здійснення заходів щодо покращення стану атмосферного повітря, що передбачає реалізацію заходів з переоснащення виробництва із впровадженням енерго- і ресурсозберігаючих технологій, застосуванням сучасних матеріалів та методів, маловідходних та екологічно безпечних технологічних процесів, високоєфективних систем очищення пилогазових викидів.

Напряма 3. Охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу).

Пріоритетними завданнями напрямку є: реалізація заходів щодо рекультивациі порушених земель; забезпечення застосування раціональних, екологічно безпечних технологій видобування корисних копалин; озеленення населених пунктів.

Напряма 4. Збереження природно-заповідного фонду.

Пріоритетним завданням напрямку є: реалізація заходів щодо збереження та розширення території природно-заповідного фонду області, збільшення відсотку заповідності по районах області та по області у цілому, установа в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Напряма 5. Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів.

Пріоритетними завданнями напрямку є: рекультивациа територій полігонів твердих побутових відходів; будівництво сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів із застосуванням сучасних, екологічно безпечних технологій; забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів.

Напряма 6. Розвиток науки й освіти, доступність інформації, підготовка кадрів, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці.

Пріоритетними завданнями є: розроблення регіональних екологічних програм; проведення наукових досліджень, які сприятимуть вирішенню екологічних питань; забезпечення проведення оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки; підвищення рівня обізнаності населення з питань охорони довкілля, екологічна освіта і виховання.

Обласна державна адміністрація здійснює координацію та забезпечує виконання Програми. Обласна рада здійснює контроль за ходом реалізації Програми та ефективним використанням коштів.

У ході виконання до Програми можуть вноситися зміни. Зміни до Програми затверджуються Харківською обласною радою за поданням Харківської обласної державної адміністрації.

Найважливіші екологічні проблеми регіону

У сфері поводження з відходами – будівництво сучасних комплексів з управління комунальними відходами; забезпечення виконання проєктних рішень, проведення рекультивациі місць видалення побутових відходів, які вичерпали свій ресурс; запровадження системи роздільного збирання твердих побутових відходів суб'єктами господарювання, які визначені виконавцями послуг на вивезення побутових відходів у всіх населених пунктах області; придбання достатньої кількості обладнання і техніки для збирання та вивезення побутових відходів.

Можливі ризики – на цей час в області налічується 78 організованих місць видалення твердих побутових відходів, більшість з яких експлуатується з численними порушеннями вимог чинного природоохоронного законодавства. Так, документи, що посвідчують право користування земельною ділянкою, отримано лише на 14 об'єктів поводження з відходами, паспортизацію місць видалення відходів проведено для 49 об'єктів, проєктно-кошторисну документацію розроблено на 25 місцях видалення відходів та отримано 18 позитивних висновків державної екологічної експертизи. У більшості

випадків під час експлуатації місць видалення відходів проєктні рішення не дотримуються (відсутні технологічні карти, протифільтраційні екрани, огорожа, обвалування, спостережні свердловини, ємності для збору фільтрату та біогазу, відсутнє сортування та ущільнення відходів, не ведеться облік надходження відходів, не здійснюється контроль за якісним складом відходів, що надходять для захоронення тощо).

У сфері охорони і раціонального використання водних ресурсів – відновлення і покращення гідрологічного режиму річок Харківської області.

Можливі ризики – необхідність значних кошторисних витрат на проведення робіт з реконструкції наявних на теперішній час та будівництво нових очисних споруд.

У сфері природно-заповідної справи – збільшення площі природно-заповідного фонду та відсотку заповідності по області.

Можливі ризики – у зв'язку із обмеженнями у користуванні природними ресурсами, відсутністю механізму економічного стимулювання землевласників та землекористувачів земельних ділянок, віднесених до заповідних територій, визначеного на законодавчому рівні, ускладнюється досягнення більш позитивних результатів роботи з розширення території природно-заповідного фонду.

Напрямки діяльності та заходи Програми

Назва напрямку діяльності	Перелік природоохоронних заходів
1. Охорона і раціональне використання водних ресурсів	<p>1.1. Будівництво у населених пунктах, на новобудовах і розширення та реконструкція на діючих підприємствах:</p> <ul style="list-style-type: none"> - необхідних споруд для очищення стічних вод, що утворюються в промисловості, комунальному господарстві, інших галузях народного господарства; - дослідних та дослідно-промислових установок, пов'язаних з розробленням методів очищення стічних вод; - берегових споруд для прийому та очищення з плавзасобів господарсько-побутових стічних вод (у тому числі баластних та лляльних) і сміття для утилізації, складування і очищення; - систем роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них; - систем водопостачання із замкнутими циклами з поверненням для потреб технічного водопостачання стічних вод після їх відповідного очищення і оброблення (включаючи оборотні системи гідрозоловидалення і гідровидалення різних шламів); - оборотних систем виробничого водопостачання, а також систем послідовного і повторного використання води, у тому числі води, що надходить від інших підприємств; - споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання; - водопровідних мереж у місцях утворення депресійних ліжок. <p>1.2. Придбання насосного і технологічного обладнання для заміни такого, що використало свої технічні можливості на комунальних каналізаційних системах, установок для розчищення водних об'єктів та установок, обладнання і технічного флоту для збирання нафти, сміття та інших рідких, твердих відходів з суден.</p> <p>1.3. Створення водоохоронних зон з комплексом агротехнічних, лісомеліоративних, гідротехнічних, санітарних та інших заходів, спрямованих на запобігання забрудненню, засміченню та виснаженню водних ресурсів, а також винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг.</p>

	<p>1.4. Будівництво, розширення та реконструкція руслових аераційних станцій.</p> <p>1.5. Будівництво та реконструкція розсіюючих випусків очищених стічних вод та проведення заходів щодо запобігання тепловому забрудненню водою.</p> <p>1.6. Ліквідаційний тампонаж або переведення на регульований режим роботи самовиливних артезіанських свердловин.</p> <p>1.7. Заходи з охорони підземних вод та ліквідації джерел їх забруднення.</p> <p>1.8. Реконструкція або ліквідація фільтруючих накопичувачів стічних вод з метою відвернення чи припинення забруднення підземних і поверхневих вод.</p> <p>1.9. Реконструкція гідротехнічних споруд.</p> <p>1.10. Роботи, пов'язані з поліпшенням технічного стану та благоустрою водою.</p> <p>1.11. Ведення водного кадастру.</p> <p>1.12. Паспортизація малих річок і водою.</p> <p>1.13. Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби зі шкідливою дією вод (біологічна меліорація водних об'єктів, винесення водоохоронних зон в природу, упорядкування джерел, очищення русел від дерев, що потрапили до них внаслідок проходження весняних повеней, будівництво протиповеневих водосховищ і дамб тощо).</p> <p>1.14. Обстеження та паспортизація ставків-відстійників шахтних вод, шламонакопичувачів та хвостосховищ, гідротехнічних споруд.</p> <p>1.15. Заходи очищення стічних скидних і дренажних вод з меліоративних систем (включаючи скидні води з рисових полів) та поліпшення їх якості (акумуляюючі ємкості, відстійники, споруди та пристрої для аерації вод, біологічні канали, екрани для затримування пестицидів та інші).</p> <p>1.16. Розроблення методик, технологій, установок, обладнання, приладів контролю, проведення робіт з очищення водних ресурсів, забруднених пестицидами і агрохімікатами та їх знезараження.</p> <p>1.17. Спорудження установок для очищення і поліпшення якості води для зрошення сільськогосподарських культур.</p> <p>1.18. Розроблення, виготовлення та придбання систем, приладів, оснащення спеціального транспорту для здійснення контролю за кількістю та якістю поверхневих, підземних та стічних вод і скидів шкідливих речовин у водні ресурси.</p> <p>1.19. Проведення водообміну Краснопавлівського водосховища.</p>
<p>2. Охорона атмосферного повітря</p>	<p>2.1. Організація виробництва, установлення та реконструкція обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин хімічного та біологічного походження, що викидаються в атмосферне повітря, та зниження рівня впливу фізичних і біологічних факторів на атмосферне повітря; розроблення технології, організація виробництва та застосування матеріалів, використання методів та впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря.</p> <p>2.2. Будівництво дослідних та дослідно-промислових установок для розроблення методів очищення газів, що відводяться від</p>

	<p>джерел шкідливих викидів в атмосферу.</p> <p>2.3. Розроблення та виготовлення систем і приладів контролю та оснащення ними стаціонарних джерел викидів шкідливих речовин в атмосферу та пунктів контролю і спостереження за забрудненням атмосферного повітря.</p> <p>2.4. Спорудження і оснащення контрольно-регулювальних пунктів для перевірки і зниження токсичності відпрацьованих газів транспортних засобів.</p> <p>2.5. Розроблення, організація виробництва пристроїв для очищення відпрацьованих газів двигунів та оснащення ними транспортних засобів.</p> <p>2.6. Проведення робіт з інвентаризації джерел забруднення навколишнього природного середовища.</p>
<p>3. Охорона і раціональне використання земель</p>	<p>3.1. Впровадження ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території.</p> <p>3.2. Будівництво, розширення та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, а також проведення заходів із захисту від підтоплення і затоплення, направлених на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, усунення або зниження до допустимого рівня їх негативного впливу на території і об'єкти. Проведення заходів щодо хімічної меліорації ґрунтів.</p> <p>3.3. Здійснення заходів щодо упорядкування орних земель шляхом виведення з їх складу водоохоронних зон, ерозійно-небезпечних та інших не придатних для розорювання угідь.</p> <p>3.4. Рекультивация порушених земель та використання родючого шару ґрунту під час проведення робіт, пов'язаних із порушенням земель.</p> <p>3.5. Рекультивация територій полігонів твердих побутових відходів.</p> <p>3.6. Засипка і виположування ярів, балок з одночасним їх дренажуванням.</p> <p>3.7. Заходи, пов'язані з відтворенням лісів, створенням нових та реконструкцією існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень на деградованих, малопродуктивних та ерозійно-небезпечних землях і вздовж поверхневих водних об'єктів.</p> <p>3.8. Терасування крутих схилів.</p> <p>3.9. Консервація деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель.</p> <p>3.10. Поліпшення малопродуктивних земельних угідь.</p> <p>3.11. Розроблення технологій, обладнання та здійснення заходів для очищення, відновлення забруднених земель, а також земель, засмічених промисловими, побутовими та іншими відходами.</p> <p>3.12. Проведення обстеження ґрунтів.</p> <p>3.13. Відновлення степових, лучних, водно-болотних та інших антропогенно-змінених природних ландшафтів, створення і відновлення сіножатей та пасовищ.</p>
<p>4. Охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів</p>	<p>4.1. Заходи, що здійснюються з метою застосування раціональних, екологічно безпечних технологій видобування корисних копалин і вилучення наявних у них компонентів, що мають промислове значення, недопущення наднормативних втрат і погіршення якості корисних копалин, а також відбіркового відпрацювання багатих</p>

	<p>ділянок родовищ корисних копалин, що призводитиме до втрат їх запасів.</p> <p>4.2. Будівництво, розширення та реконструкція комплексів для закладки відпрацьованих, відкритих та підземних гірничих виробок супутніми породами, що не утилізуються.</p> <p>4.3. Розроблення технологій і обладнання для вилучення супутніх цінних компонентів з мінеральної сировини, розкривних і вміщуючих порід, відходів виробництва, з уловлюваних продуктів при газо- і водоочищенні та будівництво відповідних установок.</p> <p>4.4. Заходи, пов'язані з селективним видобуванням і зберіганням корисних копалин, розкривних та вміщуючих порід, відходів виробництва, що містять компоненти, які тимчасово не використовуються у народному господарстві, але є потенційно корисними.</p> <p>4.5. Заходи щодо захисту родовищ (газових, нафтових, вугільних, торфових та ін.) від пожеж, затоплення, обвалів та придбання для цієї мети обладнання.</p> <p>4.6. Картування забруднених територій, ведення аерокосмічного моніторингу геологічного середовища, ведення постійно діючих моделей геологічного середовища, радіоекологічні дослідження, ліквідаційний тампонаж свердловин.</p>
<p>5. Охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів</p>	<p>5.1. Спорудження установок для утилізації відходів лісозаготівельної та деревообробної промисловості.</p> <p>5.2. Ліквідація лісових та степових пожеж, пожеж торфовищ, їх наслідків.</p> <p>5.3. Ліквідація наслідків буреломів, сніголамів, вітровалів.</p> <p>5.4. Ліквідація негативних наслідків техногенного впливу на лісові насадження.</p> <p>5.5. Проведення заходів з виявлення запасів природних рослинних ресурсів, затрати на їх охорону і відтворення.</p> <p>5.6. Заходи щодо запобігання інтродукції та поширення чужорідних видів рослин, які загрожують природним екосистемам.</p> <p>5.7. Заходи з озеленення населених пунктів.</p> <p>5.8. Створення станцій і лабораторій біологічного та хімічного захисту лісових насаджень.</p>
<p>6. Охорона і раціональне використання ресурсів тваринного світу</p>	<p>6.1. Будівництво, розширення та реконструкція розплідників і ферм для розведення диких звірів та птахів з метою їх розселення в природному середовищі.</p> <p>6.2. Будівництво та облаштування притулків для утримання безпритульних тварин.</p> <p>6.3. Заходи щодо охорони тваринного світу та боротьби з браконьєрством (придбання матеріально-технічних засобів тощо).</p> <p>6.4. Ведення кадастру тваринного світу.</p> <p>6.5. Будівництво, реконструкція, розширення, технічне переоснащення, оснащення риборозплідних підприємств і виробничо-акліматизаційних баз для одержання та вирощування личинок життестійкої молоді цінних промислових риб для зариблення природних водойм і водосховищ комплексного призначення.</p> <p><i>До зазначеного не входять витрати на одержання та вирощування личинок і молоді риб для товарного вирощування в ставкових, озерних та інших спеціалізованих рибних</i></p>

	<p><i>господарствах.</i></p> <p>6.6. Будівництво, розширення та реконструкція механічних, гідравлічних, фізіологічних рибозахисних пристроїв на промислових, комунальних і сільськогосподарських водозаборах.</p> <p>6.7. Будівництво, розширення та реконструкція рибоходів.</p> <p>6.8. Створення криогенного банку генофонду цінних промислових видів риб.</p>
<p>7. Збереження природно-заповідного фонду</p>	<p>7.1. Будівництво, обладнання, реконструкція і розширення приміщень, призначених для проведення науково-дослідних робіт, пропаганди природоохоронних знань і створення експозицій, а також інших об'єктів (майстерень, кордонів, установок для миття машин з безстічним циклом, мостів, доріг, стежок, огорож і вольєрів), будівництво гідротехнічних та інших споруд, об'єктів зв'язку в заповідниках, національних природних парках, ботанічних садах, дендрологічних парках, зоологічних парках та парках - пам'ятках садово-паркового мистецтва з метою збереження та відтворення природних екологічних систем, пов'язаних з діяльністю цих установ, а також витрати на утримання об'єктів природно-заповідного фонду.</p> <p>7.2. Капітальний, поточний ремонт будівель (приміщень) установ природно-заповідного фонду.</p> <p>7.3. Створення центрів для розведення рідкісних та зникаючих тварин і рослин.</p> <p>7.4. Придбання спеціального обладнання, транспортних засобів і засобів зв'язку, віднесених до організацій заповідників та інших природоохоронних установ.</p> <p>7.5. Заходи щодо охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду та боротьби з браконьєрством (забезпечення працівників служби державної охорони природно-заповідного фонду України форменим одягом (крім установ природно-заповідного фонду, що належать до сфери управління Держлісагенства), відомчою зброєю та спеціальними засобами).</p> <p>7.6. Проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду.</p> <p>7.7. Витрати на резервування територій для заповідання.</p> <p>7.8. Розроблення проектів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх територій.</p> <p>7.9. Розроблення документації із землеустрою для територій та об'єктів природно-заповідного фонду.</p> <p>7.10. Діяльність щодо збереження видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України, поліпшення середовища їх перебування чи зростання, створення належних умов для розмноження у природних умовах, розведення та розселення.</p> <p>7.11. Створення центрів і банків генетичного матеріалу тварин і рослин, які знаходяться під загрозою зникнення.</p> <p>7.12. Створення екологічних фондів при природно-заповідних об'єктах.</p> <p>7.13. Здійснення заходів щодо відновлення корінних природних комплексів на заповідних територіях.</p> <p>7.14. Ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду.</p>
<p>8. Раціональне</p>	<p>8.1. Будівництво, технічне переобладнання і реконструкція</p>

<p>використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів</p>	<p>сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів.</p> <p>8.2. Будівництво, розширення та реконструкція споруд, придбання та впровадження установок, обладнання та машин для збору, транспортування, перероблення, знешкодження та складування побутових, сільськогосподарських і промислових відходів виробництва, відходів розчищення зелених насаджень, кубових залишків.</p> <p>8.3. Будівництво, розширення та реконструкція установок, виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва та побутових відходів.</p> <p>8.4. Будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів.</p> <p>8.5. Спеціальні роботи щодо запобігання пилоутворенню на прилеглих територіях шламонакопичувачів і хвостосховищ.</p> <p>8.6. Будівництво, розширення та реконструкція цехів утилізації осадів на очисних каналізаційних та водопровідних комплексах.</p> <p>8.7. Будівництво та реконструкція установок знешкодження та утилізації шламів.</p> <p>8.8. Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин.</p>
<p>9. Ядерна і радіаційна безпека</p>	<p>9.1. Розроблення і реалізація державних цільових і регіональних екологічних програм, першочергових заходів захисту населення від факторів радіаційного забруднення навколишнього природного середовища.</p>
<p>10. Наука, інформація і освіта, підготовка кадрів, екологічна експертиза, організація праці, забезпечення участі у діяльності міжнародних організацій природоохоронного спрямування, впровадження економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища</p>	<p>10.1. Розроблення та запровадження державної системи моніторингу навколишнього природного середовища.</p> <p>10.2. Розроблення державних цільових і регіональних екологічних програм.</p> <p>10.3. Наукові дослідження, проектні та проектно-конструкторські розроблення, що охоплюють зазначені у переліку природоохоронні заходи.</p> <p>10.4. Розроблення екологічних стандартів і нормативів.</p> <p>10.5. Проведення науково-технічних конференцій і семінарів, організація виставок, фестивалів та інших заходів щодо пропаганди охорони навколишнього природного середовища, видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, створення бібліотек, відеотек, фонотек тощо.</p> <p>10.6. Організація і здійснення робіт з екологічної освіти, підготовки кадрів, підвищення кваліфікації та обміну досвідом роботи працівників природоохоронних органів.</p> <p>10.7. Організація проведення оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки.</p> <p>10.8. Утримання та оснащення природоохоронних організацій приладами, обладнанням і спеціальними транспортними засобами, зміцнення матеріально-технічної бази центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, установ та організацій, що належать до сфери його управління, та</p>

	<p>центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, і його територіальних органів.</p> <p>10.9. Забезпечення міжнародної діяльності природоохоронного спрямування та участь у заходах як сторони міжнародних двосторонніх та багатосторонніх угод, у тому числі сплата членських внесків.</p>
--	---

Стратегічна екологічна оцінка Програми дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та здоров'я населення, а також використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Задля забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку ДДП з метою забезпечення збалансованого (сталого) розвитку території Харківської області, на замовлення Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської районної державної адміністрації ТОВ НТВК «УКРАЇНА» розроблено Звіт про стратегічну екологічну оцінку документу державного планування Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки.

Рівень планування – місцевий.

СЕО та стадії її здійснення

Стратегічна екологічна оцінка виконується відповідно до Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», статті 5 Закону України «Про державні цільові програми», постанови Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 № 106 «Про затвердження порядку розроблення та виконання державних цільових програм», зі змінами у звіті про стратегічну екологічну оцінку документу державного планування Програми, що розробляється згідно Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, в обсягах визначених вимогами статті 11 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

Оцінка проводилась паралельно з підготовкою Програми.

Для розробки СЕО передбачається:

- проведення аналізу існуючих матеріалів щодо стану довкілля (доповідь про стан довкілля, дані моніторингу стану довкілля, статистичні дані та таке інше);
- лабораторні дослідження стану довкілля та їх аналіз (у разі необхідності);
- проведення незалежних експертних оцінювань та наукових досліджень (у разі необхідності).

Запропонована методологія проведення СЕО Програми, як і методологія розроблення самої Програми, складається з шести етапів:

Етап 1. Підготовчий

1.1. Прийняття рішення про проведення СЕО. На даний момент в Україні не визначена законодавча процедура проведення СЕО. Тому рішення щодо проведення СЕО може бути прийнято обласною державною адміністрацією та / або обласною радою.

1.2. Створення робочої групи з СЕО та забезпечення її постійної взаємодії з усіма розробниками Програми. Робоча група може формуватися з представників органів влади та місцевого самоврядування, експертів з охорони довкілля, експертів з СЕО, науковців, представників громадськості та інших заінтересованих сторін. Робочій групі має бути

забезпечений вільний доступ до інформації та можливість надавати коментарі й рекомендації розробникам Програми.

1.3. Визначення кола органів влади, які братимуть участь у консультаціях. СЕО передбачає необхідність проведення консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я, яким має бути надана можливість прокоментувати проєкт Програми та звіт про СЕО.

1.4. Визначення кола заінтересованих сторін і необхідного ступеня залучення громадськості до участі та консультацій. Успішна та ефективна участь громадськості є важливою для успіху СЕО. Відповідно до Протоколу про СЕО громадськості мають бути надані можливості для участі в СЕО. Проєкт Програми та звіт про СЕО мають бути своєчасно доведені до відома громадськості. Заінтересованій громадськості повинна бути надана можливість висловити свою думку щодо проєкту Програми, а також щодо звіту про СЕО.

1.5. Інформування громадськості. Вимоги щодо інформування громадськості сформульовані в статті 5 «Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Орхуська конвенція). Інформування громадськості є важливою складовою на усіх етапах СЕО. На підготовчому етапі необхідно проінформувати про початок процесу СЕО та формування Робочої групи з СЕО.

Етап 2. Визначення сфери охоплення СЕО

2.1. Визначення ключових регіональних екологічних проблем. Огляд екологічних проблем необхідний для того, щоб допомогти зосередити СЕО на тих складових довкілля, які є важливими для регіону. Група з СЕО має визначити головні регіональні екологічні проблеми на основі наявних аналітичних матеріалів. Рейтинг цих проблем може бути визначений шляхом експертного опитування членів робочої групи з СЕО, а також більш широкого соціологічного опитування.

2.2. Визначення просторових і часових меж оцінки. Просторовий масштаб оцінки має охоплювати природні, соціально-економічні та культурні ресурси та регіональні взаємозв'язки між ними, а також практику землекористування, на яку може потенційно вплинути будь-який з альтернативних сценаріїв, розроблених для регіону. Ідеальними є випадки, коли просторові межі оцінки співпадають з природними межами річкових басейнів, геологічних регіонів або екосистем.

2.3. Проведення консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я щодо того, яка інформація має бути включена до звіту про СЕО.

Етап 3. Оцінка екологічної ситуації на території області

3.1. Збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників. Необхідно визначити складові довкілля (як екологічні, так і соціально-культурні), на яких буде зосереджено увагу регіональної СЕО. Важливо визначити ключові показники, які характеризують стан складових довкілля. Ці показники дозволять особам, що приймають рішення, оцінити зміни у довкіллі, зосередивши увагу на тих параметрах, які реагуватимуть на зміни і створюватимуть зворотний зв'язок, а також тих параметрах, моніторинг яких буде ефективним. Зібрана інформація дозволить оцінити поточний стан довкілля.

3.2. Проведення SWOT-аналізу з точки зору екологічної ситуації. SWOT-аналіз дозволяє виявити сильні і слабкі сторони екологічної ситуації в області, а також можливості й загрози, які впливатимуть на екологічну ситуацію. Виявлення загроз сприятиме оцінці їхнього впливу на довкілля, а визначення можливостей сприятиме пошуку шляхів зменшення впливу планованої діяльності на довкілля.

3.3. Проведення аналізу трендів стану довкілля. Якісна оцінка екологічних проблем регіонального розвитку в минулому є основою для початку розроблення документації з СЕО. В багатьох випадках 50% і більше загального часу на проведення СЕО витрачається саме на визначення базового рівня стану довкілля.

Етап 4. Проведення СЕО (оцінка запропонованих заходів щодо впливу на довкілля

та відповідність національним і регіональним екологічним цілям)

4.1. Оцінка ступеню врахування національних і регіональних екологічних цілей в заходах і проектах Програми. Група з СЕО оцінює ступінь врахування природоохоронних національних і регіональних цілей в рамках пропонованої Програми. Для цього використовуються екологічне законодавство, стратегічні документи національної екологічної політики, регіональні стратегічні документи та національні й регіональні екологічні програми.

4.2. Проведення консультацій з громадськістю щодо екологічних цілей. Результати оцінки ступеню врахування екологічних цілей слід обговорити з громадськістю для того, щоб зібрати зауваження та пропозиції і врахувати їх в документації з СЕО.

4.3. Визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру. Чинники змін у регіоні можуть бути антропогенними або природними. До таких чинників відносять також регіональну політику та управлінські дії. Зміни екологічної ситуації в області часто обумовлені взаємодією економічних, адміністративних, демографічних і соціально-культурних чинників, а також рівнем розвитку промисловості, сільського господарства, науки і технологій. Чинниками регіональних змін можуть бути розширення або скорочення певних галузей економіки (гірничодобувна промисловість, енергетика, сільське господарство, переробна промисловість, лісове господарство тощо); зміна моделей міського та сільського розвитку; розширення або звуження взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, бізнесом і громадськими організаціями; зміни чисельності населення в регіоні; зміни у практиці землекористування тощо. Важливо також виокремити чинники регіонального рівня і чинники, пов'язані з національними, міжнародними та глобальними впливами. Чинники більш високого (надрегіонального) рівня часто пов'язані з національною політикою та міжнародними угодами, спрямованими, наприклад, на збалансований розвиток, збереження біорізноманіття, протидію зміні клімату.

4.4. Проведення оцінки впливу Програми на складові довкілля. У випадку, коли у Програмі передбачаються конкретні заходи і проекти, що мають територіальну прив'язку, група з СЕО оцінює вплив пропонованих заходів на складові довкілля (вплив на атмосферне повітря, воду, ґрунти, природні ресурси, флору і фауну). У випадку, коли неможливо чітко визначити територіальну прив'язку конкретних заходів і проектів, оцінка впливів Програми ґрунтується на експертній оцінці членів робочої групи з СЕО. Для оцінки впливу можуть бути використані контрольні переліки, а також матриці взаємодій, конфліктів і синергізмів.

4.5. Проведення оцінки впливу Програми на стан здоров'я населення. У випадку, коли в Програмі передбачаються конкретні заходи і проекти, що мають територіальну прив'язку, група з СЕО оцінює вплив пропонованих заходів на стан здоров'я населення. У випадку, коли неможливо чітко визначити територіальну прив'язку конкретних заходів і проектів, оцінка впливів Програми ґрунтується на експертній оцінці членів робочої групи з СЕО. Для оцінки впливу можуть бути використані контрольні переліки, а також матриці взаємодій, конфліктів і синергізмів.

Етап 5. Розроблення документації з СЕО та передача на затвердження

5.1. Підготовка звіту про СЕО та рекомендацій щодо запобігання, скорочення або пом'якшення потенційних негативних впливів на довкілля та здоров'я населення, які можуть бути результатом реалізації Програми. Усі етапи проведення СЕО мають знайти своє відображення в звіті про СЕО. На основі проведеного аналізу група з СЕО готує рекомендації щодо запобігання, скорочення або пом'якшення потенційних негативних впливів на довкілля та здоров'я населення, які можуть бути результатом реалізації Програми.

5.2. Обговорення документації, збір і врахування пропозицій зацікавлених органів влади та громадськості. Обговорення документації з СЕО є суттєвою складовою СЕО, оскільки це дозволяє не лише ознайомити громадськість з результатами СЕО, а й зібрати пропозиції заінтересованих органів влади та громадськості до Програми. Заінтересовані

органи влади можуть оцінити правильність організації процесу СЕО та оцінити якість документації з СЕО.

5.3. Розроблення остаточного проєкту документації з СЕО та передача в обласну державну адміністрацію/обласну раду для розгляду. Група з СЕО забезпечує врахування в звіті про СЕО рекомендацій заінтересованих органів влади та громадськості. Звіт про СЕО, розроблений в процесі СЕО, передається регіональним органам влади для розгляду та ухвалення. Загалом, рекомендації СЕО мають бути максимально враховані в кінцевому варіанті Програми.

5.4. Забезпечення доступу громадськості до розробленої документації. Розроблена документація з СЕО має розміщуватися на веб-сайтах обласної державної адміністрації/обласної ради поряд із затвердженою Програмою.

Етап 6. Моніторинг фактичного впливу впровадження Програми на довкілля

6.1. Створення системи моніторингу та оцінки впливу Програми на довкілля. Документація з СЕО має містити пропозиції щодо організації системи моніторингу впливу впровадження Програми на довкілля. Ця система має враховувати той факт, що планування регіонального розвитку – це поступовий процес, який залежить від розроблення та схвалення Програми, відбору проєктів з її реалізації, моніторингу фактичного впливу та запуску нового циклу планування. СЕО має бути складовою частиною усіх цих етапів планування. У зв'язку з цим, хід реалізації Програми необхідно контролювати з врахуванням: 1) показників, які характеризують виконання природоохоронних заходів під час реалізації Програми; 2) результатів оцінки впливу на довкілля окремих проєктів, які виконуватимуться в рамках Програми.

6.2. Утворення робочого органу з моніторингу впливу Програми на довкілля. Для моніторингу впливу Програми на довкілля має бути створений робочий орган. Цей орган може функціонувати у складі робочої групи з моніторингу Програми. До його складу можуть увійти члени робочої групи з СЕО, а також представники громадськості. Робочий орган з моніторингу має забезпечити доступ громадськості та органів влади до результатів моніторингу.

Слід зазначити, що СЕО визначаються умови для реалізації видів діяльності або об'єктів, щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля (у тому числі щодо визначення місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів), ймовірні наслідки від такої діяльності та об'єктів, інше.

Під час підготовки звіту про СЕО в якості джерела необхідної інформації будуть використовуватися нормативно-правові акти, матеріали щорічних доповідей про стан довкілля та соціально-економічне становище, матеріали науково-дослідних робіт, архівні матеріали, відкритих даних з офіційних вебсайтів.

В зв'язку з тим, що стратегічні рішення завжди приймаються в умовах дефіциту інформації і закрити всі прогалини в рамках СЕО не можливо, да і це не має практичного сенсу. Частина важливих досліджень, Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затвердженими Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, рекомендується перенести на більш низькі рівні планування, в тому числі на рівень реалізації конкретної планованої діяльності, що визначена вимогами Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Передбачається проведення цільового аналізу та буде здійснена оцінка наслідків реалізації ДДП.

Забезпечення доступу та врахування думки громадськості під час розроблення ДДП та здійснення СЕО

В рамках проведення процедури стратегічної екологічної оцінки ДДП «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» складено заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки опубліковано у друкарських засобах масової інформації, а саме:

- газета «ЕКОсвіт» від 28.12.2020 № 51;
- газета «Харьковский Курьер» від 28.12.2020 № 103.

Замовником ДДП – Департамент захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної адміністрації забезпечується вільний доступ громадськості до документів протягом усього строку громадського обговорення в приміщенні Департаменту захисту довкілля та природокористування за адресою: 61022, м. Харків, м-н Свободи, буд. 5, Держпром, 4-й під'їзд, 7-й поверх.

Відповідно до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій громадськості Замовником ДДП оприлюднено заяву про визначення обсягу СЕО проекту документу державного планування «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» шляхом розміщення на офіційному вебсайті Харківської обласної державної адміністрації на сторінці Департаменту захисту довкілля та природокористування, з яким можна ознайомитися за посиланням <https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/486/491/3119>.

Рисунок 1.1 Місце розміщення заяви про визначення обсягу СЕО проекту ДДП «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» на офіційному вебсайті Харківської обласної державної адміністрації.

ОФІЦІЙНИЙ ВЕБ-САЙТ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА
ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

Версія для слабозорих | УКР | РУС | EN

Пошук

Адміністрація | Документи | Адмінпослуги | Зворотній зв'язок | Доступ до публічної інформації | Новини | Про область

Головна > Обласна державна адміністрація > Структура адміністрації > Структурні підрозділи > Департамент захисту довкілля та природокористування > Поточна діяльність > 2020 рік

Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021-2027 роки.

24 грудня 2020 | 11:19

[Скачати](#)

Поділіться:
f | t

Версія для друку

ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

КЕРІВНИЦТВО АДМІНІСТРАЦІЇ

- Керівництво адміністрації
- Тимчук Айна Леонідівна
- Сгорова-Луценко Тетяна Петрівна
- Грицьков Євгеній Володимирович
- Пастух Тарас Тимофійович
- Скакун Олександр Євгенович
- Тихонченко Руслан Сергійович
- Клюцевський Володимир Іванович

ЗАЯВА
про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки
проекту комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища
Харківської області на 2021–2027 роки

1. **Замовник СЕО**
Замовником проекту документу державного планування є Департамент захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної адміністрації. Юридична адреса: 61022, м. Харків, майдан Свободи, буд. 5, Держпром, 4-й під'їзд, 7-й поверх. Електронна адреса: eodepart@kharkivoda.gov.ua, тел. (057) 705 06 83.

2. **Вид та основні цілі ДДП, його зв'язок з іншими документами державного планування**
Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня, яка спрямована на вирішення екологічних проблем області шляхом об'єднання та координації зусиль органів місцевої влади і місцевого самоврядування, організацій, підприємств, установ, громадських організацій та небайдужих громадян, засобів масової інформації на обласному та місцевому рівнях.
Стратегічна екологічна оцінка Програми дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу на довкілля та здоров'я населення, а також використовувати результати цього аналізу для впровадження природоохоронних, ресурсозберігаючих технологій та заходів, спрямованих на запобігання, зменшення та усунення забруднення довкілля в процесі стратегічного планування.

Протягом строку громадського обговорення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (15 календарних днів) звернень, зауважень та пропозицій від громадськості не надходило.

Також заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки ДДП було надіслано органам виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та у сфері охорони здоров'я.

В листі від 11.01.2021 № 03.02-19/57 від Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної адміністрації були отримані пропозиції стосовно визначення обсягу дослідження та рівня деталізації інформації, що має бути включена до Звіту про стратегічну екологічну оцінку, та визначена низка питань, яким необхідно приділити увагу під час виконання стратегічної екологічної оцінки. Надані пропозиції були враховані під час здійснення СЕО та підготовки звіту, у відповідності до вимог діючого природоохоронного законодавства, Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та з урахуванням «Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених Міністерством екології та природних ресурсів України.

Листом від 31.12.2020 року №16/406 Департамент охорони здоров'я Харківської обласної державної адміністрації повідомив про відсутність зауважень до обсягу та рівня деталізації інформації стратегічної екологічної оцінки.

1. Зміст та основні цілі документу державного планування. Його зв'язок з іншими документами державного планування.

Практичним інструментом реалізації регіональної екологічної політики, виконання завдань із збереження довкілля та створення безпечних екологічних умов для життєдіяльності населення виступає Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки. Дана Програма є підставою для фінансування природоохоронних заходів на території області за рахунок коштів державного, обласного та місцевих бюджетів й інших джерел фінансування, незаборонених чиним законодавством.

Програму розроблено Департаментом захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної адміністрації відповідно до Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів», постанови Верховної Ради України від 05.03.1998 № 188/98-ВР «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки».

Стратегічна екологічна оцінка розроблена для проекту ДДП «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021 – 2027 роки», з метою реалізації заходів та проєктів, спрямованих на усунення та пом'якшення дії чинників, шкідливих для навколишнього природного середовища та здоров'я населення, забезпечення екологічної безпеки, відтворення та підтримання у належному стані природних ресурсів області.

Програму розроблено у зв'язку із закінченням терміну дії комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2009 – 2013 роки та на перспективу до 2020 року, затвердженої рішенням Харківської обласної ради від 29.10.2009 № 1413-V (зі змінами) та з урахуванням вимог Конституції України, Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про відходи», «Про природно-заповідний фонд України», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» (зі змінами), рішення сесії Харківської обласної ради від 17.11.1998 «Про затвердження Положення «Про обласний фонд охорони навколишнього природного середовища» (зі змінами, у редакції рішення сесії Харківської обласної ради від 30.05.2019 № 1007-VII), Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695, Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки та Плану заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки, схвалених рішенням обласної ради від 27.02.2020 № 1196-VII, інших нормативно-правових актів, державних, регіональних та галузевих програм у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Ініціатором розроблення Програми є Харківська обласна державна адміністрація, розробником та відповідальним виконавцем Програми – є Департамент захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної адміністрації. Учасниками Програми – є замовники коштів державного бюджету та обласного бюджету (обласного фонду охорони навколишнього природного середовища).

Головною метою Програми є реалізація ефективної природоохоронної політики на обласному рівні, забезпечення екологічної безпеки та раціонального природокористування, реалізації пріоритетних заходів охорони довкілля регіону, сприяння виконанню завдань щодо зменшення викидів і скидів забруднюючих речовин до навколишнього природного середовища, безпечного поводження з промисловими та побутовими відходами, збереження та розширення територій природно-заповідного фонду.

Термін реалізації Програми: 2021-2027 роки.

У Програмі передбачено природоохоронні заходи, спрямовані на покращення екологічного стану регіону, у відповідності до переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 (зі змінами).

Основними завданнями Програми є:

- реалізація пріоритетних заходів охорони довкілля області;
- реалізація екологічної політики Харківської обласної державної адміністрації;
- забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів;
- підвищення рівня обізнаності населення та залучення його до реалізації природоохоронної політики.

Виконання Програми забезпечується шляхом реалізації державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, здійснення природоохоронних проєктів і заходів та сприятиме безпечному довкіллю Харківщини.

Джерела фінансування Програми є державний бюджет, обласний бюджет (обласний фонд охорони навколишнього природного середовища). Обсяг фінансування Програми визначається щороку та затверджується обласною радою на відповідний фінансовий рік.

Розпорядженням Харківської обласної державної адміністрації від 18.12.2020 № 799 – схвалено проєкт обласного бюджету на 2021 рік та прогноз обласного бюджету на 2022-2023 роки:

Пріоритетними завданнями діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища є сприяння забезпечення безпеки життєдіяльності населення, запобігання виникнення природних та техногенних катастроф, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екомережі і впровадження екологічно збалансованої системи використання природних ресурсів.

Основними заходами у сфері охорони навколишнього природного середовища у 2022 та 2023 роках є:

- забезпечення мінімізації та ліквідації шкідливого впливу на довкілля;
- будівництво комплексів з управління відходами у населених пунктах області;
- будівництво нових та модернізація існуючих очисних споруд для покращення якості питної води;
- придбання спеціальної техніки для вивезення з населених пунктів Харківської області побутових відходів;
- розширення заліснених та заповідних територій.

Основними результатами, яких планується досягнути є:

- раціональне використання наявних природних ресурсів;
- покращення екологічного стану в населених пунктах Харківської області;
- зменшення антропогенного та техногенного навантаження на навколишнє природне середовища.

Станом на 24.12.2020 на пленарному засіданні позачергової II сесії Харківської обласної ради депутатський корпус затвердив основні показники головного фінансового документу регіону та підтримав проєкт рішення «Про обласний бюджет Харківської області на 2021 рік».

В процесі стратегічної екологічної оцінки Програми розглянуті та проаналізовані документи, що містять екологічні цілі, а також заходи і завдання у сфері охорони здоров'я: Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (який набрав чинності 01.01.2020). Аналіз відповідності завдань ДДП цілям екологічної політики та соціально-економічного розвитку наведено в таблиці 1.1.

Аналіз ДДП «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки»

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку Програма враховує положення програмних документів, які діють на державному та регіональному рівнях, та екосистемний підхід та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління та врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження ДДП.

Програма розробляється з урахуванням завдань та положень інших документів державного планування, а саме:

- Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695;
- Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, схваленої Указом Президента України від 30.09.2019 № 722/2019;
- Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 № 275-р;
- Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2023 роки, затвердженої рішенням Харківської обласної ради від 27.02.2020 №1196-VII;
- Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік затверджена рішенням обласної ради від 24.12.2020 № 24-VIII.

Регіональних природоохоронних програмам:

Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2009-2013 роки та на перспективу до 2020 року, затверджена рішенням Харківської обласної ради від 29.10.2009 № 1413-V (зі змінами).

Програма «Питна вода Харківської області» на 2012-2020 роки, затверджена рішенням Харківської обласної ради від 01.03.2012 № 350-VI, яка спрямована на забезпечення населення області якісною питною водою, що є однією із найважливіших проблем, від розв'язання якої залежить збереження здоров'я та підвищення рівня життя населення.

Комплексна Програма розвитку водного господарства Харківської області на період до 2021 року, затверджена рішенням Харківської обласної ради від 20.06.2013 № 746-VI, розроблена з метою підвищення ефективності використання меліоративних систем області, а також відновлення ролі меліоративних земель у продовольчому та ресурсному забезпеченні області.

Серед основних заходів Програми можна виділити:

- *заходи з метою покращення стану атмосферного повітря в області:*
- організація виробництва, встановлення та реконструкція обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин хімічного та біологічного походження, що викидаються в атмосферне повітря;
- організація виробництва та застосування матеріалів, використання методів та впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря;
- розроблення, організація виробництва пристроїв для очищення відпрацьованих газів двигунів та оснащення ними транспортних засобів;
- *заходи щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів в області:*
- будівництво споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання;
- *заходи з метою захисту від підтоплення і затоплення ґрунтів, запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, усунення або зниження до допустимого рівня їх негативного впливу:*

- будівництво, розширення та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протицсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, проведення заходів щодо хімічної меліорації ґрунтів та інше;
- *заходи щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів в області:*
- будівництво, технічне переобладнання і реконструкція сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів;
- будівництво, розширення та реконструкція установок, виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва та побутових відходів;
- будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів;
- будівництво, розширення та реконструкція цехів утилізації осадів на очисних каналізаційних та водопровідних комплексах;
- будівництво та реконструкція установок знешкодження та утилізації шламів;
- *заходи щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів в області:*
- будівництво у населених пунктах, на новобудовах і розширення та реконструкція на діючих підприємствах споруд для очищення стічних вод, берегових споруд для прийому та очищення з плавзасобів господарсько-побутових стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання;
- створення водоохоронних зон та винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг;
- будівництво, розширення та реконструкція руслових аераційних станцій;
- ліквідаційний тампонаж або переведення на регульований режим роботи самовиливних артезіанських свердловин, інше;
- *заходи щодо збереження природно-заповідного фонду в області:*
- розроблення проєктів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх території;
- ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, інше.

Таблиця 1.1. Аналіз відповідності визначених цілей охорони довкілля щодо виявлених проблем в інших актах законодавства.

Сфери охорони довкілля	Основні виявлені проблеми, пов'язані із проєктом ДДП	Стратегічні цілі інших актів законодавства, які мають відношення до виявлених проблем
Атмосферне повітря	<p>Можливе створення джерел викиду в атмосферне повітря від підприємств та можливе збільшення автотранспорту в районі провадження заходів та проєктів Програми.</p> <p>З метою поліпшення екологічної ситуації в області та для зменшення обсягу викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря Програмою заплановані заходи, що відповідають основним засадам (стратегії) державної екологічної</p>	<p>Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки.</p> <p>Зменшення обсягу викидів загальнопоширених забруднюючих речовин: стаціонарними джерелами на 25 відсотків від базового рівня. Визначення цільових показників вмісту небезпечних речовин в</p>

	політики України.	атмосферному повітрі, зокрема для важких металів, неметанових летких органічних сполук, завислих часток пилу (діаметром менше 10 мікрон) та стійких органічних забруднюючих речовин з метою їх врахування при встановленні технологічних нормативів викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення. Досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища.
Водні ресурси	Можливе створення нових суб'єктів водоспоживання та водовідведення під час провадження заходів та проєктів Програми. З метою поліпшення екологічної ситуації, підвищення рівня екологічної безпеки в області та для охорони, раціонального використання водних ресурсів Програмою заплановані заходи, що відповідають основним засадам (стратегії) державної екологічної політики України.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Реформування сфери охорони та відтворення вод, раціонального використання водних ресурсів. Реконструкція існуючих та будівництво нових очисних споруд з метою зниження на 15 відсотків рівня забруднення вод забруднюючими речовинами (насамперед органічними речовинами, сполуками азоту і фосфору), а також зменшення на 20 відсотків (до базового року) скиду недостатньо очищених стічних вод.
Земельні ресурси	Можливий вплив на ґрунтовий покрив при будівельних роботах, антропогенна трансформація рельєфу внаслідок провадження заходів та проєктів Програми. З метою недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів Програмою заплановані заходи, що відповідають основним засадам (стратегії) державної екологічної політики України.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Забезпечення повного врахування природоохоронних вимог під час вирішення питань щодо зміни цільового призначення земельних ділянок для розміщення об'єктів будівництва.

Управління відходами	Можливе утворення нових джерел відходів промислового та побутового характеру внаслідок провадження заходів та проєктів Програми. З метою поліпшення екологічної ситуації в області, для мінімізації утворення, сортування, переробки та безпечної утилізації або захоронення відходів Програмою заплановані заходи, що відповідають основним засадам (стратегії) державної екологічної політики України.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Мінімізація утворення, сортування, переробка та безпечна утилізація або захоронення відходів. Збільшення в 1,5 рази обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини.
----------------------	---	---

Цільовий аналіз ДДП

При проведенні цільового аналізу формується перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, і здійснюється подальший аналіз проєкту ДДП на відповідність цим цілям.

Перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, необхідних для проведення цільового аналізу формуються на етапі визначення обсягу СЕО.

На етапі складання звіту про СЕО проводиться аналіз основних елементів проєкту ДДП на його відповідність цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення. Якщо проєкт ДДП включає певні заходи, важливо оцінити відповідність цих заходів цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Таблиця 1.2. Аналіз відповідності визначених цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення з основними елементами проєкту ДДП.

Цілі з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення	Пріоритетні завдання проєкту ДДП
1. Охорона атмосферного повітря.	Здійснення заходів щодо покращення стану атмосферного повітря, що передбачає реалізацію заходів з переоснащення виробництва із впровадженням енерго- і ресурсозберігаючих технологій, застосуванням сучасних матеріалів та методів, маловідходних та екологічно безпечних технологічних процесів, вискоєфективних систем очищення пилогазових викидів.
2. Охорона та раціональне використання водних ресурсів.	Покращення екологічного стану водойм області, що передбачає реалізацію заходів, спрямованих на поліпшення гідрологічного, санітарного, технічного стану та якості води; зменшення зон підтоплення; створення водоохоронних зон, зменшення впливу промислових та інших виробничих об'єктів на рівень забруднення підземних вод, підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водопідготовки та очищення стічних вод із застосуванням ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів.
3. Охорона та раціональне використання природних	Реалізація заходів щодо рекультивації порушених земель; забезпечення застосування раціональних, екологічно

ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу)	безпечних технологій видобування корисних копалин; озеленення населених пунктів.
4. Збереження природно-заповідного фонду	Реалізація заходів щодо збереження та розширення території природно-заповідного фонду області, збільшення відсотка заповідності по районах області та по області у цілому, устанавлення в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
5. Рациональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів	Рекультивация територій полігонів твердих побутових відходів; будівництво сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів із застосуванням сучасних, екологічно безпечних технологій; забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів.
6. Розвиток науки й освіти, доступність інформації, підготовка кадрів, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці	Розроблення регіональних екологічних програм; проведення наукових досліджень, які сприятимуть вирішенню екологічних питань; забезпечення проведення оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки; підвищення рівня обізнаності населення з питань охорони довкілля, екологічна освіта і виховання.

Таким чином, заходи, які заплановані ДДП «Комплексною Програмою охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» відповідають екологічним цілям, встановленим на національному та регіональному рівнях. ДДП враховує їх і пропонує комплекс заходів, спрямованих на їх виконання.

Враховуючи географічне розташування об'єкту стратегічної екологічної оцінки, при затвердженні та впровадженні ДДП «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» запропоновані заходи не матимуть транскордонного впливу.

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами дослідження)

Територія, що розглядається ДДП «Комплексною Програмою охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» – Харківська область одна із 24 адміністративних областей України. Область розташована на північному сході України на межі лісостепової та степової фізико-географічних зон та займає південно-західну окраїну Середньоруської височини. За природно-кліматичними умовами територію області можна розділити на дві зони: лісостепову – це центральні, північні і західні райони і степову – південні і східні райони.

Харківська область має зручну географічну конфігурацію. На сході Харківська область межує з Луганською, на південному сході – з Донецькою, на південному заході – з Дніпропетровською, на заході та північному заході – з Полтавською і Сумською областями України; на півночі та північному сході – з Белгородською областю Російської Федерації. Таким чином, регіон є прикордонною територією.

Більшість території Харківської області розташована на Східноєвропейській рівнині. Основні форми рельєфу Східноєвропейської рівнини в межах Харківської області складають вирівняні ділянки поверхні різних за вистою рівнів: слабо похилена Середньоросійська височина – на півночі; Лівобережно-Придніпровська низовина – на заході; Донецький кряж – на півдні; Донецька терасова рівнина – у середній, зниженій частині території краю.

Рельєф області – рівнинно-хвилястий, розчленений річковими долинами, балками та схилувими ярами. Загальних похил поверхні спрямований на південь (південний захід і південний схід). Абсолютні висоти коливаються від 236 м (у відрогах Середньоросійської височини, на північний захід від Золочіва) до 59 м (у заплаві Сіверського Донця, на межі Харківської та Донецької областей). Відносні висоти досягають значних величин у долинах великих річок до 50-100 м та навіть до 150 м (у долині Сіверського Донця).

На південному сході області тягнуться віроги Донецького кряжа, його поверхня сильно розчленована ерозією. Трапляються окремі високі ділянки, що нагадують гори-останці, такі як гора Кременець поблизу міста Ізюм.

Західні та південно-західну частину області займає Полтавська низовинна рівнина (висоти до 200 м). виділяються невеликі форми рельєфу, що утворюються на місцях просідання лісових порід. На схилах межеріч переважає яружно-балковий рельєф, а в місцях де річки підмивають високі береги, розвиваються зсуви.

Сучасними процесами рельєфоутворення, характерними для Харківської області, є зсуви, западини, вимоїни, розростання ярів під тиском господарської діяльності людини.

Рисунок 2.1 Фізична карта південно-східної частини України

Територію області перетинають магістральні залізні і шосейні дороги, через які вона має вихід до Донбасу, Криму, Кавказу, до портів Чорного, Азовського і Балтійського морів, до багатьох індустріальних центрів за межами України.

Природно-ресурсний потенціал Харківської області складається з мінеральних, водних, земельних, лісових, фауністичних і природно-рекреаційних ресурсів.

У Харківській області головними природними ресурсами є земельні та мінеральні. Загальна площа земель у регіоні становить 3141,8 тис. га, у тому числі сільськогосподарських угідь – 2411,3 тис. га (76,7 % загальної площі земель).

Мінерально-сировинна база регіону на 37,6 % складається з паливно-енергетичних корисних копалин (газ, нафта, конденсат, кам'яне та буре вугілля), на 50,7 % – з сировини для виробництва будівельних матеріалів, решту становить сировина кольорових металів (рудопрояви срібла, родовища германію, розсипні родовища титан-цирконієвих руд), мінеральні підземні води

Рівнинність території, наявність байрачних лісових ділянок (ліси й інші лісовкриті площі складають 13,6 % території) та схилів різної експозиції забезпечують можливість вирощування в області культур з різними агрокліматичними вимогами.

У межах Харківської області нараховуються понад 150 різновидів ґрунтів. Майже половину регіону займають чорноземи звичайні. Вони охоплюють величезні масиви на схід від м. Харкова, займаючи північно-східну частину території області. Південна половина Харківської області зайнята чорноземами звичайними та чорноземами слабко- і середньогумусними. В окремих місцях регіону зустрічаються малогумусні чорноземи зі слабкою структурою. Поряд з типовими чорноземами, але на значно меншій площі, сформувались солонцюваті та лугові чорноземи.

Територія Харківської області приурочена до басейнів рік Сіверського Донця та Дніпра. Басейн Сіверського Донця складає 75% території області, басейн Дніпра – 25%.

Ріка Сіверський Донець – головна водна артерія Харківщини – є притокою Дону, на території області ця річка несе свої води протяжністю 375 км (загальна її довжина 1 053 км). Її основні притоки на території області – ріки Оскіл, Уди, Берека, Харків, Лопань, Сухий Торець, Балаклійка, Вовча, Великий Бурлук та ін.

У межах області налічується 36 озер загальною площею близько 2,5 тис. га. Якнайбільше їх в долині р. Сіверський Донець. Як правило, всі озера річкового походження, мають витягнуту форму й невеликі глибини (2-3 м). Найкрупнішим є озеро Лиман, розташоване біля селища Лиман, Зміївського району. Воно має 7,5 км в довжину і 2,7 км завширшки; середня глибина – 2 м. Озеро використовується як джерело водопостачання крупної районної електростанції – Зміївської ГРЕС.

Окрім природних озер, на території області налічується 1910 ставків загальною площею більше 6 тис. га. Вони використовуються для потреб водопостачання і зрошування, рибного господарства, а також відпочинку населення.

На території області створено 50 водосховищ з сумарним об'ємом 1526 млн. м³. Найкрупніші з них Краснооскільське (478 млн. м³), Печенізьке (400 млн. м³), а також Краснопавлівське (410 млн. м³), яке є однією з ланок водогосподарської системи водопостачання Донбасу і Харківщини по каналу Дніпро – Донбас.

Живлення озер, ставків й водосховищ здійснюється, головним чином, за рахунок весняних річкових паводків. Джерельні й атмосферні води в їх живленні грають підсобну роль.

Кліматичні умови території

Клімат Харківської області помірно-континентальний. Формується у результаті взаємодії трьох основних факторів, що створюють клімат: сонячної радіації, циркуляції атмосфери і характеру підстилаючої поверхні. Оскільки довжина території області з заходу на схід незначна і коливання висот невеликі, варіація клімату даної території не істотна.

Середньорічна температура по Харківській області за 2019 рік становила 9,6° тепла. Середня температура за літній період (з 04 травня по 18 вересня) становила 20,7° тепла. Середня температура за зимовий період (з 11 листопада -03 березня) становила 3,7° морозу.

Січень видався теплішим за кліматичну норму на 1,4-2,2°. Розподіл середньодобових температур по області: від 4,2° морозу до 5,9° морозу. Кількість опадів 53-76 мм, що становить 120-153% місячної норми, лише за даними метеостанції Богодухів 41 мм, що є 93% до норми.

Лютий – середньодобові температури були значно, майже постійно, вище за норму на 3 – 6°. Середня температура за місяць становила 0,6 – 2,1° морозу, що вище за норму на 3,9 – 4,9°. Спостерігалися тумани, невеликі опади випадали теж майже щодня, але кількість опадів по області за місяць досягла всього 3 – 17 мм, або 8 – 40% від місячної норми.

У березні спостерігалися нестійкі погодні умови. Весна прийшла на Слобожанщину 4 березня, але тепло наростало повільно, справжнє тепло було зафіксоване 31 числа – денні температури досягли 18 - 20° тепла. Надзвичайні погодні умови видалися 22 березня. На фоні невисоких температур спостерігалася гроза, відмічалися град та шквал до 20 м/с. Така погода була обумовлена проходженням активного атмосферного фронту. В цілому, в березні відмічалися 4 дні з вітром, 4 дні з туманом и 1 день з грозою. Середня температура за місяць становила 2,5 - 4,3° тепла, що вище за норму на 3,8 - 4,3°. Кількість опадів 16 - 40 мм, або 28 - 37% від місячної норми.

Квітень 2019 року на Слобожанщині видався нестійким. Середня температура за місяць становила 9,6 - 11,0° тепла, що вище за норму на 0,5 - 2,4°. Кількість опадів 20 - 59 мм, або 51 - 155% від місячної норми.

Погода у травні 2019 року видалася нестійкою, з грозовими дощами різної інтенсивності, в окремі періоди спостерігались випадіння граду та шквалите посилення вітру до 18 м/с. Середня температура за місяць становила 17 - 18° тепла, що вище за норму на 1,6 - 2,3°. Кількість опадів становила 43 - 84 мм, або 104 - 168% місячної норми, місцями - близько 85% від норми.

Червень видався сухим і спекотним. Середньомісячна температура за червень становила 23,2 – 24,0°, що вище за норму на 4 - 5°. Кількість опадів 10 - 37 мм, або 15 - 54% місячної норми; за даними метеостанцій Ізюм та Куп'янськ кількість опадів 1 - 5 мм, або 2 - 8% норми.

Нестійкі погодні умови на Харківщині у липні 2019 року були обумовлені полями низького тиску. Середньомісячна температура за липень становила 19,6 - 21,2°, що близько до норми, але прохолодніша на 2 - 3° в порівнянні з липнем 2018 року. Кількість опадів 22 - 76 мм, або 38 - 115% місячної норми.

Серпень – в цілому місяць став теплішим на 1-2° від кліматичної норми. Середньодобові температури перевищували норму на 3-6°. Кількість опадів у серпні становила від 3 до 51 мм. Це 6 - 113 % місячної норми.

Погода у вересні 2019 року формувалася під впливом полів високого тиску. Середньодобові температури вересня були 15-18°, що на 1-3° вище кліматичної норми. Кількість опадів становила від 18 до 28 мм. Це 27 - 68 % місячної норми.

Жовтень – максимальна температура повітря досягла 22,0° тепла, замість 21,5° 1965 року. Середня місячна температура за жовтень становила 10,4 - 11,0° тепла, що на 3-4° вище кліматичної норми. Кількість опадів становила від 31 до 72 мм, основна частина опадів випала у першій декаді, це 86 - 206 % місячної норми.

Листопад – середньодобова температура була значно вища за норму, на 10 - 12°, особливо з 4 по 8 листопада. Максимальні температури в цей період досягали 13 - 15° тепла, але кліматичні максимуми не були перевищені. Середні температури 4 - 8° морозу протягом 21 - 25 листопада спостерігалися внаслідок вторгнення холодного повітря з північного сходу. Середня місячна температура за листопад становила 2,9 - 4,1° тепла, що на 2-3° вище кліматичної норми.

Грудень 2019 року видався аномально теплим. Кількість опадів становила усього 24 - 43 мм, або 50 - 83% місячної норми. Середня місячна температура за грудень становила 1,0 - 2,1° тепла, що на 4,6 - 5,4° вище кліматичної норми.

Нижче наведено графіки кліматичних даних на станції «Харків», починаючи з 1899 року за інформацією, що наведена на офіційному вебсайті Українського гідрометричного центру (<https://meteo.gov.ua/>).

Рисунок 2.2 Середня місячна та річна температура повітря.

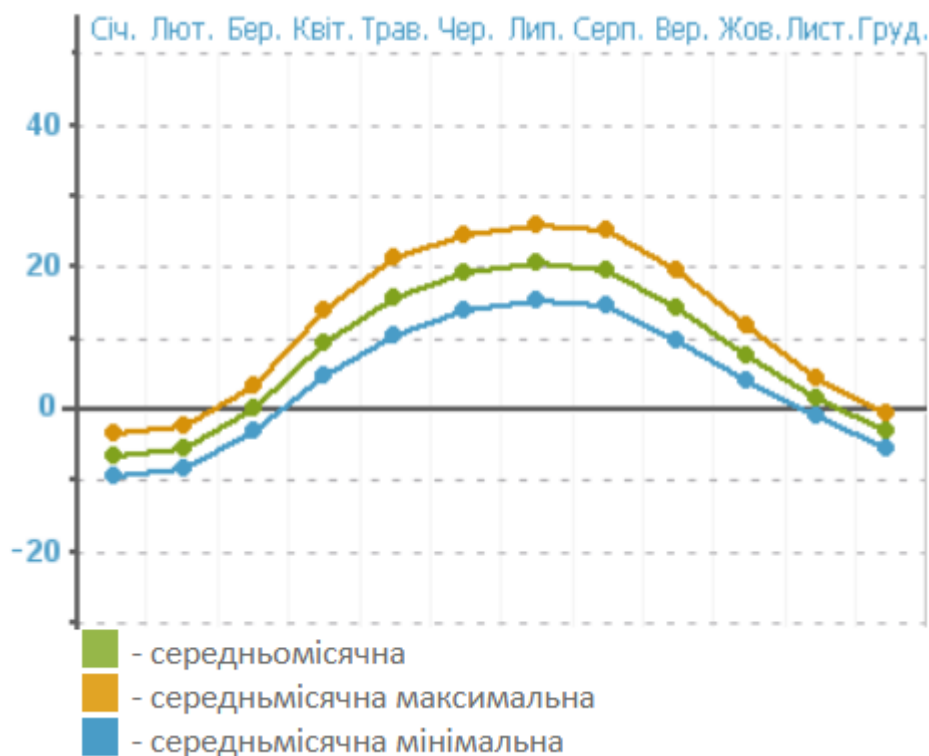

Рисунок 2.3 Число днів із різною кількістю опадів.

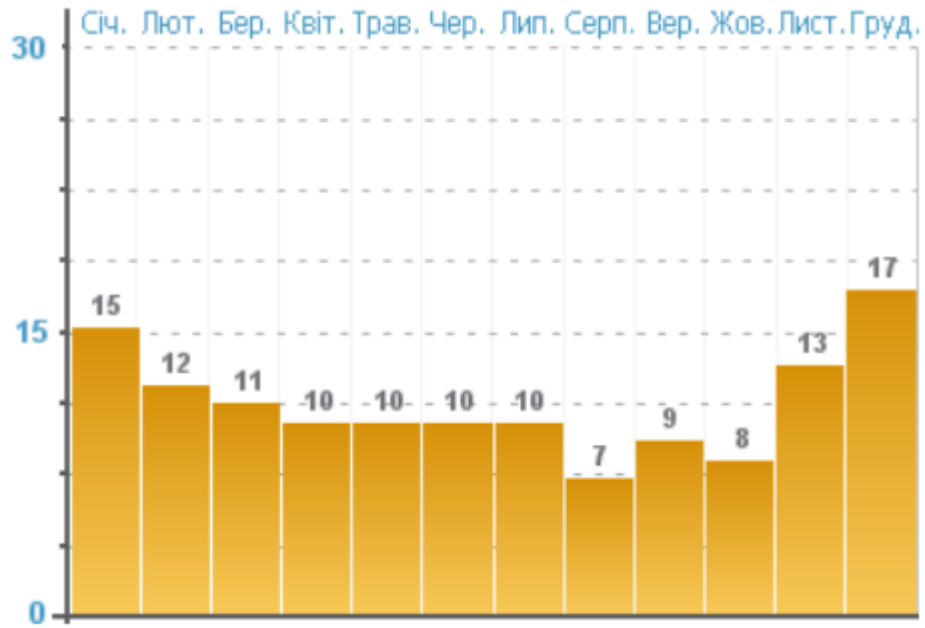

Рисунок 2.4 Повторюваність (%) напрямку вітру.

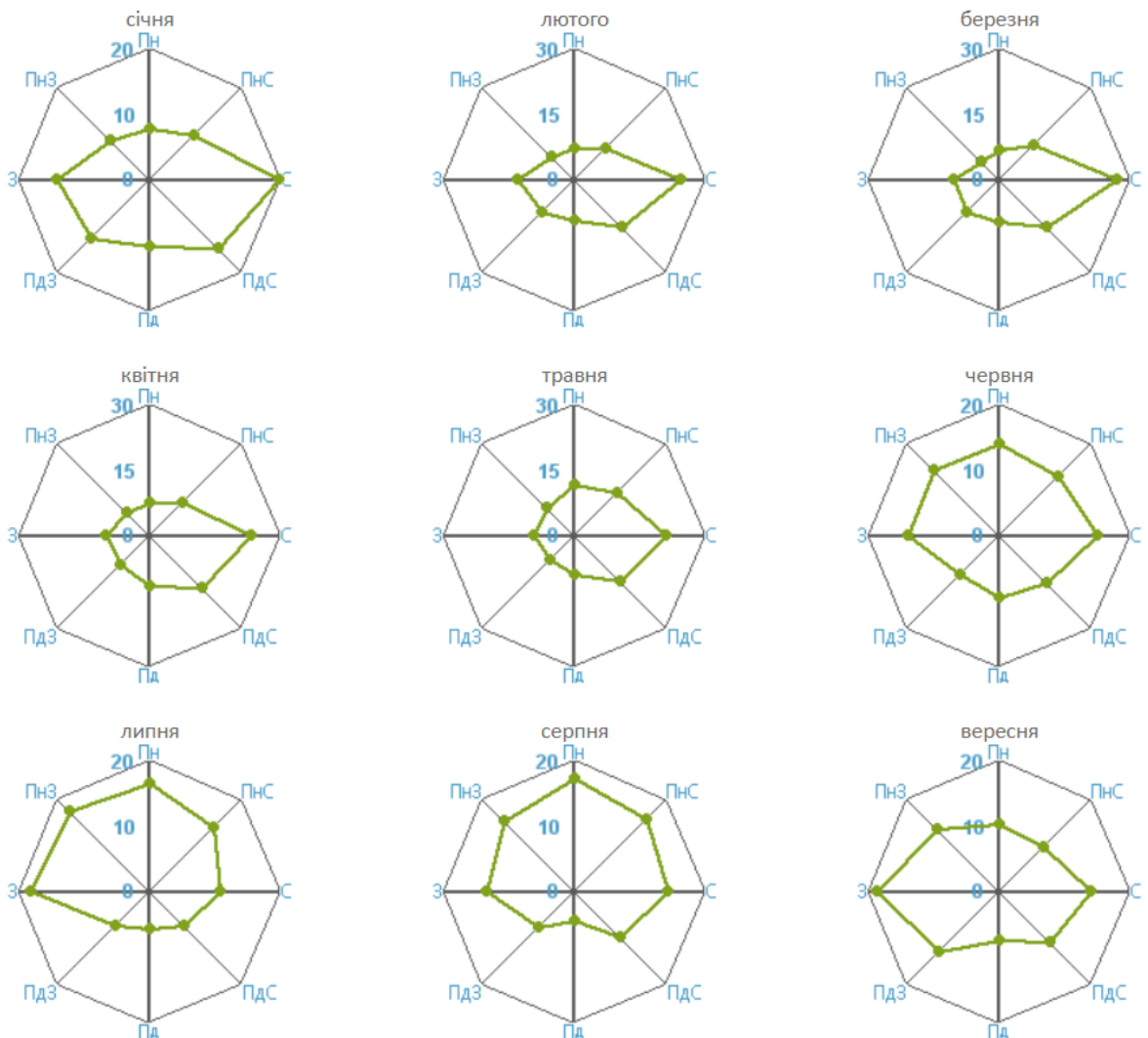
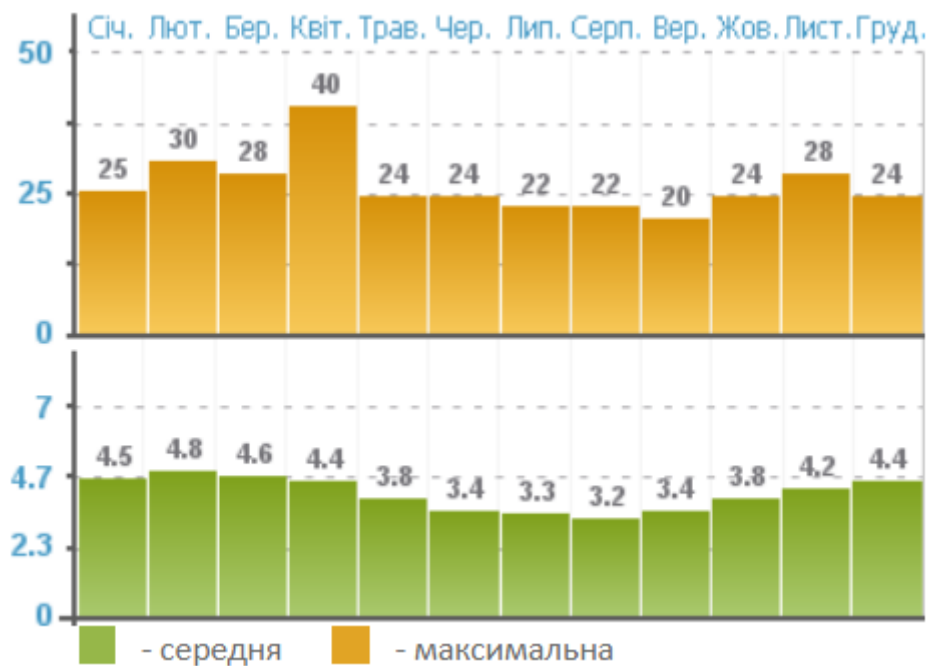

Рисунок 2.5 Швидкість вітру, м/с.

Отже, кліматичні особливості території області визначаються помірними кліматичними показниками, що є сприятливою умовою для проживання та відпочинку населення.

Особливості клімату значною мірою залежать від впливу радіаційного чинника, зумовленого географічною широтою місцевості, яка визначає показники сонячної радіації. Тривалість сонячного сяння з півночі на південь області зростає від 1900 до 1980 годин за рік, кількість сумарної сонячної радіації – від 101 до 104 ккал/см² за рік; показники радіаційного балансу – від 44 до 46 ккал/см² за рік. Переважну частину сонячної енергії поверхня області отримує в теплий період року, в основному впродовж другої половини весни і в літні місяці. Радіаційний баланс території в середньому за рік є додатнім, а взимку – від’ємним.

Другим за впливом на особливості клімату є чинник циркуляції атмосфери. Рівнинний характер поверхні області сприяє поширенню над її територією повітряних мас трьох типів і шести підтипів. Серед трьох зональних типів переважають повітряні маси помірних широт (понад 2/3 днів за рік). Арктичні повітряні маси панують в понад 1/10, а тропічні – понад 1/5 кількості днів за рік.

У понад 2/3 кількості днів у році панує континентальний підтип повітряних мас – із суходолу Євразії; у 1/3 днів панує морський підтип повітряних мас (із північної та центральної Атлантики та внутрішніх морів – Середземного, Чорного, Азовського). Упродовж останніх десятиліть спостерігаються деякі тенденції в характеру циркуляції атмосфери, що впливають на зміни клімату. Практично зникла, так звана, «Вісь Воейкова», північніше якої панувало західне перенесення повітряних мас і циклональний тип погоди, а південніше – східне перенесення й антициклональний тип погоди.

Останнім часом узимку різко зменшився вплив Сибірського баричного максимуму, який зумовлював антициклональну погоду (морозну і суху), та посилюється вплив циклонів (із Ісландського мінімуму, Середземноморської баричної депресії та Чорноморської баричної улоговини). Це призвело до збільшення середньої температури повітря в найхолодніший місяць – січень на 3-4 °С, та середньої температури повітря за рік на +1 °С. Зросла також середня температура повітря у більшості місяців року. Річний хід температури повітря майже повністю співпадає з річним ходом розподілу сонячної радіації.

Циклонічна діяльність спостерігається над Харківською областю цілорічно. Циклони викликають сильні вітри (до 20 м/с) різних напрямків. Влітку переважають вітри північного та західного напрямків, взимку - західного напрямку.

Варто зазначити, що значний вплив на навколишнє природне середовище, який в свою чергу призводить до зміни клімату є діяльність людини. Суттєво покращило б ситуацію скорочення викидів парникових газів та поступовий перехід до споживання чистої енергії, тобто енергії вітру, сонця, води та землі (геотермальна енергія). Генерація енергії від відновлюваних джерел не супроводжується значними викидами небезпечних газів на відміну від викопного палива.

Згідно Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Харківській області у 2019 році – Міжурядовою групою експертів із зміни клімату визначено, що антропогенний вплив на кліматичну систему є домінуючою причиною потепління, що спостерігається з середини ХХ століття. Температурний режим на станціях Харківської області характеризується зростанням в бік потепління. Найбільший вплив антропогенної діяльності на кліматичні умови території виявляється у збільшенні температури повітря, її тенденція залежить від забрудненості території, теплофізичних властивостей поверхонь.

Загальний стан навколишнього середовища території Харківської області можна вважати задовільним. Зміна поточного стану довкілля в разі не затвердження ДДП не передбачається. Але слід зазначити, що при затвердженні ДДП та реалізації заходів Програми суттєвого забруднення компонентів довкілля не очікується, що і буде розглянуто в звіті про СЕО.

За даними Головного управління статистики у Харківській області, переважна частина викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря надійшла від процесів спалювання в енергетиці (63,8% від загального обсягу викидів), добувної промисловості і розроблення кар'єрів (24,8%) та переробної промисловості (4,9%).

Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на території Харківської області найбільшу частину складають діоксид та інші сполуки сірки (38,92% від загального обсягу викидів), речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (21,31%), метану (13,87%) та оксиду вуглецю (13,1%). Крім того, від стаціонарних джерел забруднення в атмосферу надійшло 7600 тис. тонн діоксиду вуглецю.

Таблиця 2.1 Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2017-2019 р.р.

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	45,0	44,7	106,5
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	1,4	1,4	3,4
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	16,7	16,7	39,9

* Згідно Доповіді про стан навколишнього природного середовища Харківської області у 2019 році

Враховуючи динаміку обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2017-2019 р.р. на території Харківської області спостерігається значене збільшення кількості викидів забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел.

Ймовірні зміни стану кліматичних умов території, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони атмосферного повітря не будуть реалізовані, кліматичні умови на території області більш ймовірно залишатимуться на рівні сучасних показників. Але за умов нарощування об'ємів виробництва промислових підприємств без впровадження напрямків діяльності Програми, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря у Харківській області, без зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел за рахунок заходів з охорони атмосферного повітря (без переоснащення виробництва із впровадженням енерго- і ресурсозберігаючих технологій, без застосуванням сучасних матеріалів та методів, маловідходних та екологічно безпечних технологічних процесів, без високоефективних систем очищення пилогазових викидів) – відбудуватиметься збільшення кількості викидів парникових газів від стаціонарних джерел, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу антропогенної діяльності на кліматичні умови території та, відповідно, на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах області.

Екологічні умови проживання населення Харківської області можна охарактеризувати, як задовільні (для оцінки екологічних умов проживання використано показники територіальної концентрації виробництва, господарської освоєності земель, густоти населення, забруднення природного середовища, природних умов (ступеня ураженості території несприятливими природно-антропогенними процесами).

Нижче наведені характеристики стану окремих складових навколишнього природного середовища, на основі аналізу яких виконано екологічне обґрунтування території області.

Земельні ресурси та ґрунти

Харківська область розташована в північно-східній частині України. Площа Харківської області складає 31,4 тис. км², що становить 5,2% від території України. За цим показником область посідає 4 місце в країні, поступаючись лише Одеській, Дніпропетровській та Чернігівській областям. Землі області простягаються з півночі на південь більш ніж на 210 км, із заходу на схід – на 225 км.

Рельєф території Харківської області за своїм походженням в основних рисах є флювіальним, тобто виробленим переважно дією вод, що протікали. Територія області являє собою хвилясту рівнину, помірно розчленовану долинами річок, з невеликим нахилом на південний захід у бік ріки Дніпро і на південному сході – у напрямку ріки Сіверський Донець. До центральної частини області (м. Зміїв, с. Олексіївка) заходять відроги Донецького кряжу, а поверхня північної частини (міста Богодухів, Золочів) підвищена на 200-300 м у вигляді відрогів Середньоросійської височини.

Площа порушених земель області становить 1761,8 га, в т.ч. 6,1 га порушено протягом минулого року, а саме: 2,9 га на території Валківського та 3,2 га на території Краснокутського районів. Площа відпрацьованих земель становить 917,9 га, з них протягом 2019 року відпрацьовано 16,2 га. Крім того, у минулому році проведено рекультивацию земель на площу 16,2 га, а саме: 2,9 га на території Валківського та 13,3 га на території Краснокутського районів.

Незадовільним в Харківській області також є стан лісосмуг внутрішньогосподарського та іншого землекористування. Площа агролісомеліоративних насаджень в області складає лише 26,3 тис. га (1,4 % від усієї площі ріллі), що є тільки половиною від науково обґрунтованої потреби, а на 26 % необхідно провести реконструктивні заходи та відповідні лісівничі догляди.

Таблиця 2.2 Структура земельного фонду Харківської області.

Основні види земель та угідь	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія, у тому числі:	3141,8	100,0	3141,8	100	3141,85	100
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	2411,5	76,8	2411,03	76,8	2411,03	76,8
рілля	1933,2	61,5	1932,36	61,4	1932,36	61,4
перелоги	7,5	0,2	7,59	0,24	7,59	0,24
багаторічні насадження	48,9	1,6	49,22	1,6	49,22	1,6
сіножаті та пасовища	421,9	13,4	421,86	13,4	421,86	13,4
2. Ліси та інші лісовкриті площі	417,4	13,3	417,25	13,3	417,25	13,3
з них вкриті лісовою рослинністю	378,0	12,0	377,93	12,0	377,93	12,0
3. Забудовані землі	124,2	4,0	124,84	4,0	124,84	4,0
4. Відкриті заболочені землі	32,1	1,0	32,02	1,0	32,02	1,0
5. Відкриті землі без рослинного покриву (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебнем, галькою, голими скелями)	33,4	1,1	33,77	1,1	33,77	1,1
6. Інші землі	123,2	3,8	122,94	3,9	122,94	3,9

Усього земель (суша)	3080,9	98,1	3081,11	98,1	3081,11	98,1
Території, що покриті поверхневими водами	60,9	1,9	60,74	1,9	60,74	1,9

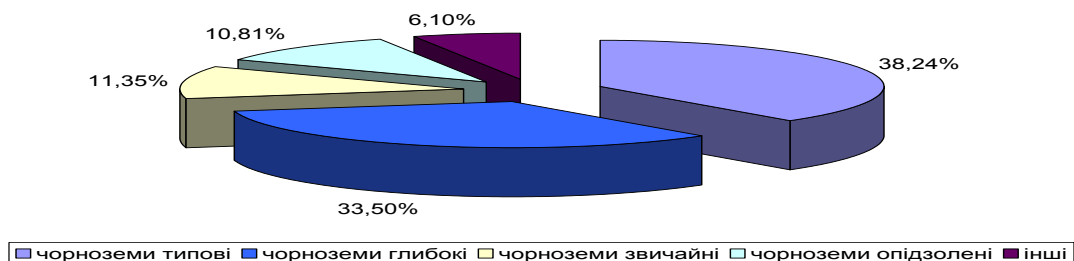
* За інформацією Головного управління Держгеокадастру у Харківській області згідно Доповіді про стан навколишнього природного середовища Харківської області у 2019 році

Таким чином, структура земельного фонду Харківської області за останні три роки практично незмінна. Але, спостерігається зменшення площ територій: сільськогосподарських угідь на 0,47 тис. га; лісів та інших лісовкритих площ на 0,15 тис. га; відкритих заболочених земель на 0,08 га; інших земель на 0,26 тис. га; територій, що покриті поверхневими водами на 1,6 тис. га. В свою чергу протягом 2017-2019 років збільшились площі таких територій, як: забудовані землі на 0,64 тис. га; відкриті землі без рослинного покриву на 0,37 га.

Відповідно до даних ґрунтової зйомки в межах Харківської області нараховується більше 150 різновидів ґрунтів. Причиною такої розмаїтості є насамперед приуроченість території області до двох зон – лісостепової та степової. Найбільша розмаїтість і строкатість характерні для лісостепової частини області, хоча по площі вона менше степової частини. У північній (лісостеповій) частині області розповсюджено чорноземи глибокі, сірі, темно-сірі опідзолені та деградовані ґрунти, чорноземи опідзолені та деградовані. У ґрунтовому покриві степової зони переважають чорноземи звичайні та чорноземи звичайні глибокі.

Найродючішими ґрунтами області є чорноземи типові, які становлять 38,24%, та опідзолені – 10,81%. Чорноземи звичайні глибокі – 33,5% та звичайні – 11,35%, внаслідок більшої посушливості кліматичних умов, мають меншу родючість. Серед інших менш поширених ґрунтів області в сільськогосподарському виробництві використовуються лучні чорноземні та лучні переважно солонцювато-солончакуваті ґрунти – 23 тис. га, чорноземи на пісках – 7,7 тис. га, лучно-болотні та болотні ґрунти – 0,77 тис. га, практично не використовуються. Еродовані ґрунти займають 41% площі сільськогосподарських угідь.

Рисунок 2.6 Розподіл ґрунтового покриття Харківської області.

Ґрунтовий покрив Харківської області досить неоднорідний та розподіляється на 6 районів.

Таблиця 2.3 Структура ґрунтового покриву Харківської області.

Ґрунти	Площа, тис. га		
	Сільськогосподарські угіддя	рілля	
		тис. га	% від загальної площі ріллі
1. Сірі лісові,	37,3	27,0	1,4
у т.ч. схилів та еродовані	29,7	20,7	1,07
2. Темно-сірі опідзолені	141,3	63,3	3,27
у т.ч. схилів та еродовані	39,3	37,0	1,91
3. Чорноземи опідзолені	151,7	119,3	6,17
у т.ч. схилів та еродовані	100,0	80,0	4,14
4. Чорноземи типові	769,2	740,6	38,31
у т.ч. схилів та еродовані	333,7	290,3	15,02
5. Чорноземи звичайні глибокі	728,7	648,9	33,57
у т.ч. схилів та еродовані	331,2	260,0	13,45
6. Чорноземи звичайні	230,6	219,4	11,35
у т.ч. схилів та еродовані	70,2	63,1	3,26
7. Інші ґрунти	352,7	114,7	5,93

Серед великого різноманіття чорноземних ґрунтів на території області переважають чорноземи опідзолені, чорноземи типові, чорноземи звичайні та вилужені чорноземи. Усі вони існують під степовою трав'янистою рослинністю.

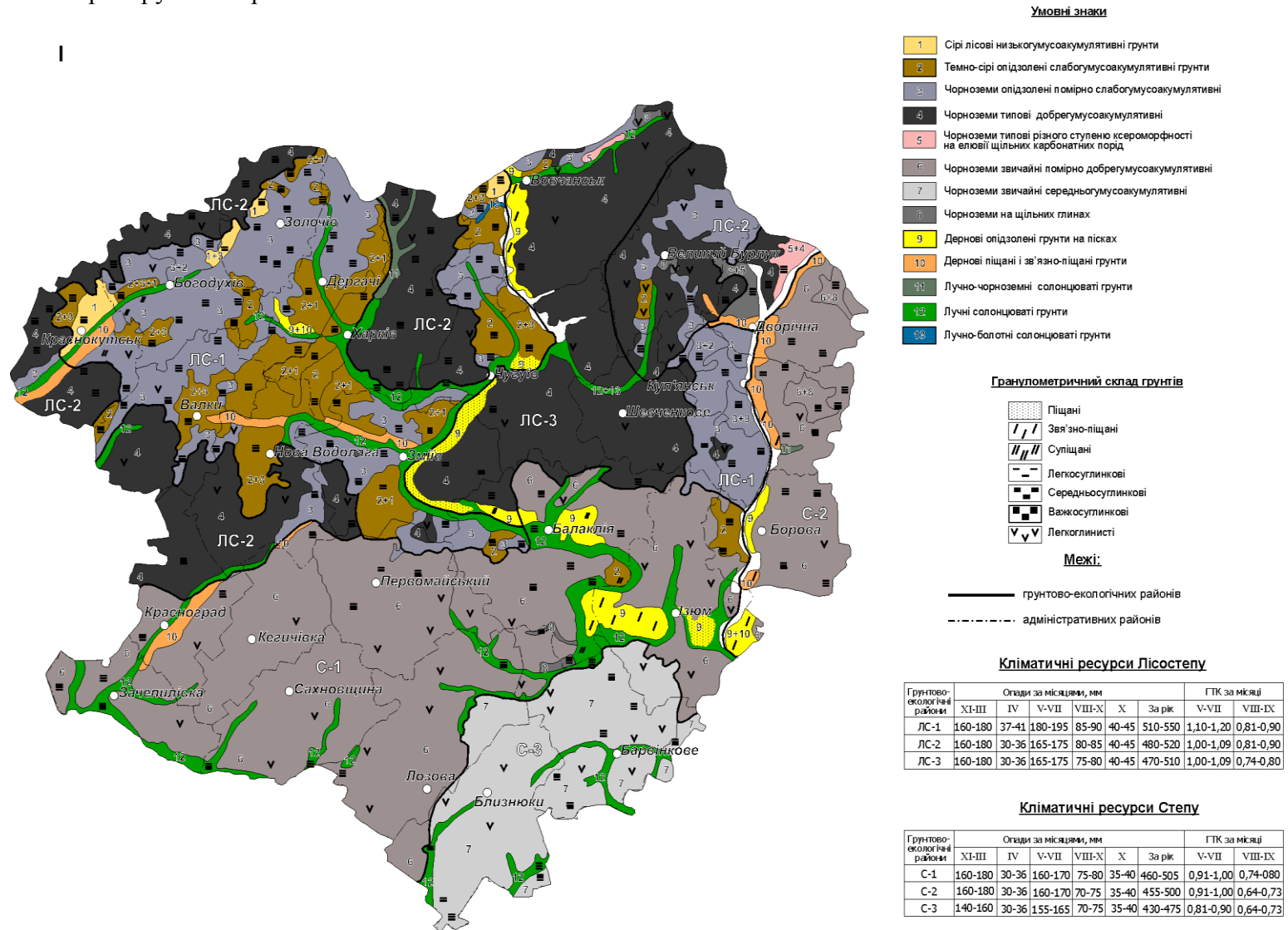
У межах лісостепової зони переважають чорноземи типові, що визначається великою родючістю. Потужність цих ґрунтів досягає 110-120 см. У південних районах області переважають звичайні чорноземи, їх верхній гумусовий горизонт аналогічний типовим чорноземам, але потужність менша 70-100 см.

Нечорноземні ґрунти – піщано-супіщані породи на борючих терасах річкових долин створюють умови для формування промивних дерново-підзолистих ґрунтів. Сірі лісові ґрунти переважають під широколистяними лісами на правобережжі Сіверського Донця та його приток. Темно-сірі лісові ґрунти мають потужність гумусового горизонту 50-60 см та за своїми властивостями наближаються до типу опідзолених чорноземів. Ясно-сірі лісові ґрунти зустрічаються під лісовими ділянками, широколистяних лісів.

В цілому, рівень родючості ґрунтів області достатній для якісного сільськогосподарського виробництва.

Основними землекористувачами в області є сільськогосподарські підприємства. Високий рівень розораності угідь, в тому числі на схилах, значне розширення посівів просапних культур та практично повне припинення виконання комплексу робіт по захисту ґрунтів, порушення системи обробітку ґрунту приводить до погіршення стану земель.

Рисунок 2.7 Карта ґрунтів Харківської області.

Головною проблемою погіршення стану земельних ресурсів Харківської області залишається деградація ґрунтів.

В Харківській області нараховується 152,2 тис. га кислих ґрунтів. Вони поширені переважно на півночі і західно-північній частині області, зокрема: у Харківському районі – 21,4 тис. га, Золочівському – 18,8 тис. га, Краснокутському – 23,5 тис. га, Валківському – 16,3 тис. га, Богодухівському – 13,2 тис. га. Серед земель сільськогосподарського призначення кислі ґрунти займають біля 82 тис. га.

Таблиця 2.4 Інформація щодо деградованих і малопродуктивних земель та які потребують консервації по Харківській області.

Види земель	Усього земель на початок року		Потребують консервації	
	тис. га	тис. га	% до загальної площі території	% до загальної площі території
Деградовані	1,7012	1,7012	0,0515	0,0515
Малопродуктивні	3,2337	3,2337	0,1029	0,1029

Загальна площа солонцевих ґрунтів у Харківській області складає 58,5 тис. га. Вони зустрічаються як в лісостеповій, так і степовій зонах області, переважно на терасах рік, які становлять 63,5% від загальної площі солонцевих земель області. Плями солонців серед цих ґрунтів зустрічаються мало. Вони займають площу всього 1,18 тис. га. У зв'язку з близьким заляганням підґрунтових вод на низьких терасах рік солонцеві ґрунти мають ознаки високого засолення.

До основних заходів щодо відтворення родючості ґрунтів відносяться вапнування кислих ґрунтів та меліорація засолених та солонцевих ґрунтів.

Однією з причин погіршення екологічного стану земель в Харківській області є підтоплення території ґрунтовими водами та зсуви ґрунтів.

Таблиця 2.5 Поширення екзогенних геологічних процесів станом на 01.01.2020.

№ з/п	Вид ЕГП	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, шт.	Ураженість, %
1	Зсуви	40,3	1615	0.13
2	Карст (відклади, що здатні до карстування), з них: покритого типу перекритого типу	31340,0	11*	99,8
		4150,0 27190,0		13,2 86,6
3	Підтоплення	200,8	7**	0,6
4	Лесові ґрунти, що здатні до просідання, з них: I типу II типу	20840,0		66,3
		20570,0 270,0		65,5 0,8

*) поверхневий карстопрояв; **) населений пункт – місто та смт

Обов'язковими є профілактичні заходи, до яких відносяться: заборона будівництва ставків без спеціалізованих інженерних дослідів; виключення або зниження витоків із водоймищ, каналів і ставків; регулювання поливу сільськогосподарських угідь з урахуванням гідрогеологічних особливостей територій і метео умов; виключення або зниження витоків з полів фільтрації, підземних резервуарів, мереж водопроводів, тепломереж і каналізації; запобігання замуленню річок і водотоків, розчищення і поглиблення, засипання природних дрен (балок, ярів і вимивин); скорочення тривалості затоплення траншей і котловин атмосферними опадами при веденні будівництва; регулювання поверхневого стоку, організація і періодичний ремонт мереж зливостоків.

Основними антропогенними факторами, що впливають на стан земель та довкілля, є сільське господарство, промисловість, транспорт, енергетика та ін. Ґрунти є складовою частиною будь-яких наземних екосистем і учасником усіх процесів трансформації та міграції речовин, що відбуваються в біосфері і зумовлюють функціонування екосистем. У зв'язку з інтенсивними ерозійними процесами спостерігається комплекс факторів деградації, таких як: зниження вмісту гумусу, декальцинація, забруднення хімічними речовинами (важкими металами, пестицидами, нітратами), тощо.

Підсилення процесів деградації ґрунтового покриву, обумовлені техногенним забрудненням. Основними забруднювачами атмосферного повітря Харківської області є Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго», УЛПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Красноградському районі, Філія «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазвидобувна компанія», УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Зміївському районі, у Нововодолазькому районі, у Валківському районі, у Первомайському районі, ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5», викиди від цих підприємств також забруднюють ґрунти, але зони забруднення ґрунтів та їх кількісний склад по області визначені не повністю.

Також антропогенним фактором, що впливає на стан ґрунтів є накопичення відходів. У 2019 році, серед утворених відходів найбільшу питому вагу склали відходи IV класу небезпеки – 1702,75 тис. тонн, або 97,174% від загального обсягу утворених відходів. Решта відходів розподілилась за класами небезпеки таким чином: 0,224 тис. тонн (0,013%) – до I класу небезпеки, 0,624 тис. тонн (0,036%) – до II класу небезпеки; 48,658 тис. тонн (2,777%) віднесено до III класу.

Протягом 2019 року в області утворилося 1752,3 тис. тонн відходів I-IV класів небезпеки; утилізовано, оброблено (перероблено) 203,1 тис. тонн відходів; видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти – 957,7 тис. тонн, що становить 54,65%.

На території Харківської області розташовано 78 організованих місць видалення твердих побутових відходів (полігонів та сміттєзвалищ), площа під твердими побутовими відходами становить 258,784 га. Всього на території районів області нараховується 70 сміттєзвалищ, площа під твердими побутовими відходами становить 177,524 га, а по містам обласного значення – 6 сміттєзвалищ, площа під твердими побутовими відходами яких – 46,86 га. Також в наявності 2 полігона, площа під твердими побутовими відходами яких становить 34,4 га.

На територіях місць видалення твердих побутових відходів найбільшого негативного впливу зазнає ґрунтовий покрив.

Тверді побутові відходи представляють собою не тільки страшну епідеміологічну, але й серйозну токсикологічну проблему, адже вже на стадії збору близько 4% відходів є токсичними. Невідкладну проблему становлять пластмаси і синтетичні матеріали, оскільки вони не піддаються складним процесам біологічного руйнування і можуть тривалий час, а це десятки років перебувати в об'єктах довкілля. До складу ТПВ також входять такі компоненти: картон, папір, харчові відходи, метал чорний, метал кольоровий, дерево, текстиль, кістки, скло, шкіра, фаянс, гума, каміння, пластмаса (у тому числі, ПЕТ-пляшка), малі предмети (< 15 мм), будівельні відходи, великогабаритні відходи, небезпечні відходи.

Одним із основних і найбільш небезпечних забруднювачів на території розташування місць видалення ТПВ є фільтрат, що формується у відвалах сміттєзвалищ і полігону при взаємодії відходів з атмосферними опадами, які інфільтруються. Фільтрат відзначається тим, що численні компоненти розпаду органічних і мінеральних речовин, свинцю, з'єднання миш'яку, хрому, ртуті, нікелю, кадмію та ряду інших токсичних речовин, які практично ні на жодному із сміттєзвалищ не знешкоджуються, а інфільтруються у ґрунт. Хімічний склад фільтрату прямо залежить від морфологічного складу ТПВ, що у свою чергу безпосередньо впливає на вибір методу і способу очищення фільтрату. Очищення таких вод являє собою надзвичайно складну проблему і вимагає багатоступінчастого сполучення різних фізико-хімічних і біологічних методів і великих капітальних і експлуатаційних вкладень.

В зв'язку з тим, що полігони ТПВ є спеціальними спорудами, призначеними для ізоляції та знешкодження ТПВ, та повинні гарантувати санітарно-епідеміологічну безпеку населення – на полігонах повинна забезпечуватися статична стійкість ТПВ з урахуванням динаміки ущільнення, мінералізації, газовиділення, максимального навантаження на одиницю площі, можливості раціонального використання ділянки після закриття полігону.

Потенційними територіями, де можливе забруднення ґрунтів із перевищенням нормативних гранично-допустимих рівнів по хімічним показникам, є ділянки вздовж автомобільних доріг. Забруднені ґрунти є вторинним джерелом забруднення підземних та поверхневих вод.

Харківська область, завдяки зручному транспортно-географічному положенню знаходиться на перетині міжнародних маршрутів «Північ-Південь», «Захід-Схід», є одним з найбільших логістичних центрів країни, що поєднує в собі наявність залізничного транспорту, сучасного міжнародного аеропорту та високу щільність автомобільних доріг.

Залізничний транспорт є однією з важливих складових частин транспортної мережі області, задовольняє потреби у вантажних і пасажирських перевезеннях. Філія «Південна залізниця» АТ «Українська залізниця» міцно утримує позиції провідного підприємства з перевезення пасажирів та вантажів у регіоні. Розгорнута довжина залізничних колій по Харківській області складає 2165,4 км, експлуатаційна довжина дорівнює 1379,4 км, із них 80,3% обслуговуються електровозною тягою, решта 19,7% – тепловозною. Щільність залізничних колій на 1000 кв. км території дорівнює 48 км (по Україні цей показник складає 36 км). Обласний центр — місто Харків – є потужним транспортним вузлом, одним з центрів транспортної логістики України, що пов'язує шість суміжних областей і забезпечує транспортні зв'язки з іншими державами. Залізничні вузли: Харків, Лозова, Красноград, Люботин та Куп'янськ.

Забруднення ґрунтового покриву залізничним транспортом здійснюється шляхом сухих та рідких викидів шкідливих (токсичних) хімічних речовин.

Зважаючи на значимість негативного впливу важких металів на довкілля та родючості ґрунтів, до заходів послаблення негативного впливу від експлуатації залізничного транспорту належать: озеленення приміагістральної території; впровадження комплексу комбінованих екранів, розподілених площинних фільтрів на території санітарно-захисної зони; проведення модернізації залізничного транспорту з метою зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, зокрема важких металів.

Залізничний транспорт залишається головним перевізником лісних, земельних і мінеральних ресурсів, а також вагомим споживачем палива, негативно впливаючи на довкілля, але у порівнянні з автомобільним транспортом вплив залізничного транспорту на ґрунтовий покрив значно менший.

Автомобільні дороги загального користування згідно із Законом України «Про автомобільні дороги» поділяються на дороги державного та місцевого значення, автомобільні дороги державного значення – на міжнародні, національні та регіональні. Автомобільні дороги місцевого значення поділяються на територіальні, обласні та районні.

Технічна класифікація автомобільних доріг за категоріями залежно від розрахункової середньорічної добової перспективної інтенсивності руху наведена у табл. 2.6

Таблиця 2.6 Технічна класифікація автомобільних доріг

Категорія	Розрахункова перспективна інтенсивність руху	
	у транспортних одиницях	у приведених до легкового автомобіля
Ia	понад 10 000	понад 14 000
Iб	понад 10 000	понад 14 000
II	від 3 000 до 10 000	від 5 000 до 14 000
III	від 1 000 до 3 000	від 2 500 до 5 000
IV	від 150 до 1 000	від 300 до 2 500
V	до 150	до 300

Згідно інформації наведеної на офіційному веб-сайті Служби автомобільних доріг у Харківській області (<https://kh.ukravtodor.gov.ua>) – на території Харківської області знаходяться автошляхи державного значення, загальною протяжністю – 2343,9 км, в т.ч: 617,4 км – міжнародні; 108,2 км – національні; 639,1 км – регіональні; 979,2 км – територіальні. На автомобільних дорогах загального користування державного значення знаходиться 242 мостів протяжністю 1316,3 п. м.

Розпорядженням голови Харківської обласної державної адміністрації від 03.07.2020 № 419 затверджено перелік автомобільних доріг загального користування місцевого значення Харківської області, відповідно до якого протяжність автомобільних доріг місцевого значення становить 7334 км, з яких 1275, 9 км – обласних автомобільних доріг становить, 6058, 1 км – районних автомобільних доріг.

Автомобільні дороги державного та місцевого значення Харківської області є важливим структурним елементом транспортних комунікацій, по яким здійснюється автомобільне сполучення, що призводить до забруднення ґрунтів важкими металами, до числа забруднюючих ґрунти речовин також відносяться і тверді компоненти, що містять сажу.

Основними чинниками інтенсивного забруднення атмосферного повітря автотранспортом, і як слідство забруднення ґрунту придорожньої смуги є: постійно зростаюча кількість автотранспорту; експлуатація технічно-застарілого автомобільного парку; низька якість паливно-мастильних матеріалів; незадовільний стан дорожнього покриття проїзної частини доріг.

Заходами послаблення негативного впливу від експлуатації автомобільних доріг є впровадження захисних заходів (шумові бар'єри, зелені насадження уздовж узбіч тощо), покращення дорожнього покриття автомобільних доріг, обмеження швидкості руху автомобільного транспорту.

Ймовірні зміни стану земельних ресурсів та ґрунтів, якщо ДДП не буде затверджено

Сучасний стан використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування, порушено екологічно допустиме співвідношення

площ ріллі, природних кормових угідь, що негативно впливає на стійкість агроландшафту, сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно допустиму.

Наявні на території області ділянки з несприятливими природними умовами, екзогенно-геологічними процесами, наявністю порушених ділянок, знижують комфортність проживання і можуть викликати погіршення санітарно-гігієнічних умов на території житлової забудови, що створює в тому числі ризики для здоров'я населення. Ця тенденція більш ймовірно залишиться такою і надалі у випадку, якщо не будуть вжиті належні заходи. Виконання заходів та раціональне використання земельних ресурсів є особливо важливим для досягнення цілей та напрямків, для забезпечення умов сталого розвитку.

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони навколишнього природного середовища не будуть реалізовані, є ризик погіршення якісного стану ґрунтів на території області. Без впровадження таких заходів, як: будівництво споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання, провадження екологічно безпечного механізму поводження з відходами (будівництво, технічне переобладнання і реконструкція сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів; будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів; будівництво, розширення та реконструкція цехів утилізації осадів на очисних каналізаційних та водопровідних комплексах; будівництво та реконструкція установок знешкодження та утилізації шламів), запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів (будівництво, розширення та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, проведення заходів щодо хімічної меліорації ґрунтів), а саме нехтування рішеннями ДДП може призвести до погіршення якості земельних ресурсів та ґрунтів, а також до можливої активізації небезпечних геологічних процесів.

Рослинний та тваринний світ

Харківська область розташована в межах Лівобережного степу і північно-степової зони України.

Рослинний світ. Сучасний стан біологічного різноманіття Харківської області визначається сукупністю природних та антропогенних чинників. Насамперед географічним положенням території області, розташованої в межах двох ландшафтно-кліматичних зон – лісостепової та степової, що обумовило відносне багатство біотопів та наявність відповідних непорушених біоценозів, які збереглися лише поза межами населених пунктів. Особливістю області також є те, що вона знаходиться в межах двох річкових басейнів Сіверського Донця (притока Дону) та Дніпра.

Специфічною для біоти Харківщини є наявність на її території: сфагнових боліт надлучних терас річок Мерла, Уди, Мжа, Сіверський Донець, де мешкають релікти льодовикового періоду; солончаків в урочищі «Горіла Долина», де виявлені релікти ксеротермічного періоду; крейдянних крутосхилів річок Вовча та Оскіл, де збереглися третинні й ксеротермічні релікти; піщаних степів й відкритих пісків в районі «Ізюмської Луки» та в околицях с. Кицівка Печенізького району, де зафіксовано релікти середньоазіатського походження.

По спектру основних життєвих форм флора цілком типова для областей помірного клімату. В ній представлені наступні основні типи: дерева – 27 видів, чагарники – 48 видів, чагарники і напівчагарники – 26 видів, багаторічні трав'янисті рослини – 873 види, дворічні – 95 видів, однорічні трав'янисті рослини – 188 видів.

У складі флори Харківської області було відмічено 349 кормових культур, 340 –

декоративних, 337 – медоносних, 571 вид лікарських, 112 – харчових, 74 – отруйних, 64 – дубильних, 60 – вітаміновмісних, 59 – фарбувальних, 57 – технічних, 36 видів жиро- та ефіроолійних рослин.

Харківська область розташована в межах двох природних зон: лісостепової та степової. На її території представлені як зональні (нагірні діброви, байрачні дубові ліси, березові ліси, суходільні луки, лучні степи, різнотравно-типчаково-ковилові степи, рослинність крейдових відслонень), так і азональні (заплавні ліси, соснові і широколистяно-соснові ліси, заплавні луки, галофітна рослинність, осоково-злакові і мохово-осокові болота, прибережно-водна рослинність) типи рослинності.

В лісостеповій частині області поширені лучні степи, а різнотравно-типчаково-ковилові степи – у південних районах області.

Лучні степи – перехідний типу від степів до луків, поряд із степовими злаками (ковила, типчак) поширені лучні злаки (тонконіг, мітлиця), а також лучно-степове різнотрав'я – жовтець, конюшина, шавлія лучна, горицвіт.

Різнотравно-типчаково-ковилові степи сухіші ніж лучні, рослинність має дуже виражене пристосування до нестачі вологи. Велика кількість степів на території області розорена та майже не зберіглася, а де зберіглася сильно видозмінена під впливом господарської діяльності людини.

Рослинність боліт росте переважно в сторичних заглибленнях річок, часто болота заростають вербами, березою, вільхою, крушиною, а також зозулиним льоном, осокою та чередою.

Характері рослини водоймищ: комиш озерний, стрілолист звичайний, глечики жовті, рогіз широколистяний, ряска мала та інше.

Перелік видів рослин, що підлягають особливій охороні на території Харківської області було затверджено рішенням Харківської обласної ради від 25.09.2001 з метою збереження цінних в природному та господарському відношенні рідкісних або таких, що перебувають під загрозою зникнення на території Харківської області, видів рослин і підвищення відповідальності за їх незаконний збір, пошкодження або знищення. До списку входять 182 види судинних рослин.

Ліси Під лісами та іншими лісовкритими площами на території Харківської області знаходиться 417,25 тис. га, це 13,3% від загальної площі території, з них вкрито лісовою рослинністю 377,93 тис. га (12% від загальної площі).

Найбільша площа лісових земель перебуває у користуванні лісгосподарських підприємств, які координуються Державним агентством лісових ресурсів України. Основна частина лісів області підпорядкована Державному агентству лісових ресурсів України, уповноваженим органом в області є Харківське обласне управління лісового та мисливського господарства з 10 державними лісгосподарськими підприємствами та національним природним парком «Гомільшанські ліси». В постійному підпорядкуванні підприємств Управління перебуває 301,4 тис. га земель лісового фонду.

Таблиця 2.7 Лісовідновлення у 2019 році (у розрізі лісокористувачів, власників лісів)

№ з/п	Лісокористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є лісові ділянки	Лісовідновлення, га			
		у тому числі			усього
		посадка лісу, га	посів лісу, га	природне відновлення лісу, га	
1	ДП «Балаклійський лісгосп»	44,9	-	3,0	47,9
2	ДП «Вовчанський лісгосп»	12,6	4,5	13,6	30,7

3	ДП «Гутянський лісгосп»	63,4	48,9	-	112,3
4	ДП «Зміївський лісгосп»	4,6	7,9	0,7	13,2
5	ДП «Ізюмський лісгосп»	58,2	-	14,0	72,2
6	ДП «Красноградський лісгосп»	26	9,2	-	35,2
7	ДП «Куп'янський лісгосп»	111,1	2,1	0,9	114,1
8	ДП «Жовтневий лісгосп»	36,1	53,2	0,9	90,2
9	ДП «Чугуєво-Бабчанський лісгосп»	1,6	0,9	0,4	2,9
10	ДП «ХОДАЛП «Харківоблагроліс»	-	-	-	-
11	НПП «Гомільшанські ліси»	-	-	-	-
12	ДП «Харківська лісова науково-дослідна станція»	13,8	-	-	13,8
13	ДП «Новомосковський військовий лісгосп»	-	-	-	-
14	Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва (ДП «Скрипаївське навчально-дослідне лісове господарство»)	13,8	0,0	0,0	13,8

* Згідно Доповіді про стан навколишнього природного середовища Харківської області у 2019 році

Лісгосподарськими підприємствами області, підпорядкованими Харківському обласному управлінню лісового та мисливського господарства, за 2019 рік забезпечено виконання основних лісгосподарських заходів. Загальний обсяг заготовленої деревини склав 573 317 м³, у тому числі від рубок головного користування ліквідної деревини – 67 193 м³.

З метою збільшення лісистості лісових земель до оптимального рівня лісгосподарськими підприємствами області проводяться заходи щодо лісовідновлення.

В умовах антропогенного впливу на природний рослинний покрив найважливішим природоохоронним завданням є збереження видового різноманіття рослинних угруповань, та перш за все, забезпечення охорони рідкісних видів рослин.

До списку рослин Харківської області, занесених до Червоної книги України, входить 117 видів рослин, з них: 101 вид судинних рослин, водоростей – 7, лишайників – 2, грибів – 7. Серед них за природоохоронним статусом: вразливих – 57, рідкісних – 18, недостатньо відомих – 3, неоцінених – 32, зникаючих – 7.

Тваринний світ Важливою складовою частиною навколишнього середовища області є тваринний світ. Безхребетні тварини Харківської області заселяють два різко відмінні між собою середовища: наземне і водне.

Наземні безхребетні у межах області заселяють різноманітні біотопи, як природні, так і антропогенні; як зональні (лісові, степові), так і азональні з реліктовою фауною (крейдяні відслонення, піски, солончаки).

Тваринне населення водної біоти Харківської області налічує понад 2 000 видів і представлене різними систематичними групами (найпростіші, губки, олігохети, п'явки, молюски, ракоподібні, водяні кліщі й павуки, водяні комахи), які заселяють різноманітні біотопи (річки, стариці, водосховища, озера, ставки, болота різних типів, струмки, степові

поди, джерела типу реокрена чи гелокрена). Рідкісні види тварин виступають індикаторами фауністичного різноманіття. Аналіз розподілу рідкісних видів безхребетних Харківщини за систематичним складом свідчить, що до класу комахи належить понад 97% вивченого біорізноманіття (із 229 видів – 223), по 2 види відносяться до класів п'явки та ракоподібні, по 1 виду до класів дощові черви і молюски.

Місцеположення Харківської області на межі лісу зі степом визначило межі поширення як степових видів на північ, так і лісових на південь. Теж саме можна зазначити і про водно-болотні види. Тут проходить межа поширення на північ лежня, дерихвоста степового, жайворонка степового, жайворонка малого, щеврика польового, чаплі рудої, чепури великої і чепури малої, розташовані північні гніздові поселення квака, кулика-довгонога. По області проходить південна межа таких лісових видів, як синиця чубата, дрізд-омелюх, чикотень, чиж, слуква, журавель сірий.

На цей час антропогенна трансформація найбільше торкнулась навколородних просторів і перш за все долинних ландшафтів. Зі створенням на території області великих водосховищ (Печенізьке, Червонооскільське, Краснопавлівське, Орільське, Рогозянське, тощо) орнітофауна поповнилась елементами, нетиповими для внутрішньоматерикових водойм, або видами що вкрай рідко зустрічались до появи водосховищ. З'явилися птахи – мешканці морських узбереж, що в пролітний час зустрічаються на великих озерах і водосховищах, і зимують на незамерзаючих ділянках моря. Збільшилось видове різноманіття, змінився статус і чисельність мартинів, крячків, куликів, чапель. На водосховищах під час прольоту зареєстровані нові види птахів, що раніше не зустрічались (баклан великий, казарка білошока, казарка червоновола, луток, морянка, крохаль довгоносий, турпан, чернь морська, гага звичайна).

У «Перелік видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Харківської області», затверджений наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27.06.2018 № 237, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 19.07.2018 за №847/32299, занесено 212 видів тварин.

Природно-заповідний фонд

Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є важливим для досягнення стійкого розвитку та відіграє значну роль для всіх сфер людської діяльності (економічної, соціальної, екологічної), визначаючи культуру, духовність і менталітет суспільства. Це багатоаспектний процес, який передбачає законодавче, науково-методичне, соціально-економічне забезпечення програм і заходів у цій сфері.

Один з перспективних напрямів втілення стратегії збереження біо- та ландшафтного різноманіття пов'язаний із розбудовою екологічної мережі. Формування екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду області шляхом віднесення (на підставі обґрунтування екологічної необхідності (безпеки) та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні з відновленням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів. Це фактично загальнодержавний механізм досягнення гармонізаційного співіснування суспільства і природи в її територіальному і біотичному різноманітті.

Природні території та об'єкти заповідного фонду Харківської області представлені національними природними парками, регіональними ландшафтними парками, ботанічними садами, зоологічними парками, заказниками загальнодержавного і місцевого значення, пам'ятками природи та заповідними урочищами місцевого значення.

Станом на 01.01.2020 року природно-заповідний фонд Харківської області налічує 246 території та об'єкти загальною площею 74 843,6 га, в тому числі 13 об'єктів загальнодержавного значення площею 23 984,6 га, відсоток заповідності становить 2,38 від загальної площі області.

Таблиця 2.8 Структура природно-заповідно фонду області станом на 01.01.2020.

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду					
	загальнодержавного значення		місцевого значення		разом	
	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	3	22 690,0	-	-	3	22 690,0
Регіональні ландшафтні парки	-	-	7	20 544,33	7	20 544,33
Заказники, всього	3	1 038,0	167	37 207,16	170	38 245,16
у тому числі:						
ландшафтні	-	-	13	26 043,17	13	26 043,17
лісові	-	-	9	3 207,1	9	3 207,1
ботанічні	1	185,0	51	3 169,99	52	3 346,19
загальнозоологічні	2	853,0	5	1 292,4	7	2 145,4
орнітологічні	-	-	7	787,9	7	787,9
ентомологічні	-	-	66	652,46	66	652,46
іхтіологічні	-	-	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	18	2 160,6	18	2 160,6
загальногеологічні	-	-	1	14,6	1	14,6
палеонтологічні	-	-	-	-	-	-
карстово-спелеологічні	-	-	-	-	-	-
Пам'ятки природи, всього	-	-	44	645,9	44	645,9
у тому числі:						
комплексні	-	-	2	176,3	2	176,3
ботанічні	-	-	38	455,2	38	455,2
зоологічні	-	-	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	4	14,4	4	14,4
геологічні	-	-	-	-	-	-
Заповідні урочища	-	-	9	2 537,2	9	2 537,2
Ботанічні сади	1	41,9	1	13,25	2	55,15
Дендрологічні парки	1	22,8	1	51,5	2	74,3
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	4	169,9	1	10,8	5	180,7

Зоологічні парки	1	22,0	-	-	1	22,0
РАЗОМ	13	23 984,6	233	61 416,8	246	74 843,6

Примітка * – територія ландшафтного заказника місцевого значення «Печенізький» площею 365,7 га входить до складу регіонального ландшафтного парку «Печенізьке поле». Території загальнозоологічного заказника загальнодержавного значення «Катеринівський» площею 527,0 га, загальнозоологічного заказника «Бурлуцький» площею 326,0 га, заповідного урочища «Божкове» площею 79,0 га, частини заповідного урочища «Дегтярне» площею 95,0 га входять до складу регіонального ландшафтного парку «Великобурлуцький степ». Частина ландшафтного заказника «Гомільшанська лісова дача», площею 7962,0 га входить до складу національного природного парку «Гомільшанські ліси». Лісовий заказник місцевого значення «Володимирівська дача», площею 699,0 га входить до складу національного природного парку «Слобожанський». Ботанічні заказники місцевого значення «Конопляне», площею 315,9 га та «Червоний», площею 49,8 га входять до складу національного природного парку «Дворічанський». Територія ботанічного заказника місцевого значення «Борівський» площею 18,0 га входить до складу регіонального ландшафтного парку «Червонооскільський»; ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Помірки» площею 120,4 га входить до складу регіонального ландшафтного парку «Сокольники-Помірки».

Розвиток мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду є одним із основних пріоритетів екологічної політики в Україні, саме створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду можна назвати не лише основним, але і найбільш ефективним механізмом в процесі охорони природних екосистем, унікальних природних територій, ландшафтів та рідких видів рослин і тварин. Тому на території Харківської області постійно триває робота зі створення нових та розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду області.

Ймовірні зміни стану рослинного та тваринного світу, якщо ДДП не буде затверджено

Якщо Програму не буде затверджено, біорізноманіття на території Харківської області, скоріш за все залишиться на сталому рівні, але впровадження заходів з охорони навколишнього природного середовища може позитивно вплинути на чисельності різних видів флори та фауни.

З метою охорони природних ресурсів та їх раціонального використання, задля забезпечення збереження біорізноманіття – одним із пріоритетних напрямків Програми є розширення межі природно-заповідного фонду, що є складовими елементами у формуванні регіональної екомережі.

Щодо функціонального використання на перспективу передбачається збереження та охорона об'єктів природно-заповідного фонду, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів.

Геологічні та гідрографічні умови

Харківська область розташована в південно-західній частині Східноєвропейської платформи, у межах великого тектонічного прогину, який має назву Дніпровсько-Донецької западини. Дніпровсько-Донецької западина полягає між Українським щитом і Воронізьким кристалічним масивом, кристалічний фундамент платформи занурений на різну глибину, у районі м. Харкова це 2-3 км. Північно-східна частина області розташована на схилі Воронізького кристалічного масиву, крайня південна на схилі Українського щита. Решта території області лежить у Дніпровсько-Донецькій западині.

Плеозойські породи виходять на поверхню у південно-західній частині області і пов'язані з покладами аргілітів, глин, вапняків, доломітів, гіпсів, солей. На північному сході області також виходять на поверхню мезозойські відклади: глини строкаті; піски; крейда; мергелі; фосфорити; вохра; бутовий камінь. Кайнозовські відклади поширені по всій території області, це глини червоно-бурі та строкаті, піски будівельні буре вугілля. Нафта, природний газ приурочені до найглибших частин Дніпровсько-Донецької западини.

Особливості геологічного розвитку території області зумовили набір найпоширеніших корисних копалин: будівельні матеріали: піски, глини, крейда, вапняки, а також паливні копалини: природний газ, нафта, кам'яне та буре вугілля.

Мінерально-сировинна база Харківської області складається з твердих корисних копалин (вугілля, торф), гірничохімічних та гірничорудних корисних копалин, нерудних корисних копалин для металургії та будівельних корисних копалин.

Неметалеві корисні копалини Тверді корисні копалини Харківської області налічують 8 родовищ бурого та кам'яного вугілля (0,72 % від всього в Україні) та 2 родовища торфу (0,29% від всього в Україні).

Гірничохімічні та гірничорудні корисних копалини налічують 22 родовища сапропелі (7,14% від всього в Україні), 1 родовище солі кухонної (6,67% від всього в Україні), 1 родовище фосфориту (11,11% від всього в Україні), 1 родовище сировини для мінеральних фарб (10% від всього в Україні), 1 родовище піску кварцового (25% від всього в Україні).

Нерудні корисні копалини для металургії налічують 3 родовища піску формувального (14,29% від всього в Україні).

Будівельні корисні копалини налічують 5 родовищ сировини цементної (8,2% від всього в Україні), 12 родовищ крейди (17,65% від всього в Україні) та інші родовища зазначених корисних копалин.

Паливні копалини За інформацією Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України» Державної служби геології та надр України на території Харківської області обліковується 78 родовищ природного газу (зокрема 3 – комплексні), балансові запаси складають 317,860 млрд.м³ (39,51% від запасів в Україні). Розробляються 47 родовищ природного газу (зокрема 2 – комплексні), балансові запаси складають 311,827 млрд.м³ (38,76% від запасів в Україні).

Крім того, на території області обліковується 26 родовищ нафти (зокрема 22 – комплексні), балансові запаси складають 4,289 млн тонн (4,29% від запасів в Україні). Розробляються 19 родовищ природного газу (зокрема 17 – комплексні), балансові запаси складають 4,206 млн тонн (4,21% від запасів в Україні).

Кількість родовищ конденсату на території області складає 69 (всі комплексні), балансові запаси складають 8,801 млн тонн (22,12% від запасів в Україні). Розробляються 44 родовищ природного газу (всі комплексні), балансові запаси складають 8,650 млн тонн (21,74% від запасів в Україні).

Підземні води Харківська область в геоструктурному відношенні розташована в межах Дніпровсько-Донецького артезіанського басейну.

Основні водоносні горизонти питних і технічних підземних вод приурочені до відкладів палеогену (берекський, київський та бучацький горизонти), представлених різнозернистими пісковиками та пісками, нижньої та верхньої крейди, представлених різнозернистими пісками, пісковиками, крейдою, неогенових відкладів, представлених дрібнозернистими пісками; юрських відкладів, представлених дрібнозернистими пісками; тріасових відкладів, представлених крупнозернистими пісками.

За хімічним складом води гідрокарбонатні натрієві, сульфатно-гідрокарбонатні, натрієво-магнієво-кальцієві, хлоридно-гідрокарбонатні, кальцієво-натрієві.

Згідно наведеної на офіційному веб-сайті Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України» (<http://geoinf.kiev.ua/>) інформації на території Харківської області обліковується 45

родовищ підземних вод, на які отримані спеціальні дозволи на користування надрами (діючі). На 43 родовищах дозволено видобування корисної копалини: води питної і технічної, а на 2 ділянках Березівського родовища (Ділянка Березівська-1, Ділянка Березівська-2) ТОВ «Завод Березівських мінеральних вод» здійснюється видобування – води мінеральної. Ділянка Березівська-1 (джерело № 1) знаходиться в селищі Березівське Дергачівського району Харківської області, а ділянка Березівська-2 (свердловина-№ 2055/3, свердловина-№ 2316) знаходиться – 25 км на захід від м. Харкова, північна околиця селища Березівське Дергачівського району Харківської області.

Ймовірні зміни стану геологічних та гідрографічних умови, якщо ДДП не буде затверджено

Освоєння територій без урахування закономірностей розвитку екзогенних геологічних процесів може викликати ланцюгову реакцію в їх активізації та привести до негативних наслідків. Харківщина належить до регіонів з широко розвинутими екзогенними геологічними процесами, такими як підтоплення, зсувні явища та просадні ґрунти. В області спостерігається тенденція переважно техногенної активізації цих несприятливих процесів. У межах області набули розвитку екзогенні геологічні процеси природного та техногенного походження, такі як зсуви, карст, підтоплення, просідання лесових ґрунтів.

Найвні на території області ділянки з екзогенно-геологічними процесами знижують комфортність проживання і можуть викликати погіршення санітарно-гігієнічних умов на території житлової забудови, що створює в тому числі ризики для здоров'я населення. Ця тенденція більш ймовірно залишиться без змін. Але виключення або зниження витоків з мереж водопостачання та водовідведення шляхом виконання таких заходів Програми, як будівництво споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання – є особливо важливими для досягнення цілей та напрямків, для забезпечення умов сталого розвитку.

Водні ресурси

Харківська область розташована у північно-східній частині України, займає південно-західний край Середньоруської височини. Розташована Харківська область на вододілі двох річкових басейнів Дона (Сіверського Дінця) та Дніпра. Регіон має надзвичайно низьку забезпеченість водними ресурсами – це 1,8 % від загальних водних ресурсів України. Водні ресурси області формуються, як за рахунок атмосферних опадів (місцевий річковий стік, ґрунтова волога, підземні води), так і за рахунок зовнішнього притоку з суміжних територій (транзитні води Росії).

Водні ресурси області формуються за рахунок транзитної притоки поверхневих вод по р. Сіверський Донець, місцевого річкового стоку, що формується в межах області, стічних, шахтних і кар'єрних вод, а також експлуатаційних запасів підземних вод.

По території області протікає 867 річок, загальною протяжністю – 6405 км, з них довжиною більше 10 км – 172 річки протяжністю – 4666,6 км. З них, згідно з класифікацією річок України, одна відноситься до великих – Сіверський Донець довжиною – 1053 км (в межах області – 375 км). Шість середніх річок, до яких відносяться Оскіл, Уди, Лопань, Мерла, Оріль, Самара.

Решта річок відноситься до категорії малих.

Площі земель, зайняті водними об'єктами, складають 91,3 тис. га (2,9 % території області), в тому числі під водосховищами і ставками 46,3 тис. га.

В Харківській області:

- збудовано 57 водосховищ (басейн р. Сіверський Донець – 42, басейн р. Дніпро – 15), загальним об'ємом 15 млн м³, площа дзеркала 33 тис. га.
- налічується 2538 ставків, (басейн р. Сіверський Донець – 1708, басейн р. Дніпро –

830), загальним об'ємом 229 млн м³ та площею дзеркала 13 тис. га.

В гідрографічному відношенні територія області розміщена в межах басейнів р. Сіверський Донець (21,93 тис.км² або 69,8% території області) і р. Дніпро (9,47 тис. км² або 30,2% території області).

Якість поверхневих вод Лабораторією моніторингу вод та ґрунтів Регіонального офісу водних ресурсів у Харківській області Державного агентства водних ресурсів України (далі – Лабораторія моніторингу вод та ґрунтів РОВР) моніторинг поверхневих вод здійснюється у 11 пунктах на річках Сіверський Донець, Уди, Лопань, Харків, Оскіл, в т.ч. у транскордонних пунктах моніторингу річок Сіверський Донець, Уди і Оскіл та у районі поверхневого питного водозабору КП «Харківводоканал» з р. Сіверський Донець.

Якість поверхневих вод р. Сіверський Донець та її притоків на території Харківської області протягом 2019 року була стабільною, без суттєвих змін. Концентрації речовин у водних об'єктах коливаються в межах середньо-багаторічних значень без тенденції до погіршення, в залежності від періоду року та фактичної водності річок.

Спостерігається перевищення гранично допустимих концентрацій для водойм рибогосподарського призначення по важких металах, органічних речовинах та сольових показниках. Якщо сольові показники понад норму, в основному, за рахунок природних чинників, перевищення по важких металах та органічних речовинах наявне у зв'язку з великим антропогенним навантаженням.

Перевищення вмісту забруднюючих речовин у Харківській області спостерігається вже на кордоні з Белгородською областю. Вздовж русла р. Сіверський Донець спостерігається збільшення концентрацій речовин після впадіння найбільш антропогенно-навантаженої притоки у Харківській області – р. Уди.

Середньорічна концентрація органічних та біогенних сполук у районі поверхневого питного водозабору КП «Харківводоканал» з річки Сіверський Донець була у межах: ХСК – 19,8 мгО₂/дм³, БСК5 – 2,76 мгО₂/дм³; азот загальний – 1,23 мг/дм³, фосфор загальний – 0,14 мг/дм³, сухий залишок – 537,4 мг/дм³.

Вміст важких металів не перевищував екологічних нормативів якості для пріоритетних речовин.

Концентрація пестицидів та гербіцидів на визначених масивах поверхневих вод не перевищувала екологічних нормативів якості для пріоритетних речовин.

Масиви поверхневих вод в означених пунктах відповідають II класу хімічного стану, «недосягнення доброго».

Сучасний стан поверхневих водойм області характеризується антропогенним тиском суб'єктів господарювання. Причиною недостатньо ефективної роботи очисних споруд є фізична та моральна застарілість обладнання, несвоєчасне проведення поточних і капітальних ремонтів, їх перевантаженість.

З метою створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення і вичерпання, вимогами статті 87 Водного кодексу України, встановлюються водоохоронні зони. Зовнішні межі водоохоронних зон визначаються за спеціально розробленими проектами землеустрою. В межах водоохоронних зон відповідно до вимог статті 88 Водного кодексу України виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги.

Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів Спеціалістами лабораторії гідробіології у 2019 році проведено діагностичний гідробіологічний моніторинг за європейськими методиками річок і водосховищ басейну Дону. Відбір проб в Донецькій, Харківській та Луганській областях було проведено у 33 масивах (створах) поверхневих вод. Екологічний статус масивів поверхневих вод було визначено за чотирима біологічними елементами якості/показниками (фітопланктон, фітобентос, макрозообентос, вища водна рослинність) та результати зведено в табл. 2.9 з кольоровим кодом.

Таблиця 2.9 Екологічний стан масивів поверхневих вод басейну р. Сіверський Донець.

Водний об'єкт	Пункт моніторингу	Клас якості вод				
		Фіто-планктон	Фітобентос	Вища водна рослинність	Макро-зообентос	Інтегральна оцінка за БЕЯ
р. Сіверський Донець	с. Огірцеве, кордон з РФ					
	Печенізьке вдсх., с. Печеніги	б/о				
	с. Кочеток, водозабір КП «Харківводоканал»					
	нижче гирла р. Уди, с. Есхар					
р. Вовча	с. Землянки, кордон з РФ	б/о				
р. Уди	с. Окоп, кордон з РФ	б/о				
	гирло, с. Есхар					
р. Лопань	с. Казача Лопань, кордон з РФ	б/о	б/о			
р. Харків	с. Стрілече, кордон з РФ	б/о				
р. Оскіл	с. Тополі, кордон з РФ					
	гирло					

б/о – без оцінки.

Класифікація екологічного стану (статусу)		Кольоровий код
Референційні умови	Немає або дуже незначні відхилення від умов недоторканного стану	
Без ризику	Незначні відхилення від референційних умов	
Під ризиком	Помірні відхилення від референційних умов	
Змінений стан	Значні відхилення від референційних умов	
Змінений стан	Сильні відхилення від референційних умов	

Використання води

Таблиця 2.10 Основні показники використання і відведення води, млн м³.

Показники	Роки		
	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	270,3	310,0	295,2
у тому числі для використання	263,6	303,3	293,9
Спожито свіжої води, з неї на:	210,9	253,2	258,4
виробничі потреби	101,7	141,7	138,9
побутово-питні потреби	103,6	105,7	112,8
зрошення	2,7	3,6	4,4
сільськогосподарські потреби	2,7	2,1	2,2
ставково-рибне господарство	-*	-*	-*
Втрати води при транспортуванні	103,3	101,6	82,6
Загальне водовідведення, з нього:	274,0	302,7	289,3
у поверхневій водній об'єкти	270,3	298,8	286,2
у тому числі:			
забруднених зворотних вод	9,81	14,1	14,7
з них без очищення	4,909	9,2	9,1
нормативно очищених	198,1	195,5	182,8
нормативно чистих без очистки	60,1	87,0	87,4
не категорійні стічні води **	–	2,2	1,3
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	585,7	741,8	922,3
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	91,8	92,3	94,1
Потужність очисних споруд	504,5	502,7	505,4

* - Порядком ведення державного обліку водокористування, затвердженим наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 16.03.2015 № 78, змінено порядок заповнення звіту про використання води за формою 2ГП-водгосп (річна) для водокористувачів, які використовують воду для рибогосподарських потреб (риборозведення).

** - Клінкерна вода ПрАТ «Балцем»

Таблиця 2.11 Забір, використання та відведення води, млн м³.

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
Бас.р.Сів.Донець	287,3	231,8	283,0	13,32
Бас.р.Дніпро	7,9	26,6	3,2	1,41

Скидання води у водні об'єкти та очистка стічних вод Згідно статистичної інформації у 2019 році на території області скинуто забруднюючих речовин у водні об'єкти: сухий залишок – 14950 тонн, сульфати – 41590 тонн, хлориди – 22470 тонн, ХСК – 9370 тонн, нітрати – 6096 тонн, завислі речовини – 2628 тонн, БСК₅ – 1918 тонн, азот амонійний – 404 тонни, нітрити – 138 тонн, кальцій – 8,595 тонн, фосфати – 600,6 тонн, магній – 2,818 тонн, нафтопродукти – 118,1 тонн, залізо загальне – 50,41 тонн, СПАВ – 35,81 тонн, натрій – 13,50 тонн, цинк – 4,090 тонн, алюміній – 1,773 тонни, марганець – 0,045 тонн, нікель – 3,821 тонн, мідь – 0,677 тонн, хром⁶⁺ – 0,771 тонн, жири масла – 0,253 тонн.

Із загального скиду нормативно-очищених зворотних вод в області (182,8 млн м³) скид на спорудах механічної очистки складає 2,164 млн м³ (1,18%), біологічної очистки – 180,2 млн м³ (98,58 %) та фізико-хімічної очистки – 0,354 млн м³ (0,19%).

За 2019 рік кількість підприємств, що мають скиди зворотних вод до поверхневих водних об'єктів, становить 92, із них 82 – в басейні р. Сіверський Донець, 10 – в басейні р. Дніпра. філія АТ «Укргазвидобування» ГПУ «Шебелинкагазвидобування» здійснювало скид до басейнів 2-х річок.

Потужність очисних споруд становить – 505,4 млн м³, в тому числі перед скидом до водного об'єкту – 480,6 млн м³.

Ефективну очистку забезпечують очисні споруди 33 водокористувачів, що складає 36% від загальної кількості водокористувачів, в тому числі по видам очистки: біологічної очистки – 23, фізико-хімічної очистки – 2, механічної очистки – 8.

Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону Надмірне використання водних ресурсів малих річок для потреб сільського господарства та риборозведення, самовільне водокористування та безпроектне створення штучних водойм на руслах малих річок порушує природний водний, гідробіологічний режим річок, збільшує заростання та утворення донних відкладень. Розораність водозабірних басейнів сягає граничних меж при надто низькому ступені залісення. На багатьох річках і водоймах не закріплені прибережні захисні смуги, а деякі з наявних не завжди відповідають вимогам водного законодавства України.

Захист природних вод від забруднення стічними водами залишається гострою проблемою на території області, наявні системи водоочиснення працюють за старою технологією, є необхідність їх переобладнання відповідно до сучасних наукових досягнень.

Ймовірні зміни стану водних ресурсів, якщо ДДП не буде затверджено

З метою охорони водних ресурсів та їх раціонального використання в Програмі визначено за необхідне виконання ряду заходів щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів в області: будівництво у населених пунктах, на новобудовах і розширення та реконструкція на діючих підприємствах споруд для очищення стічних вод, берегових споруд для прийому та очищення з плавзасобів господарсько-побутових стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для

збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання; створення водоохоронних зон та винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг; будівництво, розширення та реконструкція руслових аераційних станцій; ліквідаційний тампонаж або переведення на регульований режим роботи самовиливних артезіанських свердловин, інше.

Якщо вищезазначені заходи Програми щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів в області не будуть реалізовані, в майбутньому існує загроза погіршення якісного стану водних ресурсів через потрапляння забруднених стічних вод до водних об'єктів, подальший розвиток житлової та громадської забудови населених пунктів області, як і виробничо-промислового сектору, спричинятиме техногенне навантаження на водні об'єкти, що розташовані на території області.

Атмосферне повітря

Стан атмосферного повітря Харківської області формується обсягами викидів забруднюючих речовин від пересувних та стаціонарних джерел забруднення. До стаціонарних джерел забруднення атмосферного повітря слід віднести викиди крупних промислових підприємств, особливо, паливно-енергетичного комплексу, машинобудівних, коксового та хімічного виробництв.

За даними Головного управління статистики у Харківській області, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у 2019 році склали 106,5 тис. тонн (у 2018 – 44,7 тис. тонн, у 2017 році – 45,0 тис. тонн).

Переважна частина викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря надійшла від процесів спалювання в енергетиці (63,8% від загального обсягу викидів), добувної промисловості і розроблення кар'єрів (24,8%) та переробної промисловості (4,9%).

Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин найбільшу частину складають діоксид та інші сполуки сірки (38,92% від загального обсягу викидів), речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (21,31%), метану (13,87%) та оксиду вуглецю (13,1%). Крім того, від стаціонарних джерел забруднення в атмосферу надійшло 7600 тис. тонн діоксиду вуглецю. Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за останні 3 роки наведена в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по районам та міста області, тис. т.

Населені пункти, райони	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Всього Харківська область	44,955	44,741	106,499
м. Харків (міськрада)	4,9045	4,800	4,013
м. Ізюм (міськрада)	0,2704	0,547	0,243
м. Куп'янськ (міськрада)	1,238	1,258	1,369
м. Лозова (міськрада)	0,4102	0,614	0,331
м. Люботин (міськрада)	0,1424	0,129	0,999
м. Первомайський (міськрада)	0,0548	0,049	0,048
м. Чугуїв (міськрада)	0,0309	0,040	0,057
Балаклійський район	5,3013	1,919	5,919
Барвінківський район	0,1826	0,292	0,443

Близнюківський район	0,1438	0,145	0,140
Богодухівський район	0,6852	1,579	1,294
Борівський район	0,8136	0,667	0,466
Валківський район	1,9374	0,915	1,727
Великобурлуцький район	0,8056	0,734	0,872
Вовчанський район	0,5069	0,547	0,549
Дворічанський район	0,1184	0,103	0,052
Дергачівський район	3,687	2,943	2,534
Зачепилівський район	0,0999	0,114	0,117
Зміївський район	11,9521	11,775	60,152
Золочівський район	0,0754	0,058	0,112
Ізюмський район	0,2073	0,168	0,207
Кегичівський район	0,7833	1,235	0,151
Коломацький район	0,1093	0,105	0,072
Красноградський район	2,3184	1,956	9,817
Краснокутський район	0,747	0,705	0,620
Куп'янський район	0,1331	0,141	0,165
Лозівський район	0,0724	0,055	0,010
Нововодолазький район	1,0894	1,445	2,815
Первомайський район	0,8477	1,835	1,365
Печенізький район	0,0572	0,062	0,038
Сахновщинський район	0,1448	0,157	0,171
Харківський район	0,7291	0,823	0,498
Чугуївський район	4,186	6,650	8,528
Шевченківський район	0,1705	0,162	0,134

Таблиця 2.13 Основні забруднювачі атмосферного повітря на території Харківської області.

№ з/п	Підприємство – забруднювач	Валовий викид, тонн
1.	Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго»	57 302,505
2.	УЛПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Красноградському районі	9 137,666
3.	Філія «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія»	7 412,262
4.	УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Зміївському районі	2655,562

5.	УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Нововодолазькому районі	2166,250
6.	УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Валківському районі	1686,971
7.	УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Первомайському районі	1299,297
8.	ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5»	1245,983

На території Харківської області до стаціонарних джерел забруднення слід віднести викиди потужних промислових підприємств, особливо підприємства теплоенергетичної та нафтогазовидобувної промисловості.

Основні забруднювачі атмосферного повітря: Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго», Філія «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія», ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5», АТ «Укргазвидобування» філія ГПУ «Шебелинкагазвидобування».

Таблиця 2.14 Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах (пилу, діоксид сірки, діоксид азоту, оксиду вуглецю) в цілому по області та в розрізі по районів і міст Харківської області, тис. т.

Населені пункти, райони	2018 рік					2019 рік				
	Разом	В тому числі по окремих речовинах:				Разом	В тому числі по окремих речовинах:			
		Пил	Діоксиду та інші сполуки сірки	Сполуки азоту	Оксид вуглецю		Пил	Діоксиду та інші сполуки сірки	Сполуки азоту	Оксид вуглецю
Харківська область	44,741	*	9,320	6,764	**	106,499	*	41,401	10,198	**
м. Харків	4,800	*	0,179	1,242	**	4,013	*	0,478	1,042	**
м. Ізюм	0,547	*	0,009	0,076	**	0,243	*	0,007	0,037	**
м. Куп'янськ	1,258	*	0,192	0,026	**	1,369	*	0,108	0,025	**
м. Лозова	0,614	*	0,003	0,077	**	0,331	*	0,001	0,053	**
м. Люботин	0,129	*	0,011	0,015	**	0,999	*	0,005	0,013	**
м. Первомайський	0,049	*	-	0,019	**	0,048	*	-	0,018	**
м. Чугуїв	0,040	*	-	0,011	**	0,057	*	0,0017	0,021	**
Балаклійський район	1,919	*	0,015	0,281	**	5,919	*	0,013	1,253	**
Барвінківський район	0,292	*	0,040	0,001	**	0,443	*	0,008	0,0017	**
Близнюківський район	0,145	*	0,013	0,002	**	0,140	*	0,015	0,003	**
Богодухівський район	1,579	*	0,0013	0,158	**	1,294	*	0,016	0,132	**
Борівський район	0,667	*	0,023	0,117	**	0,466	*	0,003	0,016	**
Валківський район	0,915	*	0,00	0,035	**	1,727	*	0,0001	0,160	**
Великобурлуцький район	0,734	*	0,006	0,067	**	0,872	*	0,007	0,0375	**
Вовчанський район	0,547	*	0,009	0,001	**	0,549	*	0,011	0,053	**

Дворічанський район	0,103	*	0,005	0,767	**	0,052	*	0,004	0,0006	**
Дергачівський район	2,943	*	6,66	0,001	**	2,534	*	0,008	0,999	**
Зачепилівський район	0,114	*	0,15	0,886	**	0,117	*	0,009	0,0007	**
Зміївський район	11,775	*	6,126	0,002	**	60,152	*	37,676	3,7335	**
Золочівський район	0,058	*	0,018	0,005	**	0,112	*	0,034	0,004	**
Ізюмський район	0,168	*	0,00	0,101	**	0,207	*	0,0006	0,003	**
Кегичівський район	1,235	*	0,002	0,045	**	0,151	*	0,0026	0,096	**
Коломацький район	0,105	*	0,00	0,701	**	0,072	*	0,0007	0,043	**
Красноградський район	1,956	*	0,056	0,038	**	9,817	*	0,067	0,855	**
Краснокутський район	0,705	*	0,016	0,002	**	0,620	*	0,014	0,009	**
Куп'янський район	0,141	*	0,001	0,007	**	0,165	*	0,001	0,002	**
Лозівський район	0,055	*	0,00	0,175	**	0,010	*	-	0,0007	**
Нововодолазький район	1,445	*	0,002	0,504	**	2,815	*	0,012	0,0153	**
Первомайський район	1,835	*	0,001	0,00	**	1,365	*	0,008	0,093	**
Печенізький район	0,062	*	0,018	0,003	**	0,038	*	0,001	0,0004	**
Сахновщинський район	0,157	*	0,048	0,024	**	0,171	*	0,048	0,003	**
Харківський район	0,823	*	0,01	1,174	**	0,498	*	0,098	0,323	**
Чугуївський район	6,650	*	1,887	0,023	**	8,528	*	3,248	1,300	**
Шевченківський район	0,162	*	0,004		**	0,134	*	0,0017	0,005	**
* - за інформацією Головного управління статистики у Харківській області з 2015 років статзвітністю не передбачено.										
** - за інформацією Головного управління статистики у Харківській області з 2017 років статзвітністю не передбачено.										

Таблиця 2.15 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності у Харківській області відповідно до даних ГУ статистики у Харківській області.

Види економічної діяльності	Код за КВЕД-2010	Обсяги викидів по регіону, тонн
Усі види економічної діяльності		106499,8
Сільське, лісове та рибне господарство	A	2037,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	26428,3
Переробна промисловість	C	5241,2

Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	67959,3
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	771,4
Будівництво	F	13,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	200,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	2607,2
Тимчасове розміщування й організація харчування	I	6,8
Інформація та телекомунікації	J	13,5
Фінансова та страхова діяльність	K	0,2
Операції з нерухомим майном	L	280,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	14,7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	36,4
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	595,8
Освіта	P	85,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	190,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	14,4
Надання інших видів послуг	S	2,6

Згідно офіційних статистичних даних, можна зробити висновок, що найбільший обсяг викидів забруднюючих речовин на території області потрапляє в атмосферне повітря від такого виду економічної діяльності, як постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.

Забруднення атмосфери викидами автотранспорту посідає друге місце після енергетики за рахунок постійного збільшення кількості автотранспорту. Загальні викиди токсичних речовин залежать від потужності і типу двигуна, режиму його роботи, технічного стану автомобіля, швидкості руху, стану дороги, якості палива.

Викиди забруднюючих речовин від автотранспорту з року в рік зростають та негативно впливають на якість атмосферного повітря в області. Частка автомобілів, які експлуатуються на території області, далекі від довершеності, вони здебільшого не відповідають міжнародним стандартам щодо екологічної безпеки. Двигуни автомобілів зазвичай морально і фізично застарілі.

Забруднення атмосферного повітря в області від автотранспорту обумовлено такими факторами: постійне нерегульоване збільшення кількості автотранспорту, в тому числі транзитного вантажного; відставання якості палива від європейських стандартів; повільний розвиток мережі розв'язок і автошляхів; недосконалість управління дорожнім рухом та іншими проблемами; недостатньо розвинена законодавча та юридична база у галузі ефективного регулювання управління автотранспортом; відсутність механізмів впливу на збільшення забруднення довкілля автотранспортом.

Автомобілі викидають разом з відпрацьованими газами, випаровуванням паливо-мастильних матеріалів близько 200 компонентів забруднюючих речовин, які мають токсичний, мутагенний, наркотичний та інший вплив на живі організми. Основним токсичним інгредієнтом, яким забруднюється атмосферне повітря під час експлуатації автомобільного транспорту, є оксид вуглецю (близько 80%).

Викиди автотранспортних засобів особливо небезпечні тому, що здійснюються у безпосередній близькості від тротуарів у зоні активного пішохідного руху. Крім забруднення атмосферного повітря, автомобільний транспорт та його супутня інфраструктура є головними забруднювачами водних об'єктів та ґрунтів нафтопродуктами. Насамперед, це стосується відкритих автостоянок, гаражних кооперативів і автозаправних станцій, які не обладнані локальними очисними спорудами поверхневих (дошових і талих) стічних вод, пунктів розвантаження паливно-мастильних матеріалів та автотранспортних підприємств. Має місце забруднення залізничних колій мастилами через їх витікання з негерметичних редукторів залізничних вагонів.

Негативно впливають на стан довкілля і відходи автотранспортних засобів, які утворюються в процесі їх експлуатації, а саме: відпрацьовані мастила, фільтри, акумулятори, відпрацьовані шини, деталі та корпуси автомобілів та ін., утилізацію яких належним чином ще не налагоджено.

Спостереження за забрудненням атмосферного повітря м. Харків проводиться на 10 стаціонарних пунктах спостереження, на території області стаціонарні пункти спостережень відсутні.

Таблиця 2.16 Зміна середнього рівня забруднення атмосферного повітря за 2017-2019 роки по місту Харкову.

Домішки	Характеристики	Роки			Тенденція
		2017 рік	2018 рік	2019 рік	
Пил	Q _{ср.} п	0.1 6967	0.1 7008	0.1 7002	0
Діоксид сірки	Q _{ср.} п	0.007 8355	0.007 8415	0.007 8400	-0.0002
Оксид вуглецю	Q _{ср.} п	3 5575	3 5618	2 5600	0
Діоксид азоту	Q _{ср.} п	0.03 9487	0.02 9540	0.03 9533	+0.002
Фенол	Q _{ср.} п	0.002 3198	0.001 3180	0.002 3214	-0.0001
Сірководень	Q _{ср.} п	0.001 1061	0.001 1097	0.001 1067	0
Аміак	Q _{ср.} п	0.00 2110	0.00 2128	0.00 2130	0
Формальдегід	Q _{ср.} п	0.002 7434	0.002 7461	0.002 7456	-0.0001
Сажа	Q _{ср.} п	0.03 837	0.03 843	0.03 840	-0.003
Оксид азоту	Q _{ср.} п	0.02 1064	0.02 1054	0.02 1081	0
Кадмій	Q _{ср.} п	0.00 33	0.00 33	0.00 33	0

Залізо	Q _{ср.} n	0.69 33	0.77 33	0.78 33	-0.017
Марганець	Q _{ср.} n	0.02 33	0.02 33	0.02 33	0
Мідь	Q _{ср.} n	0.06 33	0.05 33	0.05 33	-0.019
Нікель	Q _{ср.} n	0.02 33	0.03 33	0.02 33	0
Свинець	Q _{ср.} n	0.03 33	0.03 33	0.03 33	0
Хром	Q _{ср.} N	0.02 33	0.01 33	0.02 33	-0.001
Цинк	Q _{ср.} n	0.07 33	0.07 33	0.07 33	+0.001

Аналізуючи матеріали спостережень за станом атмосферного повітря міста Харків можна спостерігати тенденцію до погіршення – по діоксиду азоту, цинку. Намітилась незначна тенденція щодо покращення якості атмосферного повітря по діоксиду сірки, фенолу, формальдегіду, сажі, залізу, міді та хрому. Не змінився рівень забруднення по оксиду вуглецю, пилу, сірководню, аміаку, оксиду азоту, марганцю, кадмію, свинцю та нікелю.

Фактор забруднення повітря знаходиться в постійно динамічному стані і залежить від багатьох чинників, а отже, потребує постійного контролю та моніторингу його якості з боку органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, особливо при регулюванні господарської діяльності всіх суб'єктів.

Основними напрямками зменшення викидів забруднюючих речовин є насамперед неухильне виконання суб'єктами підприємницької діяльності природоохоронних заходів та впровадження сучасних технологій очищення газо-пилового потоку. Діяльність кожного суб'єкта господарювання має бути спрямована на збереження та відновлення природного стану атмосферного повітря, створення сприятливих умов для життєдіяльності, забезпечення екологічної безпеки та запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Правові і організаційні основи та екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря визначає Закон України «Про охорону атмосферного повітря».

Ймовірні зміни стану атмосферного повітря, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо Програма не буде затвердженою, а заходи з охорони атмосферного повітря не будуть реалізовані, стан атмосферного повітря на території сельбищної зони більш ймовірно залишатиметься на рівні сучасних показників. Але за умов нарощування об'ємів виробництва промислових підприємств без впровадження заходів щодо: організації виробництва, встановлення та реконструкції обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин хімічного та біологічного походження, що викидаються в атмосферне повітря; організації виробництва та застосування матеріалів, використання методів та впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря; розроблення, організації виробництва пристроїв для очищення відпрацьованих газів двигунів та оснащення ними транспортних засобів – відбудуватиметься погіршення якості атмосферного повітря. Це може призвести до зниження якості екологічних показників стану довкілля. Забруднення атмосферного повітря та накопичення в ньому шкідливих речовин може проявлятися в зростанні показників

захворюваності й смертності від хвороб органів дихання, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах області. Без реалізації заходів, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря – рівень забруднення атмосферного повітря, швидше за все матиме тенденцію зростання, що може знизити рівень комфортного проживання населення.

Поводження з відходами

Відповідно до вимог Закону України «Про відходи» поведження з відходами – це дії, спрямовані на запобігання утворенню відходів, їх збирання, перевезення, сортування, зберігання, оброблення, перероблення, утилізацію, видалення, знешкодження і захоронення, включаючи контроль за цими операціями та нагляд за місцями видалення.

Протягом 2019 року на території області утворилося 1752,3 тис. тон відходів I-IV класів небезпеки; утилізовано, оброблено (перероблено) 203,1 тис. тон відходів; видалено у спеціально відведених місцях чи об'єктах – 957,7 тис. тон, що становить 54,65%.

У 2019 році на території Харківської області, серед утворених відходів найбільшу питому вагу склали відходи IV класу небезпеки – 1702,75 тис. тон, або 97,174% від загального обсягу утворених відходів. Решта відходів розподілилась за класами небезпеки таким чином: 0,224 тис. тон (0,013%) – до I класу небезпеки, 0,624 тис. тон (0,036%) – до II класу небезпеки; 48,658 тис. тон (2,777%) віднесено до III класу.

Таблиця 2.17 Накопичення відходів станом на 01.01.2019

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1.	Кількість підприємств, охоплених державним статистичним спостереженням за формою № 1-відходи (річна), які утворювали відходи	одиниць	852	Кількість наведена по підприємствах, які утворювали відходи в результаті економічної діяльності
2.	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах всіх класів небезпеки за 2019 рік (попередні дані), усього у тому числі:	тонн	44155142,7	
3.	відходи 1 класу небезпеки	тонн	-	
4.	відходи 2 класу небезпеки	тонн	-	
5.	відходи 3 класу небезпеки	тонн	117054,9	
6.	відходи 4 класу небезпеки	тонн	44038087,8	

Таблиця 2.18 Динаміка утворення відходів за класами небезпеки (тонн).

Роки	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Усього (тонн) у тому числі	1 803 380,6	1 628 526,4	1 752 256,0 ¹
I класу небезпеки	240,9	256,4	224,4
II класу небезпеки	947,6	577,1	624,2
III класу небезпеки	50 402,6	59 588,4	48 657,6
IV класу небезпеки	1 751 789,5	1 568 104,5	1 702 749,8

¹ З урахуванням відходів, утворених у домогосподарствах

Основним напрямком роботи у сфері поводження з відходами залишається вирішення питання забезпечення повного збирання небезпечних відходів з метою передачі їх для подальшої утилізації, обробки (переробки) на спеціалізовані підприємства. В області діє мережа підприємств, які здійснюють відповідні операції у сфері поводження з небезпечними відходами. Серед них ТОВ НВП «НОВІНТЕХ», ТОВ «ЮПІТЕР ЕКО», ТОВ «ХАРКІВ-ЕКО», ТОВ НВП «КОР-МЕТ», ТОВ «ЕКОТЕК», ТОВ «ПК «ЕКОСФЕРА», та інші, які здійснюють збирання, перевезення, зберігання, знешкодження, утилізацію відпрацьованих ламп та приладів, що містять ртуть, відпрацьовані нафто відходи, відпрацьовані лужні та кислотні акумуляторні батареї, відходи гальванічного та термічного виробництва, відходи застосування фото хімікатів тощо. Контроль за дотриманням ліцензійних умов провадження діяльності у сфері поводження з небезпечними відходами та видача ліцензій покладено на Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

Таблиця 2.19 Інформація про кількість діючих сміттєзвалищ (полігонів) станом на 01.01.2020.

№ з/п	Назва одиниці адміністративно - територіального устрою регіону (район, місто)	Кількість*	Площі під твердими побутовими відходами, га*
Сміттєзвалища			
1	Балаклійський район	2	21,7
2	Барвінківський район	1	5,0
3	Близнюківський район	1	5,0
4	Богодухівський район	1	5,565
5	Борівський район	11	20,189
6	Валківський район	4	6,5
7	Великобурлуцький район	2	5,5
8	Вовчанський район	3	8,5
9	Дворічанський район	1	1,2
10	Дергачівський район	3	8,9
11	Зачепилівський район	2	4,0
12	Зміївський район	2	15,53
13	Золочівський район	3	4,35

14	Ізюмський район	0	0
15	Кегичівський район	2	7,85
16	Коломацький район	1	1,0
17	Красноградський район	14	17,6
18	Краснокутський район	3	5,5
19	Куп`янський район	0	0
20	Лозівський район	2	5,5
21	Нововодолазький район	5	7,83
22	Первомайський район	0	0
23	Печенізький район	5	4,4
24	Сахновщинський район	1	6,0
25	Харківський район	0	0
26	Чугуївський район	0	0
27	Шевченківський район	1	9,91
Усього по районах області		70	177,524
Полігони			
1	Харківський район (ТОВ «Перероблюючий завод»)	1	21,2
2	м. Харків (Дергачівський полігон)	1	13,2
Усього:		2	34,4
Усього по області:		78	258,784

* За даними районних державних адміністрацій та міст обласного значення

Не менш гострою, ніж у попередні роки, залишається у Харківській області проблема утилізації твердих побутових відходів. На території Харківської області розташовано 78 організованих місць видалення твердих побутових відходів. В більшості випадків, під час експлуатації місць видалення відходів, проектні рішення не дотримуються.

Проблема відходів є однією з ключових екологічних проблем Харківської області. Існуюча система управління відходами як в Україні, так і на Харківщині характеризується такими тенденціями:

- накопичення відходів як у промисловому, так і побутовому секторі, що негативно впливає на стан довкілля і здоров'я людей;
- здійснення неналежним чином утилізації та видалення небезпечних відходів;
- розміщення побутових відходів без урахування можливих небезпечних наслідків;
- неналежний рівень використання відходів як вторинної сировини внаслідок недосконалої організаційно-економічних засад залучення їх у виробництво;
- неефективність впроваджених економічних інструментів у сфері поводження з відходами.

Незважаючи на тенденцію деякого зменшення обсягів утворення відходів виробництва, в області триває процес накопичення відходів різних видів.

Невирішеними залишаються такі проблеми поводження з відходами:

- не запроваджена чітка система утилізації продуктів переробки макулатури, склобою, автомобільних шин, полімерних відходів, відходів легкої та харчової промисловості, відпрацьованих нафтопродуктів тощо;
- не впроваджена система поводження (знешкодження) з токсичними відходами;
- не організовано утилізацію шламів паливного-енергетичного комплексу та металургійних виробництв, золошламових відходів, гірничої породи;

- не вирішена проблема знешкодження непридатних для використання агрохімікатів і тари та упаковки від них.

Залишається актуальною проблема утилізації твердих побутових відходів (ТПВ). Існуюча система поводження з твердими побутовими відходами не дозволяє в повному обсязі виділити із загальної маси відходів фракції ресурсноцінних матеріалів (паперу, картону, скла, металу, пластмас тощо). Утворення значних обсягів відходів в області, захарашення території відходами зумовлено наступними основними факторами:

- неефективні технології переробки первинної сировини і матеріалів;
- недоліки в розробці нових та використанні наявних (вже розроблених і відомих у світовій практиці) технологій утилізації відходів на місцях їх безпосереднього утворення;
- недоліки системи поводження з відходами, що не були утилізовані в місцях їх утворення, а також недоліки системи очищення міста від відходів.

Існуюча система видалення побутових відходів не забезпечує регулярного вивозу і знешкодження побутових відходів, що призводить до стихійних звалищ.

Тверди побутові відходи є одним з небезпечних джерел забруднення, перш за все бактеріального, земельних ресурсів та ґрунтів, поверхневих і підземних водних ресурсів та атмосферного повітря.

Ймовірні зміни стану поводження з відходами, якщо ДДП не буде затверджено

З метою забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів в області Програмою визначено за необхідне виконання ряду наступних основних заходів таких як: будівництво, технічне переобладнання і реконструкція сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів; будівництво, розширення та реконструкція установок, виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва та побутових відходів; будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів; будівництво, розширення та реконструкція цехів утилізації осадів на очисних каналізаційних та водопровідних комплексах; будівництво та реконструкція установок знешкодження та утилізації шламів.

В разі не виконання заходів, передбачених Програмою, фактор поводження з відходами матиме найбільше значення серед ризиків шкідливого впливу на довкілля на території Харківської області.

Залишатиметься на низькому рівні надання послуг у сфері управління відходами та розвиток відповідної інфраструктури в області, можливе збільшення кількості стихійних сміттєзвалищ і полігонів для їх захоронення, можливе накопичення промислових відходів та як слідство погіршення санітарного стану населених пунктів. Крім того, залишиться без змін інституційна складова регіональної системи управління відходами, а отже продовжуватиметься розрізненість і неузгодженість у намаганнях і діях влади, бізнесу та громадськості щодо впровадження різних заходів, спрямованих на зменшення відходів у довкіллі.

Розвиток системи поводження з промисловими відходами є одним із першочергових завдань органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища. В цій сфері запланована розробка програми державного і регіонального рівня; очікується, що їх реалізація забезпечить досягнення екологічних стандартів в сфері поводження з відходами і на місцевому рівні.

Здоров'я населення

Питання поліпшення демографічної ситуації та покращення стану здоров'я населення є одним із найголовніших напрямків у роботі всіх гілок влади, але

демографічний стан в області залишається складним.

За статистичними даними, станом на 01.06.2020 рік чисельність населення у Харківській області склала 2633,9 тис. осіб. Скорочення у відсотках у порівнянні з початком 2020 року складає 0,33%.

Середня чисельність населення області у січні-травні 2020 року становила 2638,3 тис. осіб. Скорочення у відсотках у порівнянні з аналогічним періодом минулого року складає 0,67%.

Зменшення чисельності населення області відбулося головним чином за рахунок природного скорочення (- 10320 осіб).

Природний рух населення характеризувався зменшенням народжуваності на 14,3% (за цей період народилося на 1079 дітей менше, ніж за відповідний період 2019 року). У той же час знизився показник смертності на 6,0% (кількість померлих зменшилася на 1073 особи).

Поряд з цим, за січень-травень 2020 року в області спостерігався міграційний приріст населення (кількість прибулих більше ніж кількість вибулих на 13,1%).

За інформацією з офіційного веб-сайту Головного управління статистики у Харківській області (<http://kh.ukrstat.gov.ua/>) динаміка випадків захворюваності населення Харківської області наведено в табл. 2.20.

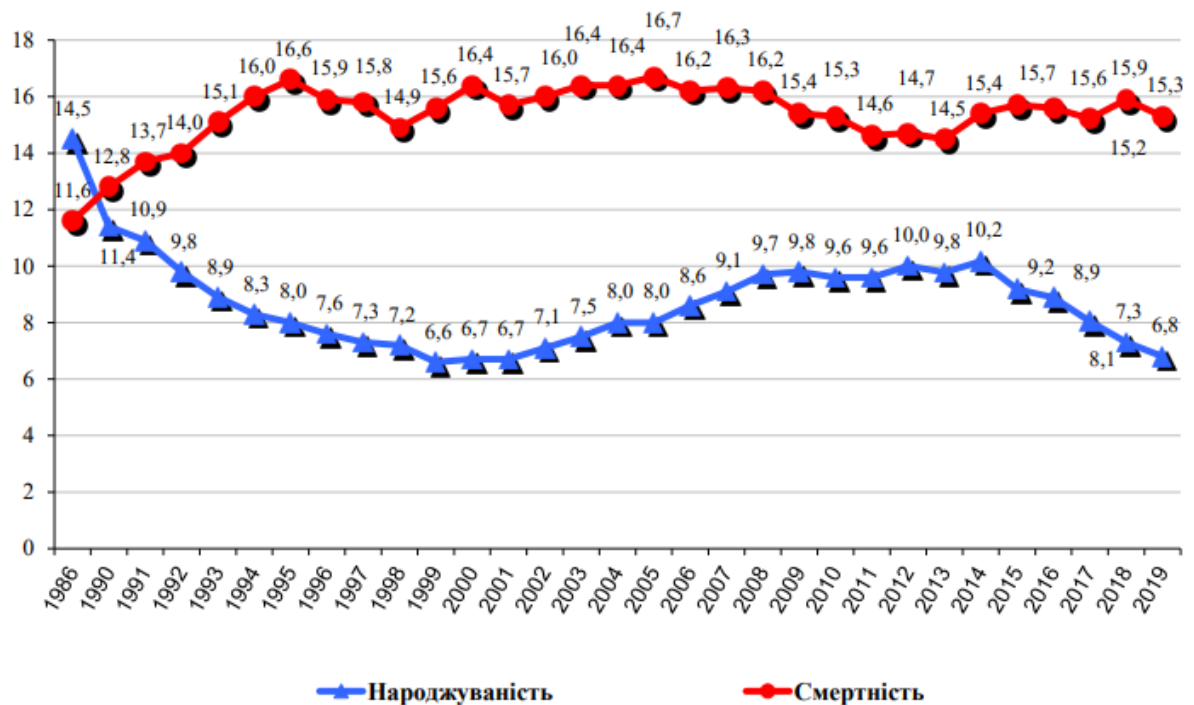
Таблиця 2.20 Динаміка випадків захворювання у Харківській області.

Роки	Кількість уперше в житті зареєстрованих випадків захворювань, тис. од.								
	Усього	У тому числі:							
		новоутворення	хвороби нервової системи ¹	хвороби системи кровообігу	хвороби органів дихання	хвороби шкіри та підшкірної	клітковини	хвороби кістково-м'язової системи і сполучної тканини	хвороби сечостатевої системи
2015	1830,4	33,8	55,9	146,2	723,7	109,8	85,7	135,2	4,4
2016	1861,0	34,9	53,9	142,4	785,7	106,8	85,0	129,7	4,2
2017	1777,2	35,6	54,8	137,4	719,9	104,2	82,2	121,5	4,2

За інформацією з офіційного вебсайту Харківської обласної державної адміністрації Департаменту охорони здоров'я (<https://kharkivoda.gov.ua/>) щодо основних показників здоров'я населення Харківської області – можна зробити висновки, що демографічні процеси в Харківській області відповідають загальній тенденції природного руху населення України. Беручи до уваги вікову структуру населення, варто відзначити, що найвища частка припадає на групу осіб працездатного віку, що свідчить про позитивну тенденцію соціально-демографічного та економічного розвитку населених пунктів. Меншу, проте значну частку займає категорія осіб старше працездатного віку. Переважання частки осіб старше працездатного віку над часткою осіб молодше працездатного віку говорить про поступове старіння населення.

Згідно офіційної інформації Департаменту охорони здоров'я Харківської обласної державної адміністрації, що наведена (<https://kharkivoda.gov.ua/>) – рівень народжуваності та смертності населення Харківської області за 1986-2019 рр. (на 1000 населення) наведено на діаграмі (рис. 2.8).

Рисунок 2.8 Рівень народжуваності та смертності населення Харківської області за 1986-2019 рр. (на 1000 населення).

Згідно наведеної структури смертності населення Харківської області по класам хвороб за 2019 рік – 69,09 % хвороби системи кровообігу; 14,04 % новоутворення; 5,26 % нещасні випадки та травми; 4,00 % хвороби органів травлення; 1,96 % хвороби органів дихання; 0,85 % інфекційні та паразитарні хвороби; 0,47 хвороби сечостатевої системи; 0,28 % хвороби нервової системи; 4,033 усі інші причини.

Таблиця 2.21 Причини смертності населення Харківської області.

Причини смертності	Абсолютне число померлих		Показник на 100 тис. населення	
	2018	2019	2018	2019
Всі причини	42600	40611	1590,52	1526,75
1. Інфекційні та паразитарні хвороби у тому числі:	371	344	13,85	12,93
- туберкульоз	232	210	8,66	7,89
2. Новоутворення у тому числі:	5801	5709	216,59	214,63
- злоякісні, з них	5761	5672	215,09	213,24
- органів травлення	2047	2019	76,43	75,90
- органів дихання	977	1004	36,48	37,74
- молочної залози *	561	516	39,02	36,15
- жіночих статевих органів *	491	474	34,15	33,21

- кровотворної, лімфоїдної та споріднених тканин	319	330	11,91	12,41
3. Хвороби крові і кровотворних органів	19	20	0,71	0,75
4. Хвороби ендокринної системи у тому числі:	100	94	3,73	3,53
- цукровий діабет	89	83	3,32	3,12
5. Розлади психіки та поведінки у тому числі:	36	23	1,34	0,86
- внаслідок вживання алкоголю	27	16	1,01	0,60
6. Хвороби нервової системи	140	115	5,23	4,32
7. Хвороби ока та його придаткового апарату	0	0	0,00	0,00
8. Хвороби вуха та соскоподібного відростку	9	7	0,34	0,26
9. Хвороби системи кровообігу у тому числі:	29852	28060	1114,56	1054,90
- ревматизм (всі форми)	32	19	1,19	0,71
- гіпертонічна хвороба (всі форми)	18	7	0,67	0,26
- ішемічна хвороба серця	22531	21152	841,22	795,20
- цереброваскулярні хвороби	5254	5007	196,16	188,24
10. Хвороби органів дихання у тому числі:	894	797	33,38	29,96
- гострі респіраторні інфекції	1	1	0,04	0,04
- грип і пневмонія	644	578	24,04	21,73
11. Хвороби органів травлення у тому числі:	1685	1623	62,91	61,02
- хвороби стравоходу, шлунка та 12- палої кишки	259	190	9,67	7,14
- алкогольна хвороба печінки	70	75	2,61	2,82
- інші хвороби печінки	898	864	33,53	32,48
12. Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	57	59	2,13	2,22
13. Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	24	19	0,90	0,71
14. Хвороби сечостатевої системи у тому числі:	186	189	6,94	7,11
- сечокам'яна хвороба	25	28	0,93	1,05
15. Ускладнення вагітності, пологів, післяпологового періоду **	1	4	0,16	0,63
16. Окремі стани, що виникають у перинатальному періоді ***	70	80	3,67	4,56

17. Вроджені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	77	66	2,87	2,48
18. Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників у тому числі:	2166	2137	80,87	80,34
- токсична дія алкоголю	332	335	12,40	12,59
19. Інші причини	1112	1265	41,52	47,56

* Показник на все жіноче населення

** Показник на жіноче населення фертильного віку

*** Показник на 1000 народжених живими

Хвороби системи кровообігу займають перше місце в структурі смертності населення та перше місце серед причин інвалідності населення і є однією з найважливіших причин надсмертності чоловіків працездатного віку. Серед причин інвалідності населення ведучі місця займають ішемічна та гіпертонічна хвороби, судинні ураження мозку. З віком відмічається підвищення рівня захворюваності на хвороби системи кровообігу. У жінок показники захворюваності (крім інфаркту міокарда) вищі ніж у чоловіків. В розвитку хвороб системи кровообігу найбільше значення має дві основні групи: соціально-культурні фактори та внутрішні фактори ризику. До першої групи факторів ризику відносяться: вживання висококалорійної їжі, яка багата вуглеводами, жирами та холестерином; тютюнопаління; малорухливий спосіб життя; постійний нервовий стрес. До другої групи факторів ризику відносяться артеріальна гіпертензія; гіперхолестеренемія; порушена толерантність до вуглеводів; ожиріння; спадковість. Ступінь впливу кожного із названих факторів та їх комбінація різна. Витрати на лікування, реабілітацію та соціальне забезпечення хворих на хвороби системи кровообігу стають фінансовим тягарем для суспільства.

Серед ймовірних причин захворюваності населення можна назвати високий рівень розвитку промисловості та урбанізації, який створює прискорений, стресовий ритм життя, який негативно впливає на організм людини, підсилює прояви девіантної поведінки, що і являється провокуючим хворобу фактором; старіння нації; не дотримання здорового способу життя. Станом на теперішній час загальновізнано, що епідемія хронічних неінфекційних захворювань, у тому числі і хвороб системи кровообігу, значною мірою пов'язана зі способом життя і виникненням внаслідок цього фізіологічних факторів ризику.

За останні 10 років у нашій країні відзначають невпинну тенденцію до підвищення рівня захворюваності на злоякісні новоутворення із щорічним збільшенням приблизно на 3%. Злоякісні новоутворення спричиняють більше 15% усіх смертей і поступаються за цим показником лише серцево-судинним захворюванням. Ризик розвитку онкологічних захворювань становить 27,7% у чоловіків та 18,5% у жінок. Щорічна летальність внаслідок онкологічних захворювань, у 2–10 разів перевищує аналогічний показник у розвинених країнах світу. В Україні хворі онкологічного профілю становлять 25% інвалідів. Результати світових епідеміологічних досліджень злоякісних новоутворень свідчать про швидкі темпи підвищення захворюваності на рак та поширеності злоякісних новоутворень із різким зростанням смертності у віці старше 60 років.

Смертність від хвороб органів травлення посідає четверте місце у структурі смертності населення (після хвороб системи кровообігу, новоутворень і нещасних випадків). У структурі смертності від хвороб органів травлення переважають цироз печінки, панкреатит, ускладнений перебіг виразки шлунка і дванадцятипалої кишки. При вирішенні проблем щодо хвороб органів травлення необхідно орієнтуватися на характер

відтворення і втрати здоров'я населення, як важливі критерії економічного і соціального благополуччя суспільства.

Особливість смертності населення від хвороб органів травлення протягом другої декади ХХІ ст. полягає в тому, що це єдина причина, від якої смертність має виразну тенденцію до зростання.

Факторами ризику виникнення цих захворювань є низька якість харчування, його незбалансованість, незадовільна організація харчування вдома і на роботі, психоемоційне перенапруження, самолікування, пізні звернення за кваліфікованою медичною допомогою. Симптоми шлунково-кишкового тракту дуже поширені і мають значні економічні та соціальні наслідки.

Спостерігається нівелювання статевих відмінностей в частоті жовчнокам'яної хвороби, виразкової хвороби шлунка та дванадцятипалої кишки; відбувається розширення вікових меж формування патології органів травлення; простежується чітка тенденція до збільшення захворюваності на патологію верхніх відділів шлунково-кишкового тракту.

Інфекційні хвороби залишаються однією з основних причин інвалідності та смертності населення в Харківській області. Підвищення рівня інфекційної захворюваності пов'язане з негативними соціально-економічними змінами в країні, військовими конфліктами, внутрішньою та зовнішньою міграцією, екологічними катаклізмами, появою нових нозологічних форм хвороб.

Зважаючи на те, що інфекційні захворювання найчастіше вражають соціально незахищені верстви населення, стає зрозуміло, чим викликана особлива увага до цих хвороб і в сучасному українському суспільстві.

Так, потрапляння забруднюючих речовин в організм людини до органів дихання та травлення викликає ризик розвитку їх хвороби. До складу пилу можуть входити особливо небезпечні частинки, такі як свинець, кадмій, ртуть, діоксини. На населення, що мешкає поблизу промислових підприємств, можуть мати вплив сполуки речовин, що утворюються в результаті технологічних процесів.

Серед хвороби, які можуть мати відношення до забруднення довкілля, слід виділити хвороби органів дихання, захворювання на хронічний бронхіт та астму, а також інфекційні захворювання та новоутворення.

На підставі наведених даних можна зробити висновок, що рівень захворюваності населення області хворобами, які можуть мати відношення до забруднення довкілля, є достатньо високим.

Слід зазначити, що охорона здоров'я населення – це соціальна проблема, яка величезною мірою залежить від: умов праці, житлово-комунального забезпечення, культури, харчування та доступності і якості медичної допомоги.

Медична галузь Харківщини поєднує потужний ресурсний потенціал, представлений 1228 закладами та суб'єктами управління сфери охорони здоров'я, з них: органів управління – 3, закладів у сфері управління Департаменту охорони здоров'я Харківської обласної державної адміністрації – 65, Департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради – 69, у сфері управління органів місцевої влади у районах (містах) області – 66, підпорядкованих МОЗ України – 7 (у тому числі 3 вищих навчальних заклади), науково-дослідних інститутів НАМНУ та НАНУ – 10, інших відомств – 16, приватних юридичних осіб – 234, фізичних осіб – підприємців – 758.

З метою забезпечення населення доступною, своєчасною, якісною та ефективною первинною медико-санітарною допомогою та забезпечення керованості та безперервності медичної допомоги на території області діють комунальні некомерційні підприємства та приватні установи.

Ймовірні зміни стану здоров'я населення, якщо ДДП не буде затверджено

Виконання основних заходів Програми забезпечить послаблення можливого впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення.

У разі, якщо Програму не буде затверджено, всі заходи ДДП не будуть комплексними, інтегрованими та ефективними, адже інерційний характер розвитку ситуації в економіці та соціальному житті регіону сприятиме накопиченню екологічних проблем, серед яких значна амортизація комунального обладнання та незадовільний стан інфраструктури, що можуть нести загрози техногенного характеру. Більш того, може виникнути кумулятивний ефект з проблем, що ускладнить існуючу екологічну ситуацію. Особливу загрозу становитиме проблема накопичення та утилізації твердих побутових та промислових відходів, підвищиться ризик використання небезпечних технологій утилізації ТПВ та будівництва небезпечних об'єктів та підприємств, викиди яких можуть погіршити якість атмосферного повітря, поверхневих та підземних водних ресурсів, земельних ресурсів та ґрунтів, а це, в свою чергу, може підвищити ризик виникнення новоутворень і хвороб органів дихання у населення, призвести до зниження біорізноманіття тощо.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки спрямована на вирішення екологічних проблем області шляхом об'єднання та координації зусиль органів місцевої влади і місцевого самоврядування, організацій, підприємств, установ, громадських організацій та небайдужих громадян, засобів масової інформації на обласному та місцевому рівнях.

Основними завданнями Програми є:

- реалізація пріоритетних заходів охорони довкілля області;
- реалізація екологічної політики Харківської обласної державної адміністрації;
- забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів;
- підвищення рівня обізнаності населення та залучення його до реалізації природоохоронної політики.

Програму розроблено у зв'язку із закінченням терміну дії комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2009 – 2013 роки та на перспективу до 2020 року, затвердженої рішенням Харківської обласної ради від 29.10.2009 № 1413-V (зі змінами).

Головною метою Програми є реалізація ефективної природоохоронної політики на обласному рівні, забезпечення екологічної безпеки та раціонального природокористування, реалізації пріоритетних заходів охорони довкілля регіону, сприяння виконанню завдань щодо зменшення викидів і скидів забруднюючих речовин до навколишнього природного середовища, безпечного поводження з промисловими та побутовими відходами, збереження та розширення територій природно-заповідного фонду. Термін реалізації Програми: 2021-2027 роки.

Пріоритетними напрямками Програми є: охорона та раціональне використання водних ресурсів; охорона атмосферного повітря; охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу); збереження природно-заповідного фонду; раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів; розвиток науки й освіти, доступність інформації, підготовка кадрів, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці.

Програмою передбачена реалізація природоохоронних заходів, які охоплюють територію області серед яких можна виділити:

- *заходи з метою покращення стану атмосферного повітря в області:*
- організація виробництва, встановлення та реконструкція обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин хімічного та біологічного походження, що викидаються в атмосферне повітря;
- організація виробництва та застосування матеріалів, використання методів та впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря;
- розроблення, організація виробництва пристроїв для очищення відпрацьованих газів двигунів та оснащення ними транспортних засобів;
- *заходи щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів в області:*
- будівництво споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання;
- *заходи з метою захисту від підтоплення і затоплення ґрунтів, запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, усунення або зниження до допустимого рівня їх негативного впливу:*

- будівництво, розширення та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протицсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, проведення заходів щодо хімічної меліорації ґрунтів та інше;
- *заходи щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів в області:*
- будівництво, технічне переобладнання і реконструкція сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів;
- будівництво, розширення та реконструкція установок, виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва та побутових відходів;
- будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів;
- будівництво, розширення та реконструкція цехів утилізації осадів на очисних каналізаційних та водопровідних комплексах;
- будівництво та реконструкція установок знешкодження та утилізації шламів;
- *заходи щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів в області:*
- будівництво у населених пунктах, на новобудовах і розширення та реконструкція на діючих підприємствах споруд для очищення стічних вод, берегових споруд для прийому та очищення з плавзасобів господарсько-побутових стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання;
- створення водоохоронних зон та винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг;
- будівництво, розширення та реконструкція руслових аераційних станцій;
- ліквідаційний тампонаж або переведення на регульований режим роботи самовиливних артезіанських свердловин, інше;
- *заходи щодо збереження природно-заповідного фонду в області:*
- розроблення проєктів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх територій;
- ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, інше.

Досягнення екологічної безпеки та реалізацію пріоритетних напрямів екологічної політики в області планується забезпечувати за рахунок впровадження природоохоронних заходів, що спрямовані на покращення екологічного стану регіону, у відповідності до переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 (зі змінами).

Перелічені вище природоохоронні заходи відповідно до напрямів Програми фінансуються за рахунок коштів державного бюджету та визначаються щороку окремим додатком до Програми, який затверджуються рішенням сесії обласної ради на відповідний фінансовий рік. З метою реалізації заходів Програми заплановано будівництво, розширення та реконструкція об'єктів планованої діяльності та передбачається розробка низки проєктів, серед яких можуть бути проєкти, які відповідно до пунктів 2, 8, 17, 18 частини другої та пунктів 4, 10, 11, 13 частини третьої статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» підлягатимуть оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

У результаті реалізації природоохоронних заходів Програми можна очікувати такі результати:

- поліпшення екологічної ситуації в області;
- зниження рівня антропогенного навантаження на довкілля;
- забезпечення раціонального природокористування;
- покращення гідрологічного режиму річок;

- забезпечення належного санітарно-екологічного стану прибережних захисних смуг;
- покращення якості води природних джерел;
- озеленення населених пунктів;
- забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів;
- збереження та розширення території природно-заповідного фонду області.

Пріоритетними завданнями діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища, що затверджені розпорядженням Харківської обласної державної адміністрації від 18.12.2020 № 799 «Про схвалення проекту обласного бюджету на 2021 рік та прогнозу обласного бюджету на 2022-2023 роки» є сприяння забезпечення безпеки життєдіяльності населення, запобігання виникнення природних та техногенних катастроф, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екомережі і впровадження екологічно збалансованої системи використання природних ресурсів.

Основними заходами у сфері охорони навколишнього природного середовища, що затверджені розпорядженням Харківської обласної державної адміністрації від 18.12.2020 № 799 «Про схвалення проекту обласного бюджету на 2021 рік та прогнозу обласного бюджету на 2022-2023 роки» є:

- забезпечення мінімізації та ліквідації шкідливого впливу на довкілля;
- будівництво комплексів з управління відходами у населених пунктах області;
- будівництво нових та модернізація існуючих очисних споруд для покращення якості питної води;
- придбання спеціальної техніки для вивезення з населених пунктів Харківської області побутових відходів;
- розширення заліснених та заповідних територій.

Основними результатами, яких планується досягнути є:

- раціональне використання наявних природних ресурсів;
- покращення екологічного стану в населених пунктах Харківської області;
- зменшення антропогенного та техногенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Слід зазначити, що станом на 24.12.2020 на пленарному засіданні позачергової II сесії Харківської обласної ради депутатський корпус затвердив основні показники головного фінансового документу регіону та підтримав проект рішення «Про обласний бюджет Харківської області на 2021 рік».

Стратегічна екологічна оцінка Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки проводиться з метою забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я.

Відповідно до частини першої статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної пунктом 13 частини третьої статті третьої. Така планована діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

SWOT-аналіз є дієвим інструментом для прийняття стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень щодо подальшого удосконалення ДДП з урахуванням регіональних особливостей. Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень. Результати SWOT – аналізу екологічної ситуації у Харківській області наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 SWOT-аналіз екологічної ситуації на території, що аналізується ДДП.

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність природних ресурсів; 2. Наявність унікальних ландшафтів; 3. Значний досвід регіональної екологічної політики, розроблення та реалізація природоохоронних програм на обласному рівні; 4. Існуюча програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області; 5. Існуюча програма «Питна вода Харківської області»; 6. Існуюча концепція розвитку водного господарства Харківської області; 7. Досвід виховання екологічної свідомості дітей та юнацтва, інформаційного забезпечення населення; 8. Наявність екологічних громадських організацій та спілок, а також активних зоозахисних волонтерських організацій (досить численні, добре згуртовані, користуються довірою суспільства та широко відомі загалу своєю роботою). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Значне техногенне навантаження на довкілля (забруднення водних об'єктів та атмосферного повітря, погіршення стану земель), зокрема: <ul style="list-style-type: none"> - наявність потенційно небезпечних виробництв, велика кількість підприємств-забруднювачів; - наявність стихійних сміттєзвалищ побутових відходів; - накопичення великої кількості промислових відходів; - забруднення водою скидами підприємств, замулення та засмічення водних об'єктів; - незадовільний стан очисних споруд; 2. Недостатня кількість сучасної інфраструктури поводження з побутовими та промисловими відходами (сортувальні станції, сміттєпереробні заводи, підприємства з утилізації, знешкодження відходів), недостатньо розвинута система роздільного збору сміття; 3. Низький рівень лісистості території, який майже вдвічі нижчий за середній показник по Україні та нижче оптимального рівня; 4. Недостатнє використання сучасних технологій для зменшення впливів на довкілля на промислових підприємствах; 5. Неефективне управління у сфері поводження з відходами на рівні органів місцевого самоврядування.
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Функціонування автоматизованої системи моніторингу довкілля; 2. Формування системного підходу до поводження з відходами в області; 3. Стимулювання енергоефективності у виробництві та житлово-комунальній сфері; 4. Впровадження енергоощадних технологій та використання відновлюваних джерел енергії; 5. Подальший розвиток екологічного управління; 6. Підвищення рівня екоосвідомості представників місцевих громад та бізнесу, розвиток громадського екологічного руху; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Погіршення демографічної ситуації (природне та міграційне скорочення); 2. Погіршення стану довкілля внаслідок продовження політики незбалансованого природокористування; 3. Погіршення стану здоров'я населення внаслідок забруднення довкілля; 4. Загроза підтоплення територій області; 5. Відсутність ефективних механізмів комплексного державного та громадського контролю за дотриманням норм природоохоронного законодавства; 6. Недостатній рівень відповідальності підприємств, органів місцевого

<p>7. Збереження та розширення території природно-заповідного фонду області;</p> <p>8. Поліпшення стану лісів і зелених насаджень області;</p> <p>9. Раціональне використання наявних природних ресурсів;</p> <p>10. Покращення екологічного стану в населених пунктах Харківської області;</p> <p>11. Зменшення антропогенного та техногенного навантаження на навколишнє природне середовище;</p> <p>12. Покращення гідрологічного режиму річок;</p> <p>13. Забезпечення належного санітарно-екологічного стану прибережних захисних смуг;</p> <p>14. Покращення якості води природних джерел;</p> <p>15. Озеленення населених пунктів;</p> <p>16. Оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів.</p>	<p>самоврядування та населення за порушення природоохоронного законодавства, а також законодавства у сфері захисту тварин;</p> <p>7. Недостатній рівень впровадження новітніх екологічно безпечних технологій;</p> <p>8. Низька підтримка населенням створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території області (зокрема, степових та лугових).</p>
--	---

При гіпотетичному «нульовому» сценарії, якщо документ державного планування не буде затверджений, подальший стабільний розвиток території Харківської області є проблематичним. Це може призвести до погіршення екологічної ситуації і як наслідок може відобразитися на умовах життя та здоров'ї населення.

Таблиця 3.2. Оцінка ймовірного впливу ДДП на довкілля відповідно до контрольного переліку.

№ з/п	Чи може виконання ДДП спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення стану
		так	ймовірно	ні	
Атмосферне повітря					
1	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		●		+
2	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		●		+
3	Погіршення якості атмосферного повітря?			●	
4	Появу джерел неприємних запахів?			●	
5	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			●	

Водні ресурси					
6	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?		•		+
7	Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			•	
8	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			•	
9	Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			•	+
10	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			•	+
11	Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			•	+
12	Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			•	
13	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			•	
14	Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			•	
15	Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			•	
16	Забруднення підземних водоносних горизонтів?			•	+
Поводження з відходами					
17	Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?		•		+
18	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?			•	+
19	Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			•	+

20	Спорудження еколого - небезпечних об'єктів поводження з відходами?			•	
21	Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси					
22	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?		•		+
23	Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
24	Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
25	Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	
26	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			•	
27	Виникнення конфліктів між ухваленими завданнями ДДП та цілями місцевих громад?			•	
Біорізномоніття та рекреаційні зони					
28	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	+
29	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			•	+
30	Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			•	
31	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	
32	Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			•	
33	Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	

34	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	
Населення, інфраструктура					
35	Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	+
36	Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			•	
37	Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків?			•	
38	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?			•	
39	Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			•	
40	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	
Екологічне управління та моніторинг					
41	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42	Погіршення екологічного моніторингу?			•	
43	Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	
44	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	
Інше					
45	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?		•		+
46	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	

47	Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	+
48	Суттєве порушення якості природного середовища?			•	+
49	Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50	Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

Керуючись стратегічними й оперативними цілями та на основі оцінок, представлених в табл. 3.1 та табл. 3.2, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми:

Земельні ресурси та ґрунти Реалізація Програми охоплює територію Харківської області, при цьому окремі заходи визначені нею, зосередженні на локальних територіях життєдіяльності населення. Виконання заходів, що передбачені Програмою, дозволить поліпшити загальну екологічну ситуації на території регіону та позитивно вплинути на умови життєдіяльності і здоров'я населення Харківської області.

Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Реалізація заходів Програми не призведе до суттєвих змін у структурі земельного фонду, чинній або плановій практиці використання земель.

Програмою передбачаються заходи щодо будівництва, розширення та реконструкції протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавінних і протиселевих споруд, проведення заходів щодо хімічної меліорації ґрунтів.

Слід зазначити, що впровадження планованої діяльності з прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду, проведення робіт з розчищення і днопоглиблення русла та дна річок, берегоукріплення, зміни і стабілізації стану русел річок – може мати значний вплив на довкілля (пункт 10 частина 3 статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Також заходами Програми заплановано проведення робіт по будівництву, реконструкції та капітальному ремонту різних видів об'єктів, мереж та споруд, що завжди пов'язано з порушенням ґрунтового покриву земель, на яких заплановано впровадження діяльності.

Ймовірний вплив на ґрунтовий покрив відбудеться при будівельних роботах, прокладанні інженерних комунікацій та вертикальному плануванні території під час реалізації заходів Програми щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів, а

саме: будівництво споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання. Можливо відбудеться антропогенна трансформація існуючого рельєфу території від планувальних робіт під час реалізації заходів Програми. З огляду на тимчасовий характер впливу та його локальність, вплив приймається, як допустимий.

З метою недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів Програмою заплановані заходи, що відповідають основним засадам (стратегії) державної екологічної політики України, забезпечують поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо забезпечення повного врахування природоохоронних вимог під час вирішення питань щодо зміни цільового призначення земельних ділянок для розміщення об'єктів будівництва.

Рослинний та тваринний світ Програмою не передбачається реалізація заходів, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі чи заплановані до заповідання території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Реалізація Програми запланована за межами територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, земель природно-заповідного фонду України, територій та об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову і естетичну цінність та об'єктів комплексної охорони, в зв'язку з чим можна зробити висновок, що реалізація природоохоронних заходів, що визначені Програмою не має впливу на території з природоохоронним статусом.

Основними заходами Програми щодо збереження природно-заповідного фонду є: розроблення проєктів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх територій; ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, інше.

Таким чином, покращення стану рослинного та тваринного світу може сприяти реалізації заходів щодо збільшення відсотку заповідності території природно-заповідного фонду області – розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Ймовірний вплив Реалізація заходів ДДП не матиме суттєвого впливу на зміни та динаміку розвитку природних популяцій. Помірний вплив на тваринний світ відбуватиметься за рахунок техногенного шуму від будівельної техніки та механізмів під час реалізації заходів Програми щодо будівництва планованих об'єктів, споруд та комунікацій. Але такий вплив носитиме тимчасовий характер, припиняється по закінченню будівельних робіт, такий вплив можна оцінити як допустимий.

Натомість Програмою передбачено реалізація заходів щодо збереження та розширення території природно-заповідного фонду області, збільшення відсотка заповідності по районах області та по області у цілому, установлення в природі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що забезпечить збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу та підтримає загальний екологічний баланс на території області.

Геологічні та гідрографічні умови

Ймовірний вплив на геологічне середовище під час реалізації заходів Програми, а саме проведення робіт по будівництву, реконструкції та капітальному ремонту різних видів об'єктів, мереж та споруд на території області – матиме тимчасовий характер, після закінчення будівельних робіт прилегла територія упорядковується за рахунок проведення благоустрою та упорядкування. При проведенні будівельних робіт вплив на геологічне середовище можна оцінити як помірний. Впровадження заходів, що передбачені ДДП, не призведе до зміни водно-фізичних та інших властивостей ґрунтів.

Заходами, що визначені Програмою, не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на геологічне і гідрогеологічне середовище.

Вплив на навколишнє природне середовища планованої діяльності, що передбачена основними напрямками Програми та може мати значний вплив на довкілля, необхідно оцінити під час здійснення процедури оцінки впливу на довкілля.

Водні ресурси Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами скидів у підземні водні об'єкти. Проте, основними заходами Програми щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів в області є: будівництво у населених пунктах, на новобудовах і розширення та реконструкція на діючих підприємствах споруд для очищення стічних вод, берегових споруд для прийому та очищення з плавзасобів господарсько-побутових стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання; створення водоохоронних зон та винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг; будівництво, розширення та реконструкція руслових аераційних станцій; ліквідаційний тампонаж або переведення на регульований режим роботи самовиливних артезіанських свердловин, інше.

Такі види планованої діяльності, як будівництво у населених пунктах споруд для очищення стічних вод, берегових споруд для прийому та очищення господарсько-побутових стічних вод, ймовірноше проводяться на землях водного фонду та найчастіше призводять до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти.

Впровадження господарська діяльність, що призводить до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, впровадження планованої діяльності з прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду, ліквідаційний тампонаж артезіанських свердловин може мати значний вплив на довкілля (пункти 1, 10, 13 частина 3 статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Слід зазначити, що роботи на землях водного фонду повинні проводитися з обмеженнями відповідно до вимог статті 89 Водного Кодексу України. У прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах забороняється:

- 1) розорювання земель (крім підготовки ґрунту для залуження і залісення), а також садівництво та городництво;
- 2) зберігання та застосування пестицидів і добрив;
- 3) влаштування літніх таборів для худоби;
- 4) будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, навігаційного призначення, гідрометричних та лінійних), у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів;
- 5) миття та обслуговування транспортних засобів і техніки;
- 6) влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо.

Об'єкти, що знаходяться у прибережній захисній смузі, можуть експлуатуватись, якщо при цьому не порушується її режим. Замовник зобов'язаний:

- виконувати заходи щодо охорони земель від ерозії, підтоплення, забруднення відходами виробництва, хімічними і радіоактивними речовинами та від інших процесів руйнування;
- суворо дотримуватися встановленого режиму для прибережних захисних смуг;
- запобігати проникненню у водні об'єкти стічних вод, пестицидів і добрив через прибережні захисні смуги.

Роботи в межах земель водного фонду (прибережна захисна смуга та водна поверхня) потребують отримання дозволу згідно постанови Кабінету Міністрів України від 12.07.2005 № 557 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду». Дозвіл видається Держводагентством за погодженням з

Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України. При цьому гарантується недопущення:

- порушення стійкості прибережних схилів (берегообвали, ерозійні та зсувні процеси, осідання);
- зосередження будь-яких забруднюючих речовин, сміття, деревини тощо;
- утворення перетинів водних потоків;
- перекриття течії води через водопропускні споруди різних типів та прогони мостів;
- затоплення та підтоплення прибережних територій.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо реалізації заходів, спрямованих на поліпшення стану водних ресурсів, зокрема:

- сприяння розробки та встановлення прибережних захисних смуг навколо поверхневих водних об'єктів на території області;
- отримання дозволу на спеціальне водокористування (в разі провадження господарської діяльності, що призводить до скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти);
- отримання дозволу на проведення робіт на землях водного фонду (в разі провадження планованої діяльності в межах прибережних захисних смуг уздовж річок, навколо водойм).

Ймовірний вплив З метою покращення екологічного стану водойм області, Програмою запланована реалізація заходів, що спрямовані на поліпшення гідрологічного, санітарного, технічного стану та якості води; зменшення зон підтоплення; створення водоохоронних зон, зменшення впливу промислових та інших виробничих об'єктів на рівень забруднення підземних вод, підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водопідготовки та очищення стічних вод із застосуванням ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів.

Заходи щодо створення водоохоронних зон, винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг та ліквідаційний тампонаж артезіанських свердловин проводяться з метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності та задля недопущення забруднення підземних водних ресурсів.

Якщо вищезазначені заходи Програми не будуть реалізовані, подальший розвиток території області може спричинити техногенне навантаження на водні ресурси. Зокрема відсутність споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку може призвести до забруднення поверхневих та підземних водних ресурсів.

Атмосферне повітря Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів в атмосферне повітря. Проте, з метою покращення стану атмосферного повітря в області запланована реалізація заходів щодо: організації виробництва, встановлення та реконструкції обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин хімічного та біологічного походження, що викидаються в атмосферне повітря; організації виробництва та застосування матеріалів, використання методів та впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря; розроблення, організації виробництва пристроїв для очищення відпрацьованих газів двигунів та оснащення ними транспортних засобів.

Ймовірний вплив Проведення будівельних робіт з метою реалізації заходів Програми супроводжується роботами, в процесі яких забруднюється атмосферне повітря. Найбільший вплив чинять будівельні машини та обладнання. Всі будівельні роботи мають пересувний характер, виконуються послідовно. Такі джерела умовно можна віднести до джерел нерегулярного забруднення атмосфери, тобто викиди в атмосферу забруднюючої речовини проводяться через нерівномірні проміжки часу. Характерною особливістю цих викидів є мала часова тривалість. Даний вид забруднення носить тимчасовий характер і

обмежується терміном будівництва.

З метою покращення стану атмосферного повітря в області, Програмою заплановано реалізацію заходів з переоснащення виробництва із впровадженням енерго- і ресурсозберігаючих технологій, застосуванням сучасних матеріалів та методів, маловідходних та екологічно безпечних технологічних процесів, високоефективних систем очищення пилогазових викидів, що призведе до зменшення обсягу викидів загальнопоширених забруднюючих речовин, забезпечить поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки на території області.

Кліматичні умови території Однією з ключових глобальних проблем сьогодення є негативний антропогенний вплив на довкілля, що є, зокрема причиною зростання концентрації парникових газів в атмосферному повітрі. Причиною зміни клімату є динамічні процеси зумовлені природними та антропогенними чинниками. Основними джерелами викидів парникових газів є промисловість, енергетика та транспорт. До парникових газів відносяться: двоокис вуглецю (CO_2), метан (CH_4), закис азоту (N_2O), гідрофторвуглеці (ГФВ), перфторвуглеці (ПФВ), гексафторид сірки (SF_6).

За даними Головного управління статистики у Харківській області, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у 2019 році склали 106,5 тис. тонн (у 2018 – 44,7 тис. тонн, у 2017 році – 45,0 тис. тонн). Переважна частина викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря надійшла від процесів спалювання в енергетиці (63,8% від загального обсягу викидів), добувної промисловості і розроблення кар'єрів (24,8%) та переробної промисловості (4,9%). Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин найбільшу частину складають діоксид та інші сполуки сірки (38,92% від загального обсягу викидів), речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (21,31%), метану (13,87%) та оксиду вуглецю (13,1%). Крім того, від стаціонарних джерел забруднення в атмосферне повітря надійшло 7600 тис. тонн діоксиду вуглецю.

Попри окремі спостереження за наслідками глобальних змін клімату в області немає системних досліджень, які б стали основою для планування та реалізації заходів з попередження шкідливих впливів на клімат і адаптації всіх сферах життєдіяльності населення до його змін.

Проте Програмою заплановано зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел шляхом впровадження заходів з охорони атмосферного повітря, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря в Харківській області, а саме: переоснащення виробництва із впровадженням енерго- і ресурсозберігаючих технологій, застосування сучасних матеріалів та методів, маловідходних та екологічно безпечних технологічних процесів, високоефективних систем очищення пилогазових викидів. Впровадження напрямку «Охорона атмосферного повітря» діяльності Програми призведе до зменшення кількості викидів парникових газів від стаціонарних джерел, що забезпечить покращення кліматичних умов території області.

Ймовірні вплив Негативний вплив на кліматичні умови території під час впровадження напрямків діяльності Програми не передбачається. Змін мікроклімату у результаті реалізації заходів, що визначені ДДП не очікується. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів запланованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні.

Поводження з відходами Харківська область характеризується високим рівнем утворення і накопичення твердих побутових відходів. Тому питання поведження з твердими побутовими відходами потребує негайного вирішення. Більшість полігонів (сміттєзвалищ) області перевантажена, а будівництво нових потребує відведення значних площ земельних ділянок.

Важливим залишається питання потрапляння ресурсоцінних відходів на полігони та сміттєзвалища ТПВ і разом з тим, впровадження у населених пунктах області системи роздільного збирання відходів, комплексної переробки та утилізації корисних компонентів побутових відходів.

Попереднє сортування відходів перед видаленням на полігон та впровадження роздільного збирання вторинних компонентів ТПВ дасть можливість зменшити обсяги розміщення побутових відходів на полігонах та сміттєзвалищах.

Одним із альтернативних шляхів вирішення даного питання є будівництво сміттєпереробних та сміттєсортувальних комплексів (заводів, ліній). В зв'язку з чим, Програмою запланована реалізація заходів щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів в області, таких як: будівництво, технічне переобладнання і реконструкція сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів; будівництво, розширення та реконструкція установок, виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва та побутових відходів.

Також однією із основних екологічних проблем області, що потребує вирішення, є зберігання невідомих, непридатних та заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів, накопичених за радянських часів колишніми сільськогосподарськими підприємствами. Умови зберігання більшості пестицидів не відповідають діючим екологічним та санітарним нормам. Більшість накопичених препаратів були свого часу заборонені до використання у зв'язку з їх високою токсичністю та негативним впливом на здоров'я населення і довкілля. Тому, кожен з відведених для зберігання непридатних або заборонених до використання пестицидів складів є об'єктом потенційної небезпеки. Тому Програмою заплановано реалізація таких заходів як: будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів та інше.

Реалізація запланованих Програмою заходів щодо поводження з відходами, забезпечить сортування, переробку та безпечну утилізацію або захоронення відходів, а також збільшення обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини.

Впровадження планованої діяльності щодо поводження з відходами (операції у сфері поводження з небезпечними відходами (зберігання, оброблення, перероблення, утилізація, видалення, знешкодження і захоронення); операції у сфері поводження з побутовими та іншими відходами (оброблення, перероблення, утилізація, видалення, знешкодження і захоронення) обсягом 100 тонн на добу або більше), впровадження планована діяльність з утилізації, видалення, оброблення, знешкодження, захоронення побутових відходів можуть мати значний вплив на довкілля (пункт 8 частина 2, пункт 11 частина 3 статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Ймовірний вплив Протягом виконання підготовчих, будівельних робіт, що передбачені заходами Програми, очікується епізодичний і незначний вплив зумовлений операціями у сфері поводження з відходами. Негативного впливу на довкілля під час провадження діяльності з реалізації заходів ДДП не передбачається.

З метою раціонального використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів заходами Програми запланована рекультивация територій полігонів твердих побутових відходів; будівництво сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів із застосуванням сучасних, екологічно безпечних технологій; забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів.

Здоров'я населення

Ймовірний вплив З метою охорони навколишнього середовища та здоров'я населення Програмою передбачаються заходи з охорони навколишнього природного середовища області. Реалізація всіх вище перелічених заходів Програми забезпечить послаблення можливого впливу на довкілля, і як слідство послабить вплив на здоров'я населення. Виконання таких заходів Програми, як будівництво у населених пунктах споруд для очищення стічних вод, берегових споруд для прийому та очищення господарсько-побутових стічних вод, ліквідаційний тампонаж артезіанських свердловин та інше – унеможливить ризики для здоров'я населення через користування водою незадовільної якості.

Виконання заходів, що передбачені Програмою, забезпечить послаблення можливого впливу на довкілля та здоров'я населення.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо обов'язкового здійснення оцінки впливу на довкілля планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Екологічне управління, моніторинг та інше Програма не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в сфері екологічної безпеки, натомість передбачено реалізація заходів щодо покращення стану навколишнього природного середовища.

Виникнення негативного впливу, який у майбутньому може спричинити погіршення стану навколишнього природного середовища, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я після реалізації рішень ДДП «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» не очікується та не прогнозується.

Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я населення, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

При впровадженні заходів Програми, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

Оскільки метою Програми є здійснення природоохоронних проєктів та заходів, що мають покращити стан навколишнього природного середовища, від виконання заходів Програми можна очікувати лише позитивні результати на всій території області.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Виконання завдань Програми здійснюється шляхом реалізації природоохоронних заходів за напрямками «Охорона та раціональне використання водних ресурсів», «Охорона атмосферного повітря», «Охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу)», «Збереження природно-заповідного фонду», «Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів» та «Розвиток науки й освіти, доступність інформації, підготовка кадрів, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці» результатами її виконання має стати поліпшення екологічної ситуації в області, зниження рівня антропогенного навантаження на довкілля, забезпечення раціонального природокористування, покращення гідрологічного режиму річок, забезпечення належного санітарно-екологічного стану прибережних захисних смуг, покращення якості води природних джерел, озеленення населених пунктів, забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів, збереження та розширення території природно-заповідного фонду області.

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки проекту документа державного планування «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» визначені основні проблеми для навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, надані характеристики даних впливів.

В рамках даної роботи визначені ключові екологічні цілі та завдання в сфері охорони довкілля, їх відповідність заходам Програми та визначені можливості їх врахування при розробленні ДДП. На основі аналізу екологічної ситуації та запланованих заходів Програми були визначені ключові актуальні питання, що потребують оцінки.

Заходи Програми, посилені економічною підтримкою держави, мають забезпечити поступове виконання природоохоронних заходів і як наслідок, подолання ключових екологічних проблем Харківської області, серед яких наступні:

Таблиця 4.1. Ключові екологічні проблеми, які стосуються ДДП.

Екологічні проблеми	Характеристика проблеми	Заходи, що визначені ДДП
Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами	Сучасний стан поверхневих водних об'єктів області знаходяться під інтенсивним антропогенним навантаженням. На якісний стан поверхневих вод впливають поверхневі стоки із забудованих територій, недостатньо-очищені стічні води, що містять значну кількість органічних речовин, мінеральні форми азоту, нафтопродукти, СПАР та інші хімічні сполуки, що негативно впливають на гідрохімічний	З метою покращення екологічного стану водних об'єктів області Програмою визначені пріоритетні завдання по напрямку «Охорона та раціональне використання водних ресурсів». ДДП заплановано реалізацію заходів, спрямованих на поліпшення гідрологічного, санітарного, технічного стану та якості води; зменшення зон підтоплення; створення водоохоронних зон, зменшення впливу промислових

	<p>режим водних об'єктів. На території Харківської області нараховується 92 підприємства, що мають скиди зворотних вод до поверхневих водних об'єктів. Ефективну очистку забезпечують очисні споруди 33 водокористувачів, що складає 36 % від загальної кількості водокористувачів.</p>	<p>та інших виробничих об'єктів на рівень забруднення підземних вод, підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водо-підготовки та очищення стічних вод із застосуванням ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів.</p>
<p>Забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Низький рівень використання відновлюваних джерел енергії, енергозберігаючих технологій та матеріалів.</p>	<p>Стан атмосферного повітря Харківської області формується обсягами викидів забруднюючих речовин від пересувних та стаціонарних джерел забруднення. До стаціонарних джерел забруднення атмосферного повітря слід віднести викиди крупних промислових підприємств, особливо паливно-енергетичного комплексу, машинобудівних, коксового та хімічного виробництв.</p>	<p>З метою покращення стану атмосферного повітря в області Програмою визначені пріоритетні завдання по напрямку «Охорона атмосферного повітря». ДДП заплановано реалізацію заходів з переоснащення виробництва із впровадженням енерго- і ресурсозберігаючих технологій, застосуванням сучасних матеріалів та методів, маловідходних та екологічно безпечних технологічних процесів, вискоелективних систем очищення пилогазових викидів.</p>
<p>Збільшення кількості викидів забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, що призводить до антропогенного впливу на кліматичні умови області.</p>	<p>Зміни клімату (перш за все, величина зміни температури повітря) та її наслідки безпосередньо залежать від кількості викидів парникових газів, що надходять в атмосферне повітря в межах області. За даними Головного управління статистики у Харківській області, із загальної кількості викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на території області найбільшу частину складають діоксид та інші сполуки сірки (38,92% від загального обсягу викидів), речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (21,31%), метану (13,87%) та оксиду вуглецю (13,1%). Крім того, від стаціонарних джерел забруднення в атмосферне</p>	<p>З метою зменшення кількості викидів забруднюючих речовин та парникових газів Програмою заплановано впровадження заходів, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря в області. ДДП заплановано реалізацію заходів з переоснащення виробництва із впровадженням енерго- і ресурсозберігаючих технологій, застосуванням сучасних матеріалів та методів, маловідходних та екологічно безпечних технологічних процесів.</p>

	<p>повітря надійшло 7600 тис. тонн діоксиду вуглецю. Враховуючи динаміку обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2017-2019 р.р. на території області спостерігається значене збільшення кількості викидів забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел.</p>	
<p>Порушення земної поверхні при розробці родовищ корисних копалин, що призводить до зміни структури і погіршення якості, або взагалі зникнення родючого шару ґрунту, до змін рельєфу, ландшафтних порушень. Це викликає, в свою чергу, загибель або деградацію рослинного та тваринного світів.</p>	<p>Значні порушення земної поверхні відбуваються при проведенні відкритих гірничих та розкривних робіт і видобуванні корисних копалин в кар'єрах на території області. Відводи земель під гірниче виробництво пов'язані з вилученням більшої чи меншої земельної ділянки у землекористувачів на певний період часу, і, відповідно, скороченням земельних ресурсів. Вилучені у інших землекористувачів і порушені землі стають малоприсадибними для продуктивного використання в сільському і лісовому господарстві та для інших цілей. При цьому процеси природного відновлення рослинних покривів, ґрунтів і рельєфів порушених земель протікають повільно або взагалі не відбуваються. Самі ж порушення земної поверхні, як правило, не зникають і стають сталими техногенними формуваннями, тому такі землі підлягають штучному відновленню – рекультивативі.</p>	<p>З метою охорони та відтворення природних ресурсів в області Програмою визначені пріоритетні завдання по напрямку «Охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу)». ДДП заплановано реалізацію заходів щодо рекультивативі порушених земель; забезпечення застосування раціональних, екологічно безпечних технологій видобування корисних копалин; озеленення населених пунктів.</p>
<p>Недостатньо ефективний розвиток створення запланованих до заповідання природних екосистем, унікальних природних</p>	<p>За останні роки спостерігається зниження темпів зростання площі природно-заповідного фонду. До цього призводить недосконалість існуючої законодавчої бази, низький рівень фінансового та матеріально-технічного</p>	<p>З метою екологічно збалансованого розвитку області, зниження темпів втрати ландшафтного та біологічного різноманіття в регіоні Програмою визначені пріоритетні завдання по напрямку «Збереження природно-заповідного фонду».</p>

територій, ландшафтів та рідких видів рослин і тварин в області.	забезпечення установ природно-заповідного фонду, низький рівень екологічної освіти та інформованості населення зумовлюють загрозу нецільового використання та призводить до втрати територій та об'єктів природно-заповідного фонду.	ДДП заплановано реалізацію заходів щодо збереження та розширення території природно-заповідного фонду області, збільшення відсотка заповідності по районах області та по області у цілому, установлення в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
Недосконала система поводження з відходами	Відсутність достатньо ефективної системи поводження з відходами виробництва та твердими побутовими відходами, значний відсоток захоронення відходів.	З метою покращення існуючої ситуації із поводженням з відходами на території області Програмою визначені пріоритетні завдання по напрямку «Рациональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів». ДДП заплановано рекультивацію територій полігонів твердих побутових відходів; будівництво сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів із застосуванням сучасних, екологічно безпечних технологій; забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів.
Підвищення ризиків для здоров'я населення.	Усі вище описані проблеми є чинниками, що послаблюють здоров'я населення.	Необхідне впровадження заходів та проєктів, які передбачені Програмою.

Серед екологічних проблем, що можуть спричинити негативний вплив на здоров'я населення варто виділити:

1) Забруднення атмосфери: провокує захворювання органів дихання, кровотворення, алергічні реакції, онкологічні захворювання, нервово-психічні розлади, зменшення очікуваної тривалості та якості життя;

2) Забруднення водних ресурсів: погіршення анафелогенної ситуації у селі, збільшення кількості хвороб органів кровотворення, шлунково-кишкового тракту, сечовидільної, нервової, ендокринної систем, зниження імунітету, зменшення очікуваної тривалості та якості життя;

3) Забруднення ґрунтів: провокує потрапляння токсичних речовин в організм людини через продукцію городництва та садівництва. Забруднені ґрунти є ідеальним субстратом для появи шкідливих мікроорганізмів, гельмінтів, що сприяє більшому захворюваності людей та тварин;

4) Деградація геологічного середовища: сприяє погіршенню анафелогенної обстановки, умов проживання населення, санітарного стану житлових приміщень, що у підсумку провокує захворювання органів дихання, застуди, ГРВІ та зниження імунітету;

5) Проблема накопичення відходів: відходи є небезпечною основою для розмноження хвороботворних мікроорганізмів, вони забруднюють усі компоненти навколишнього природного середовища. Таким чином, накопичення відходів має загальну шкідливу дію на організм людини, що у підсумку може призвести до розладу будь-якої системи організму людини;

6) Наявність шумового, електромагнітного забруднення: спричиняє нервові розлади, підвищує втомлюваність, знижує імунітет, може бути причиною порушення сну.

7) Деградація біорізноманіття: зменшення кількості зелених рослин сприяє збільшенню забруднення атмосфери, пригнічує психоемоційний стан людини, може провокувати кількість збільшення хвороб органів дихання. В той же час інвазійні рослини активізують алергічні реакції в організмі людини, збільшення кількості кліщів, гельмінтів провокує серйозні неврологічні хвороби та захворювання шлунково-кишкового тракту.

Для усунення усіх можливих проблем, які можуть спричинити негативний вплив на здоров'я населення, необхідне впровадження рішень, що передбачені ДДП «Комплексною Програмою охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки».

Під час реалізації заходів та проєктів Програми необхідно врахувати наявні проблеми території, на якій заплановано впровадження діяльності та запропонувати найбільш екологічно вигідну територіально-планувальну організацію з урахуванням всіх планувальних обмежень (згідно із Державними будівельними нормами України планування та забудова територій ДБН Б.2.2-12-2019 «Планування та забудова територій» та Державними санітарними правилами планування та забудови населених пунктів ДСП 173-96 та інше).

Планувальні обмеження на території, яка запланована для впровадження діяльності визначають загальні вимоги до режиму використання земельних ділянок, по яких проходять інженерні та транспортні комунікації, вимоги до експлуатації та проєктування інженерних мереж, а також режим використання земельних ділянок, що потрапляють в санітарно-захисні та охоронні зони.

Обмеження за вимогами охорони здоров'я та захисту життя – визначається санітарно-гігієнічними нормами.

Обмеження за природоохоронними вимогами – визначається на підставі Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про природно-заповідний фонд» та іншими нормативно-правовими документами у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Обмеження за інженерно-геологічними умовами – визначається за даними інженерно-геологічних пошукових робіт.

Умови і обмеження забудови земельних ділянок враховуються при розробленні землевпорядної документації відповідної земельної ділянки.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування

В розділі висвітлюється інформація про різні стратегії, плани і програми, що діють на національному, регіональному та місцевому рівнях, які в тій чи іншій мірі визначають передумови для прийняття запланованих заходів та проєктів в ДДП «Комплексній Програмі охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки».

Розділ ґрунтується на аналізі цілей документів державної політики у сфері охорони довкілля та здоров'я населення, які мають відношення до цілей розвитку на місцевому рівні та безпосередньо стосуються ДДП. Результати аналізу визначають ступінь врахування вищезазначених цілей документів державної політики та їх впровадження в ДДП.

Проведений огляд відповідних цілей екологічної політики передбачає загальні орієнтири, на основі яких оцінюються цілі та заходи Програми.

Міжнародні зобов'язання у сфері охорони довкілля Україна взяла на себе, підписавши більш ніж 50 міжнародних багатосторонніх угод, що стосуються збереження та збалансованого використання біорізноманіття, серед яких:

- Конвенція про біологічне різноманіття, яка була започаткована під час Всесвітньої конференції глав держав та міністрів довкілля у 1992р. в м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) й ратифікована Верховною Радою України 29 листопада 1994 р.;
- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція, м. Рамсар, Іран, 1971 р.);
- Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979 р.);
- Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (1995р.);
- Угоди про збереження кажанів в Європі (1991р.);
- Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція);
- Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (ратифікована Україною 29 жовтня 1996р.);
- Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (Валлетта, 1992 р.);
- Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Гельсінкі, 1992), що є чинною в Україні з 1 липня 1999 р.;
- Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (Стокгольм, 2001 р.), яка ратифікована в Україні від 18 квітня 2007 року.

На виконання Бернської конвенції в Європі створена мережа територій особливого природоохоронного значення – Смарагдова мережа, важливих для збереження біорізноманіття в країнах Європи і деяких країнах Африки. Смарагдова мережа України є українською частиною Смарагдової мережі Європи, розробляється з 2009 року. В листопаді 2016 року було затверджено першу версію Смарагдової мережі для України, яка потребує доопрацювання на основі наукових даних.

Станом на 01.01.2016 мережа займала близько 8 % території України і в основному складається з існуючих територій природно-заповідного фонду. За результатами аналізу звітом про СЕО визначено, що в межах території, де заплановано впровадження заходів та

проектів Програми, території природно-заповідного фонду, що внесені до Смарагдової мережі України відсутні.

Відповідно до Рамсарської конвенції, стороною якої є Україна, на території держави здійснюються заходи для збереження мігруючих водно-болотних птахів, шляхом виділення певних територій та надання їм охоронного статусу. На території України виділено 39 водно-болотних угідь міжнародного значення, офіційно визнаних Рамсарською конвенцією, а ряд водно-болотних угідь є перспективними для визнання. Деякі водно-болотні угіддя погоджені розпорядженням Кабінету Міністрів України і подані на розгляд Секретаріату Рамсарської конвенції.

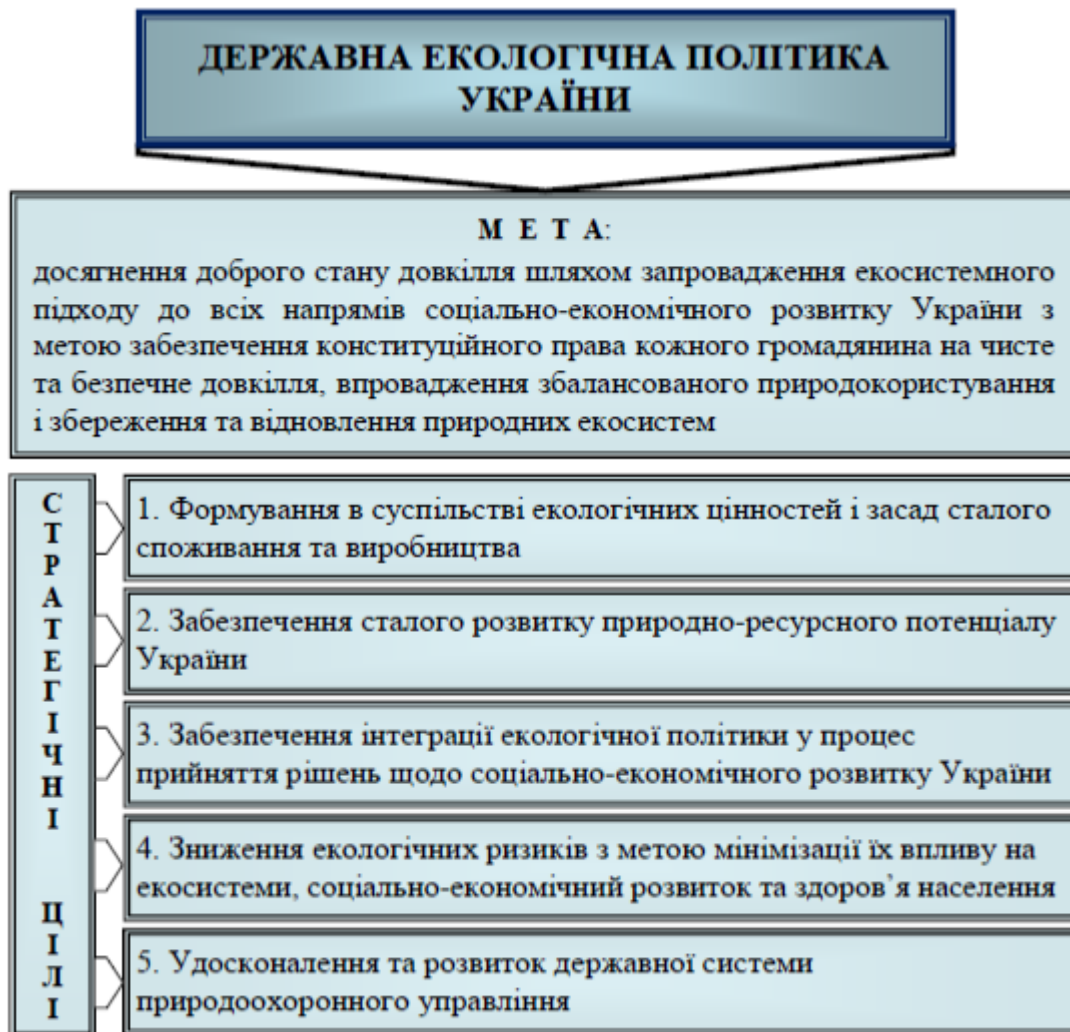
Стосовно дотримання міжнародних зобов'язань по інших напрямках співробітництва, таким як зміна клімату, охорона озонового шару, поводження з відходами та іншим, слід зазначити, що вони не мають прямого відношення до головних цілей та завдань проекту Програми, що є документом державного планування місцевого рівня. Дотримання перелічених вище зобов'язань може бути реалізоване в сфері науково-технічних розробок, вибору технічно-конструкторських рішень при проектуванні певних об'єктів та споруд, видання певних нормативно-правових актів та державних стандартів в різних галузях господарської діяльності. Проте слід зазначити, що більшість заходів, визначених ДДП в частині розвитку систем інженерної інфраструктури, поводження з відходами, пропонують впровадження сучасних «дружніх» до оточуючого середовища технологій, що відповідає загальносвітовим принципам охорони довкілля, та сприяє дотриманню міжнародних зобов'язань у даній сфері.

Основними міжнародним правовими документами щодо стратегічної екологічної оцінки є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (далі – Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, ратифікований Верховною Радою України 01.07.2015 № 562-VIII, та Детектива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє природне середовище, яка внесена до виконання Плану заходів з виконання Угоди Про Асоціацію між Україною (з однієї сторони) та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і іншими державами-членами (з іншої сторони), який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.10.2017 № 1106, Бернської Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ, існуючих в Європі.

Стратегічна екологічна оцінка ДДП «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» проводиться з забезпеченням захисту навколишнього середовища, зокрема здоров'я населення та дотриманням визначеної в Протоколі про СЕО мети.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Мета державної екологічної політики та її стратегічні цілі наведені на рис. 5.1.

Рисунок 5.1 Мета та стратегічні цілі державної екологічної політики.

Аналіз відповідності цілей напрямів Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки стратегічним цілям державної екологічної політики України наведено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1 Аналіз відповідності напрямків Програми стратегічним цілям державної екологічної політики України.

Напрями Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки	Стратегічні цілі державної екологічної політики України				
	1. Формування у суспільстві екологічних цілей і засад сталого споживання та виробництва	2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-екологічного розвитку України	4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	5. Удосконалення та розвиток державної системи природо-охоронного управління
1. Охорона та раціональне використання водних ресурсів.	x	+	+	+	x
2. Охорона атмосферного повітря.	x	+	+	+	x
3. Охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу).	x	+	+	+	x
4. Збереження природно-заповідного фонду.	x	+	+	+	+
5. Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів.	x	x	+	+	x
6. Розвиток науки й освіти, доступність інформації, підготовка кадрів, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці.	+	x	+	+	+

□ Для оцінки відповідності цілей виконувалась наступна методика:
«+/-» стратегічні цілі враховано/не враховано у напрямках Програми
«x» стратегічні цілі нейтральні по відношенню до напрямків Програми

ДДП «Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» розроблено відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та інше. Відповідно до нормативно-правової бази України було прийнято ряд зобов'язань на місцевому рівні:

- I. Забезпечення загальної доступності ДДП та самого звіту про СЕО відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» шляхом надання їх за запитом на інформацію, оприлюднення на офіційному вебсайті Харківської обласної державної адміністрації на сторінці Департаменту захисту довкілля та природокористування, у місцевих періодичних друкованих ЗМІ, а також у загальнодоступному місці – в приміщенні Департаменту захисту довкілля та природокористування за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, буд. 5, Держпром, 4-й під'їзд, 7-й поверх, що розкриває питання щодо гласності і демократизму при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища, формування у населення екологічного світогляду;
- II. Проведення громадського обговорення шляхом надання письмових зауважень і пропозицій у відповідності до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»;
- III. Пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість дотримання екологічних стандартів;
- IV. Гарантування екологічно безпечного середовища для життя, праці та здоров'я населення;
- V. Проектне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності й цілісності природних об'єктів і комплексів;
- VI. Вирішення питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної змінності територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку;
- VII. Запровадження здійснення постійного в часі моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Крім того, зобов'язаннями у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативного впливу на здоров'я населення, що безпосередньо стосуються виконання заходів та проектів Програми є:

- ✓ розробка документів дозвільного характеру у сфері охорони навколишнього середовища – висновку з оцінки впливу на довкілля (у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел (у відповідності до вимог Закону України «Про охорону атмосферного повітря»), дозволу на спеціальне водокористування (у відповідності до вимог Водного кодексу України);
- ✓ встановлення та дотримання санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами викидів/скидів шкідливих речовин, підвищених рівнів шуму, вібрації;
- ✓ використання сучасних технологій в системах опалення та використання альтернативних джерел енергії;
- ✓ недопущення наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- ✓ скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах;
- ✓ впровадження заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин;
- ✓ недопущення скидання стічних вод, використовуючи рельєф місцевості;
- ✓ недопущення скидання недостатньо очищених стічних вод у водні об'єкти;
- ✓ утримання в належному стані охоронних зон навколо очисних та інших водогосподарських споруд та технічних пристроїв;
- ✓ утримання в належному стані охоронних зон водних об'єктів.

Відповідно до нормативно-правової бази України Програма відповідає ряду зобов'язань:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони довкілля;
- проєктне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;
- використання отриманих висновків моніторингу та комплексу охоронних заходів для виконання можливостей факторів позитивного впливу на охорону довкілля;
- формування динамічного урівноваженого стану довкілля, що забезпечуватиме екологічне, санітарно-безпечне середовище для життєдіяльності населення.

Головні стратегічні державні документи, що мають відношення до Програми перераховані нижче.

1) *Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року*. Стратегія затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385.

Головними цілями Стратегії є: підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток; ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку.

Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів полягає у створенні оптимальних умов для розкриття регіонами власного потенціалу та ефективного використання конкурентних переваг регіональної економіки.

Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку передбачає створення бази для реалізації ефективної державної регіональної політики – механізму та інструменту державного управління регіональним розвитком, що сприятиме розв'язанню проблем регіонів, вимагає насамперед децентралізації державних повноважень шляхом їх передачі на місцевий рівень з одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів, удосконалення процесів стратегічного планування та виконання поставлених завдань на всіх рівнях, запровадження ефективного механізму координації дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування під час реалізації галузевих пріоритетів і завдань на різних територіальних рівнях.

2) *Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року*. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року затверджені Законом України від 28.02.2019 № 2697-VIII.

Метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем.

Державна екологічна політика спрямована на досягнення стратегічних цілей: формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва; забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України; забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України; зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення; удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

3) *Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки та План заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки*. Схвалено рішенням Харківської обласної ради XXIII сесія VII скликання від 27.02.2020 № 1196-УІІ.

Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки розроблена згідно з чинним законодавством: Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» (від 08.09.2005 № 2850-IV), Законом України «Про засади державної регіональної політики» (від 05.02.2015 № 156-VII зі змінами), Порядком розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених стратегій і планів заходів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 932 (зі змінами), Методикою розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації, затвердженою наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 № 79 (у редакції від 27.02.2018), а також на виконання рішення Харківської обласної ради від 28.02.2019 № 915-VII.

Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки та План заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки узгоджуються зі:

- Стратегічними та оперативними цілями проекту Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року;
- Основними засадами (стратегіями) державної екологічної політики України на період до 2030 року;
- Національною стратегією управління відходами України до 2030 року;
- Стратегією сталого розвитку України до 2030 року;
- Комплексною обласною програмою «Здоров'я Слобожанщини» на 2019-2020 роки».

Стратегічними цілями розвитку Харківської області є: забезпечення високої якості життя населення на всьому просторі регіону; забезпечення чистого оточуючого середовища на всьому просторі регіону; побудова конкурентоспроможної та смарт-спеціалізованої просторової економіки з високою доданою вартістю; забезпечення інвестиційно привабливого клімату в регіоні і створення інноваційної та інвестиційної інфраструктури; забезпечення європейського рівня управління та самоврядування в регіоні.

4) *Національна стратегія управління відходами в Україні на період до 2030 року.* Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р. із змінами, внесеними згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117-р.

Цілями Стратегії є: визначення та розв'язання ключових проблем розвитку управління відходами в Україні на інноваційних засадах; визначення пріоритетних напрямів діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, організацій, установ, підприємств, громадських організацій та суспільства в цілому щодо переходу системи управління відходами на інноваційну модель; визначення шляхів та методів удосконалення існуючої інфраструктури з управління відходами, які не суперечать інноваційній моделі; забезпечення сталого розвитку України шляхом виконання завдань, спрямованих на екологічну та ресурсну безпеку; зменшення адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання, підвищення якості надання адміністративних послуг; забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій.

5) *Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік.* Затверджена рішенням Харківської обласної ради від 24.12.2020 № 24 - VIII.

Головна мета Програми є – створення умов для економічного зростання та вдосконалення механізмів управління розвитком області на засадах ефективності, відкритості та прозорості, посилення інвестиційної та інноваційної активності, забезпечення належного функціонування інженерно-транспортної та комунальної інфраструктури, дотримання високих екологічних стандартів та, в результаті цього,

підвищення конкурентоспроможності області, доступності широкого спектра соціальних послуг, забезпечення гідних умов життя та загального підвищення добробуту населення.

Пріоритетними цілями та завданнями на 2021 – 2023 роки є: підтримка державних промислових підприємств та підприємств інших форм власності; сприяння випуску конкурентоспроможної продукції, збільшенню обсягів виробництва на підприємствах оборонно-промислового комплексу області; диверсифікація зовнішніх ринків збуту продукції; сприяння залученню інвестицій, створенню позитивного бізнес-іміджу області; активізація інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств; сприяння імпортозаміщенню по різних групах товарів; зростання енергоефективності виробництва, економія енергоресурсів в умовах високої вартості енергоносіїв; збільшення обсягів виробництва продукції сільського господарства з урахуванням вимог до забезпечення потреб області та можливості її реалізації за межі області; оновлення та техніко-технологічне переоснащення підприємств агропромислового комплексу; оптимізація структури посівних площ сільськогосподарських культур, яка буде відповідати оптимальному співвідношенню культур у сівознах в різних природно-сільськогосподарських регіонах; подальше збільшення виплат за оренду земельних ділянок (паїв) сільськогосподарськими підприємствами залежно від результатів господарської діяльності та фінансово-економічного стану орендаря; створення умов для розвитку сільських територій; скорочення споживання підприємствами галузі енергетичних та матеріальних ресурсів для виробництва комунальних послуг, проведення модернізації та переоснащення житлово-комунального господарства; продовження роботи щодо оснащення житлових будинків приладами обліку; впровадження енергозберігаючих заходів в житлово-комунальному господарстві; підвищення рівня благоустрою у населених пунктах області; скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах; безумовне освоєння коштів, виділених з бюджетів всіх рівнів та обласного екологічного фонду.

б) *Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2009–2013 роки та на перспективу до 2020 року*. Затверджена рішенням Харківської обласної ради XLVII сесія V скликання від 29.10.2009.

Головна мета – створення умов для забезпечення екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища та поліпшення його стану, реалізація ефективної природоохоронної політики на обласному рівні.

Програму планується реалізувати за такими основними напрямками: охорона і раціональне використання водних ресурсів (9 заходів); охорона атмосферного повітря (3 заходи); охорона і раціональне використання земель (2 заходи); охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів (1 захід); збереження природно-заповідного фонду (7 заходів); раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів (7 заходів); наука, інформація і освіта (4 заходи); програма моніторингу довкілля (3 заходи).

7) *Програма «Питна вода Харківської області» на 2012-2020 роки*. Затверджена рішенням Харківської обласної ради XI сесія VI скликання від 01.03.2012 № 350-VI, зі змінами, внесеними рішенням обласної ради від 15.10.2020 № 1350-VII.

Метою Програми є реалізація державної політики щодо забезпечення населення Харківської області якісною питною водою в необхідних обсягах та відповідно до встановлених нормативів.

Основними завданнями Програми є: упорядкування зон санітарної охорони джерел питного водопостачання; будівництво та реконструкція водозабірних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання; упровадження станцій (установок) доочищення питної води у системах централізованого водопостачання, насамперед для водозабезпечення дошкільних, загальноосвітніх навчальних і лікувальних закладів, зокрема в сільських населених пунктах, та облаштування пунктів розливу питної води з доставкою її спеціальним автотранспортом; інвентаризація каналізаційних очисних

споруд; будівництво та реконструкція водопровідних та каналізаційних очисних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання, зокрема в сільських населених пунктах; розроблення схем оптимізації роботи систем централізованого водопостачання та водовідведення; оснащення лабораторій здійснення контролю якості води та стічних вод сучасним контрольно-аналітичним обладнанням; розроблення та впровадження науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок із застосуванням новітніх матеріалів, технологій, обладнання та приладів.

8) *«Комплексна програма розвитку водного господарства Харківської області на період до 2021 року»*. Затверджена рішенням Харківської обласної ради XXII сесія VI скликання від 20.06.2013 № 746-VI.

Комплексна Програма розвитку водного господарства Харківської області на період до 2021 року розроблена з метою: підвищення ефективності використання меліоративних систем області; відновлення ролі меліорованих земель у продовольчому та ресурсному забезпеченні області; реалізації державної регіональної політики у галузі водного господарства; задоволення потреби населення і галузей регіональної економіки у водних ресурсах; оптимізації водоспоживання; запобігання та ліквідації наслідків шкідливої дії вод; збереження та відтворення водних ресурсів.

З метою забезпечення реалізації в області державної політики в галузі водного господарства, використання водних ресурсів та підвищення ефективності їх регіонального управління у Програмі визначено такі напрями діяльності:

- розвиток меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних земель: забезпечення сталого функціонування та утримання водогосподарського меліоративного комплексу; здійснення заходів з реконструкції та модернізації меліоративних систем і споруд шляхом впровадження нових способів поливу, із застосуванням водо- та енергозберігаючих безпечних режимів зрошення та водорегулювання; розширення площ впровадження краплинного зрошення, особливо на ділянках вирощування овочевих та багаторічних насаджень; дотримання технологічної і майнової цілісності внутрішньогосподарських зрошувальних систем в умовах передачі їх у державну власність, забезпечення захисту прав та інтересів інвесторів, які інвестували кошти на реконструкцію і обслуговування, шляхом укладання відповідних угод згідно із Законом України «Про державно-приватне партнерство»; поліпшення позитивного інвестиційного клімату шляхом залучення коштів інвесторів та сільськогосподарських товаровиробників різних форм власності у сферу використання зрошуваних земель; забезпечення сільгосп підприємств сучасною поливною технікою; використання посівних площ на зрошуваних землях та режимів зрошення сільськогосподарських культур, ураховуючи наукові рекомендації та умови господарювання;
- захист сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод: реконструкція та капітальний ремонт гідротехнічних споруд, берегоукріплювальних споруд, розчищення русел річок і водойм; відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного стану річок та ліквідація наслідків шкідливої дії вод.

При аналізі цілей державної екологічної політики розглядалися також галузеві програми регіонального та місцевого рівня. Цілі державної екологічної політики та їх відображення в Програмі наведені в табл. 5.2.

Оцінка відповідності ДДП цілям програм державного та місцевого рівня, галузевих програм.

В процесі стратегічної екологічної оцінки Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки було розглянуто стратегії та програми державного, регіонального та місцевого рівня, що містять екологічні цілі а також відповідні завдання у сфері охорони здоров'я та соціально-

економічного розвитку. В процесі аналізу було виявлено, що різні програми розвитку містять подібні, хоча і не завжди ідентичні, екологічні цілі. Аналіз також включав цілі, які мають відношення до ДДП, та цілі, які можуть бути вирішені на іншому рівні планування. На основі аналізу змісту Програми був оцінений рівень відповідності цілей, викладених у ДДП, екологічним цілям, встановленим на регіональному рівні, та ключовим відповідним цілям.

Таблиця 5.2 Цілі державної екологічної політики та їх відображення в Комплексній Програмі охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки.

Завдання, цілі, пріоритети та напрямки розвитку, що визначені програмами регіонального та місцевого рівнів	Відповідність заходів та проєктів Програми цілям та завданням, що встановлені на регіональному та місцевому рівнях
<p align="center"><i>Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки та План заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки. Схвалено рішенням Харківської обласної ради XXIII сесія VII скликання від 27.02.2020 № 1196-УІІ.</i></p>	
<p>Поліпшення стану атмосферного повітря та запобігання змінам клімату</p>	<p>Програмою заплановано впровадження наступних заходів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Організація виробництва, установа та реконструкція обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин хімічного та біологічного походження, що викидаються в атмосферне повітря, та зниження рівня впливу фізичних і біологічних факторів на атмосферне повітря; розроблення технології, організація виробництва та застосування матеріалів, використання методів та впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря. - Будівництво дослідних та дослідно-промислових установок для розроблення методів очищення газів, що відводяться від джерел шкідливих викидів в атмосферу. - Розроблення та виготовлення систем і приладів контролю та оснащення ними стаціонарних джерел викидів шкідливих речовин в атмосферу та пунктів контролю і спостереження за забрудненням атмосферного повітря. - Спорудження і оснащення контрольно-регулювальних пунктів для перевірки і зниження токсичності відпрацьованих газів транспортних засобів. - Розроблення, організація виробництва пристроїв для очищення відпрацьованих газів двигунів та оснащення ними транспортних засобів. - Проведення робіт з інвентаризації джерел забруднення навколишнього природного середовища.

Охорона та раціональне використання водних ресурсів

Програмою заплановано впровадження наступних заходів:

- Будівництво у населених пунктах, на новобудовах і розширення та реконструкція на діючих підприємствах:
- необхідних споруд для очищення стічних вод, що утворюються в промисловості, комунальному господарстві, інших галузях народного господарства;
- дослідних та дослідно-промислових установок, пов'язаних з розробленням методів очищення стічних вод;
- берегових споруд для прийому та очищення з плавзасобів господарсько-побутових стічних вод (у тому числі баластних та льяльних) і сміття для утилізації, складування і очищення;
- систем роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них;
- систем водопостачання із замкнутими циклами з поверненням для потреб технічного водопостачання стічних вод після їх відповідного очищення і оброблення (включаючи оборотні системи гідрозоловидалення і гідровидалення різних шламів);
- оборотних систем виробничого водопостачання, а також систем послідовного і повторного використання води, у тому числі води, що надходить від інших підприємств;
- споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання;
- водопровідних мереж у місцях утворення депресійних лійок.
- Придбання насосного і технологічного обладнання для заміни такого, що використало свої технічні можливості на комунальних каналізаційних системах, установок для розчищення водних об'єктів та установок, обладнання і технічного флоту для збирання нафти, сміття та інших рідких, твердих відходів з суден.
- Створення водоохоронних зон з комплексом агротехнічних, лісомеліоративних, гідротехнічних, санітарних та інших заходів, спрямованих на запобігання забрудненню, засміченню та виснаженню водних ресурсів, а також винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг.
- Будівництво, розширення та реконструкція руслових аераційних станцій.
- Будівництво та реконструкція розсіюючих випусків очищених стічних вод та проведення заходів щодо запобігання тепловому забрудненню водойм.
- Ліквідаційний тампонаж або переведення на регульований режим роботи самовиливних артезіанських свердловин.
- Заходи з охорони підземних вод та ліквідації джерел їх забруднення.

	<ul style="list-style-type: none"> - Реконструкція або ліквідація фільтруючих накопичувачів стічних вод з метою відвернення чи припинення забруднення підземних і поверхневих вод. - Реконструкція гідротехнічних споруд. - Роботи, пов'язані з поліпшенням технічного стану та благоустрою водойм. - Ведення водного кадастру. - Паспортизація малих річок і водойм. - Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби зі шкідливою дією вод (біологічна меліорація водних об'єктів, винесення водоохоронних зон в природу, упорядкування джерел, очищення русел від дерев, що потрапили до них внаслідок проходження весняних повеней, будівництво протиповеневих водосховищ і дамб тощо). - Обстеження та паспортизація ставків-відстійників шахтних вод, шламонакопичувачів та хвостосховищ, гідротехнічних споруд. - Заходи очищення стічних скидних і дренажних вод з меліоративних систем (включаючи скидні води з рисових полів) та поліпшення їх якості (акумуляючі ємкості, відстійники, споруди та пристрої для аерації вод, біологічні канали, екрани для затримування пестицидів та інші). - Розроблення методик, технологій, установок, обладнання, приладів контролю, проведення робіт з очищення водних ресурсів, забруднених пестицидами і агрохімікатами та їх знезараження. - Спорудження установок для очищення і поліпшення якості води для зрошення сільськогосподарських культур. - Розроблення, виготовлення та придбання систем, приладів, оснащення спеціального транспорту для здійснення контролю за кількістю та якістю поверхневих, підземних та стічних вод і скидів шкідливих речовин у водні ресурси. - Проведення водообміну Краснопавлівського водосховища.
<p>Забезпечення якісного стану та відновлення деградованих й еродованих земель і ґрунтів</p>	<p>Програмою заплановано впровадження наступних заходів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Впровадження ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території. - Будівництво, розширення та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, а також проведення заходів із захисту від підтоплення і затоплення, направлених на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, усунення або

	<p>зниження до допустимого рівня їх негативного впливу на території і об'єкти. Проведення заходів щодо хімічної меліорації ґрунтів.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здійснення заходів щодо упорядкування орних земель шляхом виведення з їх складу водоохоронних зон, ерозійно небезпечних та інших не придатних для розорювання угідь. - Рекультивация порушених земель та використання родючого шару ґрунту під час проведення робіт, пов'язаних із порушенням земель. - Рекультивация територій полігонів твердих побутових відходів. - Засипка і виположування ярів, балок з одночасним їх дренажуванням. - Заходи, пов'язані з відтворенням лісів, створенням нових та реконструкцією існуючих полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень на деградованих, малопродуктивних та ерозійно небезпечних землях і вздовж поверхневих водних об'єктів. - Терасування крутих схилів. - Консервация деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель. - Поліпшення малопродуктивних земельних угідь. - Розроблення технологій, обладнання та здійснення заходів для очищення, відновлення забруднених земель, а також земель, засмічених промисловими, побутовими та іншими відходами. - Проведення обстеження ґрунтів. - Відновлення степових, лучних, водно-болотних та інших антропогенно змінених природних ландшафтів, створення і відновлення сіножатей та пасовищ.
<p>Збільшення лісистості області і збереження біорізноманіття.</p>	<p>Програмою заплановано впровадження наступних заходів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Будівництво, обладнання, реконструкція і розширення приміщень, призначених для проведення науково-дослідних робіт, пропаганди природоохоронних знань і створення експозицій, а також інших об'єктів (майстерень, кордонів, установок для миття машин з безстічним циклом, мостів, доріг, стежок, огорож і вольєрів), будівництво гідротехнічних та інших споруд, об'єктів зв'язку в заповідниках, національних природних парках, ботанічних садах, дендрологічних парках, зоологічних парках та парках - пам'ятках садово-паркового мистецтва з метою збереження та відтворення природних екологічних систем, пов'язаних з діяльністю цих установ, а також витрати на утримання об'єктів природно-заповідного фонду. - Капітальний, поточний ремонт будівель (приміщень) установ природно-заповідного фонду. - Створення центрів для розведення рідкісних та зникаючих тварин і рослин.

	<ul style="list-style-type: none"> - Придбання спеціального обладнання, транспортних засобів і засобів зв'язку, віднесених до організацій заповідників та інших природоохоронних установ. - Заходи щодо охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду та боротьби з браконьєрством (забезпечення працівників служби державної охорони природно-заповідного фонду України форменим одягом (крім установ природно-заповідного фонду, що належать до сфери управління Держлісагенства), відомчою зброєю та спеціальними засобами). - Проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду. - Витрати на резервування територій для заповідання. - Розроблення проектів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх територій. - Розроблення документації із землеустрою для територій та об'єктів природно-заповідного фонду. - Діяльність щодо збереження видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України, поліпшення середовища їх перебування чи зростання, створення належних умов для розмноження у природних умовах, розведення та розселення. - Створення центрів і банків генетичного матеріалу тварин і рослин, які знаходяться під загрозою зникнення. - Створення екологічних фондів при природно-заповідних об'єктах. - Здійснення заходів щодо відновлення корінних природних комплексів на заповідних територіях. - Ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
<p>Створення ефективної системи поводження з промисловими і твердими побутовими відходами.</p>	<p>Програмою заплановано впровадження наступних заходів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Будівництво, технічне переобладнання і реконструкція сміттепереробних і сміттєспалювальних заводів. - Будівництво, розширення та реконструкція споруд, придбання та впровадження установок, обладнання та машин для збору, транспортування, перероблення, знешкодження та складування побутових, сільськогосподарських і промислових відходів виробництва, відходів розчищення зелених насаджень, кубових залишків. - Будівництво, розширення та реконструкція установок, виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва та побутових відходів. - Будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та

	<p>інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Спеціальні роботи щодо запобігання пилоутворенню на прилеглих територіях шламонакопичувачів і хвостосховищ. - Будівництво, розширення та реконструкція цехів утилізації осадів на очисних каналізаційних та водопровідних комплексах. - Будівництво та реконструкція установок знешкодження та утилізації шламів. - Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин.
<p><i>Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік.</i> Затверджена рішенням Харківської обласної ради від 24.12.2020 № 24 - VIII.</p>	
<p>Відновлення і покращення гідрологічного режиму річок Харківської області.</p>	<p>Програмою заплановано покращення екологічного стану водойм області, що передбачає реалізацію заходів, спрямованих на поліпшення гідрологічного, санітарного, технічного стану та якості води; зменшення зон підтоплення; створення водоохоронних зон, зменшення впливу промислових та інших виробничих об'єктів на рівень забруднення підземних вод, підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водопідготовки та очищення стічних вод із застосуванням ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів.</p>
<p>Впровадження екологічно безпечного механізму утилізації побутових відходів.</p>	<p>Програмою заплановано рекультивуацію територій полігонів твердих побутових відходів; будівництво сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів із застосуванням сучасних, екологічно безпечних технологій; забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів.</p>
<p>Розширення мережі природно-заповідного фонду.</p>	<p>Програмою заплановано реалізацію заходів щодо збереження та розширення території природно-заповідного фонду області, збільшення відсотка заповідності по районах області та по області у цілому, установлення в природі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду.</p>
<p><i>Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2009–2013 роки та на перспективу до 2020 року.</i> Затверджена рішенням Харківської обласної ради XLVII сесія V скликання від 29.10.2009.</p>	

Цілі та завдання програм ідентичні тому, що Програму, яка аналізується звітом про СЕО, розроблено у зв'язку із закінченням терміну дії комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2009 – 2013 роки та на перспективу до 2020 року, затвердженої рішенням Харківської обласної ради від 29.10.2009 № 1413-V (зі змінами).	
<i>Програма «Питна вода Харківської області» на 2012-2020 роки. Затверджена рішенням Харківської обласної ради XI сесія VI скликання від 01.03.2012 № 350-VI, зі змінами, внесеними рішенням обласної ради від 15.10.2020 № 1350-VII.</i>	
Упорядкування зон санітарної охорони джерел питного водопостачання.	Програмою заплановано створення водоохоронних зон з комплексом агротехнічних, лісомеліоративних, гідротехнічних, санітарних та інших заходів, спрямованих на запобігання забрудненню, засміченню та виснаженню водних ресурсів.
Будівництво та реконструкція водопровідних та каналізаційних очисних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання, зокрема в сільських населених пунктах.	Програмою заплановано впровадження заходів щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів в області: будівництво споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання.
Будівництво та реконструкція водозабірних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання.	Одним із пріоритетних завдань Програми є: покращення екологічного стану водойм області, що передбачає реалізацію заходів, спрямованих на підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водопідготовки та очищення стічних вод із застосуванням ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів.
<i>«Комплексна програма розвитку водного господарства Харківської області на період до 2021 року».</i> Затверджена рішенням Харківської обласної ради XXII сесія VI скликання від 20.06.2013 № 746-VI.	
Розвиток меліорації земель і поліпшення екологічного стану меліорованих угідь шляхом відновлення функціонування гідромеліоративного комплексу, реконструкції і модернізації меліоративних систем та їх споруд, впровадження нових способів зрошення земель, застосування водо- та енергозберігаючих екологічно безпечних режимів зрошення і водорегулювання.	Програмою заплановано впровадження ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території. Реалізацію заходів щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби зі шкідливою дією вод (біологічна меліорація водних об'єктів, винесення водоохоронних зон в натуру, упорядкування джерел, очищення русел від дерев, що потрапили до них внаслідок проходження весняних повеней, будівництво протиповеневих водосховищ і дамб тощо). Заплановано будівництво, розширення та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, проведення заходів із захисту від підтоплення і затоплення. Будівництво, розширення та реконструкція механічних, гідравлічних, фізіологічних

Захист від шкідливої дії вод шляхом проведення берегоукріплювальних робіт та регулювання русел річок, будівництва та реконструкції гідротехнічних споруд, захисних дамб, розчищення русел річок.	рибозахисних пристроїв на промислових, комунальних і сільськогосподарських водозаборах.
--	---

Звітом про СЕО також проведена оцінка відповідності даної Програми зобов'язанням у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що стосуються ДДП, встановлені нормативно-законодавчими актами у сфері охорони довкілля.

Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, забезпечується виконання вимог нормативно-законодавчих актів у сфері охорони довкілля, державних будівельних норм та державних санітарних правил при плануванні населених пунктів. Врахування таких зобов'язань з урахуванням визначених параметрів санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, електронних полів, іонізуючих випромінювань, зон санітарної охорони від підземних джерел водопостачання, охоронних зон інженерних мереж та території природоохоронного призначення, а також дотримання режимів господарського використання встановлених в їх межах – звітом про СЕО пропонується на подальших стадіях реалізації заходів та проєктів Програми, а саме під час здійснення оцінки впливу на довкілля у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

За результатами аналізу можна зробити висновок, що ДДП «Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» в достатньо високій мірі відповідає цілям екологічної політики, встановленим на національному, регіональному та місцевому рівнях; враховує більшість з них та пропонує комплекс заходів, які сприятимуть їх виконанню.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі на здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Згідно із «Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років) при реалізації будівництва різних об'єктів комунальних, соціальної, інженерної та транспортної інфраструктури, промисловості. При цьому на кожному етапі в процесі будівництва та подальшої експлуатації об'єктів будуть виникати негативні наслідки у вигляді утворення відходів, порушення рослинного покриву під час провадження планованої діяльності, збільшення кількості автотранспорту. Можливо, потрібно буде проводити видалення зелених насаджень, зняття і складування поверхневого шару ґрунту. Також під час виконання будівельних і монтажних робіт слід очікувати допустимий негативний вплив на атмосферне повітря, рослинний і тваринний світи, ґрунти та водні ресурси. Крім того, при роботі двигунів будівельних машин, механізмів та автотранспорту на навколишнє середовище буде чинитися шумовий вплив – акустичне забруднення. За тривалістю зазначені види впливу будуть носити тимчасовий характер, обмежений розрахунковим терміном будівництва, по межах впливу – локальне, обмежене простором ведення будівельних робіт. Проте всі ці впливи відносяться до тимчасових і не стануть причиною суттєвого довгострокового погіршення екологічної рівноваги екосистем населеного пункту.

До довгострокових наслідків (50-100 років) відносяться впливи постійного характеру – викиди і скиди, шум, утворення відходів, додаткове споживання ресурсів. Основна кількість забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, є відпрацьовані гази техніки та автотранспорту. Токсичність відпрацьованих газів обумовлюється змістом у них окису вуглецю й діоксиду азоту, кількість яких залежить від кількості спожитого палива та технічного стану двигунів.

Непостійними довгостроковими впливами є роботи, пов'язані з реконструкцією об'єктів, консервацією, припиненням їх існування, перепрофілюванням, заміною обладнання та устаткування, модернізацією тощо.

Кумулятивні наслідки – розвиток негативних процесів через нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Ймовірність того, що реалізація ДДП призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності будуть мати значний сумарний негативний вплив на довкілля, – є незначною. Це пов'язане з тим, що всі види впливів на навколишнє середовище мають незначну за силою та масштабом дію (незначне збільшення чисельності населення, додаткове енерго- та ресурсоспоживання). Тому наявність та розвиток кумулятивних наслідків малоімовірні. Для стовідсоткового виявлення кумулятивних наслідків необхідно проводити постійний контроль за якістю ґрунту, харчових продуктів місцевого виробництва, питної води тощо.

Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом певного часу перевершують можливість їх асиміляції або трансформації. На прилеглої території великі підприємства забруднювачі – відсутні. При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість

виникнення кумулятивного впливу який супроводжуються негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря забруднюючих речовин не передбачається. Детальна оцінка кумулятивного впливу буде можлива в процесі експлуатації території з урахуванням даних моніторингу навколишнього середовища та проведення відповідних розрахунків. Змін клімату і мікроклімату в результаті планованої діяльності не очікується, оскільки в результаті впровадження проєктних рішень відсутні значні виділення теплоти та парникових газів. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні. Обрана технологія розміщення забудови є більш екологічно безпечна.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту. Можливий сумарний ефект деяких речовин при викиді забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років). З боку соціально-економічних умов провадження діяльності буде мати позитивний наслідок: збільшення території під забудову садибними ділянками, що призведе до збільшення чисельності населення, створення нових робочих місць, що сприятиме зайнятості населення.

Тимчасові наслідки для довкілля – при виконанні підготовчих та будівельних робіт вплив на навколишнє середовище на атмосферне повітря матиме короточасний та локальний характер, викиди здійснюватимуться при роботі будівельних машин та механізмів, при здійсненні зварювальних робіт, земельних робіт, при фарбуванні металевих поверхонь, при функціонуванні планованих підприємств.

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки реалізації завдань Програми для, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

В процесі стратегічної екологічної оцінки був здійснений аналіз впливу реалізації заходів та проєктів Програми як на окремі компоненти навколишнього природного середовища, так і сукупний вплив на природні процеси та комплекси. Значного негативного впливу під час впровадженні діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

Серед основних ймовірних екологічних наслідків, пов'язаних з реалізацією Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки, наступні:

а) для довкілля:

- Атмосферне повітря – можливе забруднення від стаціонарних джерел та пересувних джерел під час будівництва, розширення та реконструкції об'єктів планованої діяльності, що передбачаються заходами Програми. З метою покращення стану атмосферного повітря в області запланована реалізація заходів щодо: організації виробництва, встановлення та реконструкції обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин хімічного та біологічного походження, що викидаються в атмосферне повітря; організації виробництва та застосування матеріалів, використання методів та впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря; розроблення, організації виробництва пристроїв для очищення відпрацьованих газів двигунів та оснащення ними транспортних засобів;

- Ґрунти – можливе забруднення, засмічення та порушення ґрунтів від неочищених господарсько-побутових та поверхневих (дошових і талих) стічних вод. Основними

заходами Програми щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів в області є: будівництво споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання. З метою захисту від підтоплення і затоплення ґрунтів, запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, усунення або зниження до допустимого рівня їх негативного впливу Програмою запланована реалізація заходів щодо будівництва, розширення та реконструкції протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, проведення заходів щодо хімічної меліорації ґрунтів та інше;

- Поводження з відходами – можливе забруднення і засмічення ґрунтів, ґрунтових вод, атмосферного повітря та інше, в зв'язку з незадовільним рівнем збору, перероблення, знешкодження та складування побутових, сільськогосподарських і промислових відходів виробництва. Основними заходами Програми щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів в області є: будівництво, технічне переобладнання і реконструкція сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів; будівництво, розширення та реконструкція установок, виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва та побутових відходів; будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів; будівництво, розширення та реконструкція цехів утилізації осадів на очисних каналізаційних та водопровідних комплексах; будівництво та реконструкція установок знешкодження та утилізації шламів;

- Водні ресурси – можливе забруднення водних об'єктів від неочищених господарсько-побутових та поверхневих (дощових і талих) стічних вод. Основними заходами Програми щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів в області є: будівництво у населених пунктах, на новобудовах і розширення та реконструкція на діючих підприємствах споруд для очищення стічних вод, берегових споруд для прийому та очищення з плавзасобів господарсько-побутових стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання; створення водоохоронних зон та винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг; будівництво, розширення та реконструкція руслових аераційних станцій; ліквідаційний тампонаж або переведення на регульований режим роботи самовиливних артезіанських свердловин, інше;

- Здоров'я населення – фізичні, хімічні чи біологічні характеристики забруднюючих речовин створюють чи можуть створити санітарно-епідеміологічне навантаження на здоров'я населення. Забезпечення зниження навантаження на довкілля, зумовленого надмірним забрудненням атмосферного повітря, водних ресурсів, земель (ґрунтів), накопичення у великому обсязі відходів, планується шляхом впровадження природоохоронних заходів в рамках реалізації Програми;

б) для територій з природоохоронним статусом – реалізація Програми запланована за межами територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, земель природно-заповідного фонду України, територій та об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову і естетичну цінність та об'єктів комплексної охорони, в зв'язку з чим можна зробити висновок, що реалізація природоохоронних заходів, що визначені Програмою не має впливу на території з природоохоронним статусом. Крім того, основними заходами Програми щодо збереження природно-заповідного фонду є: розроблення проєктів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх територій; ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, інше;

в) транскордонні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – заходи Програми не мають транскордонних наслідків на довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у зв'язку із цим немає потреби щодо визначення транскордонних наслідків документа державного планування.

Реалізація Програми не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох завдань Програми має призвести до покращення екологічної ситуації в регіоні.

Затвердження Програми, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період (1-3 роки) буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Реалізація положень Програми буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

До довгострокових наслідків відноситься питання забруднення атмосферного повітря, що склалися під впливом фізико-географічних умов басейну, насамперед кліматичних умов. Значного негативного впливу під час реалізації заходів та проєктів ДДП на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки, як зазначалося вище, буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування

На основі аналізів, представлених у попередніх розділах, та з метою сприяння досягненню цілей екологічної політики, встановлених на регіональному та місцевому рівнях, запропоновано ряд заходів для пом'якшення виявлених потенційних негативних наслідків для навколишнього середовища та здоров'я населення, що можуть виявлятися в процесі впровадження заходів і проєктів запланованих Програмою. Термін «пом'якшення» відноситься до усунення, зменшення, запобігання або контролю негативних впливів на навколишнє середовище, які можуть виникнути внаслідок впровадження ДДП. Запропоновані заходи складаються з тих, що були визначені в процесі розроблення даної Програми і рекомендацій що виникли в результаті виконання СЕО.

Реалізація ДДП «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» потребує виконання великої кількості заходів, що стосуються основних напрямків Програми, виконання яких є невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища населених пунктів в області.

Найбільш позитивними для довкілля та здоров'я населення мають стати заходи, пов'язані з поліпшенням екологічної ситуації на території області. Програмою заплановані наступні природоохоронні заходи, що направлені на запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання ДДП:

- створення водоохоронних зон, підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водопідготовки та очищення стічних вод із застосуванням ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів;
- переоснащення виробництва із впровадженням енерго- і ресурсозберігаючих технологій, застосуванням сучасних матеріалів та методів, маловідходних та екологічно безпечних технологічних процесів, високоефективних систем очищення пилогазових викидів;
- забезпечення застосування раціональних, екологічно безпечних технологій видобування корисних копалин; озеленення населених пунктів;
- збільшення відсотка заповідності по районах області та по області у цілому, установа в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- рекультивация територій полігонів твердих побутових відходів; будівництво сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів із застосуванням сучасних, екологічно безпечних технологій; забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів;
- підвищення рівня обізнаності населення з питань охорони довкілля, екологічна освіта і виховання.

Сукупність природоохоронних заходів забезпечать сприятливі умови для досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища.

Виконання завдань передбачених Програмою сприятиме запобігання погіршенню екологічної ситуації та здоров'я населення, створюватиме сприятливі умови для відтворення природних ресурсів і як наслідок досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища, що є основою екологічної безпеки області.

Основними складовими результативності є:

- поліпшення екологічної ситуації в області;
- зниження рівня антропогенного навантаження на довкілля;
- забезпечення раціонального природокористування;

- покращення гідрологічного режиму річок;
- забезпечення належного санітарно-екологічного стану прибережних захисних смуг;
- покращення якості води природних джерел;
- озеленення населених пунктів;
- забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів;
- запровадження системи роздільного збирання твердих побутових відходів з метою використання відходів у якості вторинної сировини;
- будівництво полігонів твердих побутових відходів, які відповідають встановленим стандартам;
- будівництво сміттєпереробних та сміттєсортувальних ліній;
- підтримка розробок у галузі інноваційних шляхів утилізації відходів;
- збереження та розширення території природно-заповідного фонду області;
- створення нових об'єктів природно-заповідного фонду;
- встановлення меж в природі існуючих об'єктів природно-заповідного фонду;
- вжиття заходів щодо охорони та відтворення водних біоресурсів;
- розробка проєктів визначення розмірів і меж водоохоронних зон;
- реконструкція існуючих та будівництво нових очисних споруд для очищення стічних вод;
- будівництво, реконструкція та технічне переоснащення очисних споруд;
- встановлення сучасних видів очисного обладнання скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти;
- проведення робіт, пов'язаних з поліпшенням технічного стану та благоустрою водойм;
- модернізація та реконструкція існуючих водопровідних та каналізаційних мереж;
- запровадження сучасних методів очистки викидів забруднюючих речовин на підприємствах області;
- створення умов для залучення підприємствами-забруднювачами фінансових ресурсів на модернізацію виробництв через механізми «Зелених інвестицій»;
- перехід на європейські стандарти якості палива для автотранспорту;
- залучення громадськості до прийняття рішень з питань охорони навколишнього природного середовища;
- проведення просвітницької роботи та формування проєкологічного мислення населення;
- розгалуження системи спостережних пунктів за забрудненням довкілля та оснащення їх сучасними приладами контролю та інше.

Узагальнений перелік заходів, які передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків у досягненні стратегічних цілей та завдань Програми:

1. Доопрацювання і експертне вдосконалення системи реалізації заходів та проєктів Програми (з фокусуванням на випереджаючий аналіз кількісних даних по атмосферному повітрю; водним ресурсам; земельним ресурсам та ґрунтам; біорізноманіттю, у т.ч. рослинному і тваринному світу, лісам і територіям природно-заповідного фонду; відходам і забрудненим промисловим і комунальним стічними водами; стану громадського здоров'я – складовим стану довкілля).

2. Організація і впровадження ефективної системи постійного моніторингу фактичного впливу на довкілля реалізації заходів та проєктів Програми, включаючи добір кваліфікованих експертів, формування зворотнього зв'язку та здійснення процедур можливого коригування чи внесення змін до проєктів за даними моніторингу складових стану довкілля.

3. Забезпечення системи постійного моніторингу необхідними технічними засобами (аналітичні приладові комплекси та регіональні мережі їх розміщення на

території області) і комп'ютерною технікою та ліцензованим програмним забезпеченням, а також – стандартизованими методиками вимірювань стану довкілля і обчислення та узагальнення результатів вимірювань складових стану довкілля.

4. Формування системи інформування громадськості та організації ефективних форм громадського обговорення щодо запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків впливу на складові довкілля у процесі виконання заходів та проєктів Програми, у т.ч. на основі даних моніторингу та з формуванням пропозицій і рекомендацій громадськості.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недосконалість інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)

В процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки будуть розглянуті наступні альтернативи:

Зважаючи на комплексність рішень Програми, що обумовлюється необхідністю виконання стратегічних цілей Програми, призначених для різних видів промислово-виробничої, соціальної, рекреаційної, комунікаційної діяльності, здійснюється розгляд виправданих альтернатив планованих рішень. При впровадженні заходів Програми, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення. Найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми. Разом з тим, в процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки буде розглянуто наступну альтернативу: «Нульовий сценарій» – тобто опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження зазначеного документа державного планування.

Під час здійснення стратегічної екологічної виконано:

- збір та аналіз інформації про поточний стан компонентів навколишнього природного середовища при використанні даних, зазначених у Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Харківській області у 2019 році, Екологічному паспорті Харківській області, тощо;
- проведення аналізу слабких та сильних сторін ДДП з точки зору екологічної ситуації;
- проведення консультацій із органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров'я населення;
- проведення консультацій з громадськістю – громадських обговорень та конкретного виявлення поточних екологічних проблемних питань області, та, водночас, попередження можливих негативних впливів реалізації завдань Програми.

При цьому використані такі методи:

- ✓ історичний метод – вивчення та аналіз формування й розвитку об'єктів території проектування у хронологічній послідовності;
- ✓ таксономічні методи – оцінка та ранжування ризиків впливу екологічних чинників на стан здоров'я населення та навколишнього середовища;
- ✓ метод ведення екологічного моніторингу – запровадження постійних у часі спостережень.

Вищевказані методи та підходи базуються на ключових принципах прийняття екологічно безпечних рішень – попередження та запобігання шкодочинному антропогенного впливу.

Основним критерієм під час проведення стратегічної екологічної оцінки проекту ДДП є його відповідність законодавству у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Основні методи під час стратегічної екологічної оцінки:

- 1) аналіз проекту ДДП з точки зору екологічної ситуації, а саме:
 - проаналізовано в регіональному плані природні умови території, яка межує з ділянкою розміщення планової діяльності, включаючи характеристику поверхневих водних систем, ландшафтів (рельєф, родючі ґрунти, рослинність та ін.), гідрогеологічні особливості території та інших компонентів природного середовища;
 - розглянуто природні ресурси з обмеженим режимом їх використання, в тому числі забруднення атмосферного середовища;

- оцінено можливі зміни в природних та антропогенних екосистемах;
- проаналізовано склад ґрунтів, рівні залягання підземних вод, особливості гідрогеологічних умов майданчика за результатами інженерно-геологічних вишукувань.
 - 2) консультації з громадськістю щодо екологічних цілей;
 - 3) розглянуто способи ліквідації наслідків;
 - 4) особи, які приймають рішення, ознайомлені з можливими наслідками здійснення запланованої діяльності;
 - 5) отриманні зауваження і пропозиції до проекту ДДП;
 - 6) проведено громадське обговорення у процесі розробки проекту ДДП.

При підготовці Звіту про стратегічну екологічну оцінку були виявлені наступні труднощі:

- відсутність детальних методичних рекомендацій із здійснення СЕО;
- відсутність рекомендацій щодо вибору методів аналізу відповідно стадії ДДП;
- відсутність методики, що дозволяють здійснювати довгострокові прогнози впливу об'єкту на довкілля;
- відсутність актуальних даних характеристики сучасного стану складових навколишнього природного середовища, біорізноманіття, інвентаризації природних ресурсів та особливо моніторингу довкілля безпосередньо для території регіону, що розглядається у відкритому доступі;
- відсутність у відкритому доступі текстових та графічних даних щодо моніторингу проявів екзогенних та ендегенних геологічних процесів.

Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки спрямована на дотримання високих екологічних стандартів. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від заходів та проектів Програми вказує на те, що реалізація Програми позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття та рекреаційні зони. Це означає, що Програма спрямована на екологічно збалансований та інноваційний сценарій розвитку і не потребує розгляду альтернатив.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення

Моніторинг довкілля – комплексна науково-інформаційна система регламентованих періодичних безперервних спостережень, оцінки та прогнозу змін стану навколишнього природного середовища з метою виявлення негативних змін і вироблення рекомендацій з їх усунення або послаблення.

Загальнодержавний моніторинг довкілля здійснюється у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля». Система моніторингу спрямована на: удосконалення рівня вивчення і знань про екологічний стан довкілля; покращення оперативності та якості інформаційного обслуговування користувачів на всіх рівнях; підвищення якості обґрунтування природоохоронних заходів та ефективності їх здійснення; сприяння раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки, сталого розвитку.

Підприємства, установи та організації незалежно від форм їх власності та підпорядкування, діяльність яких призводить чи може призвести до погіршення стану довкілля, зобов'язані здійснювати екологічний контроль за виробничими процесами та станом промислових зон, збирати, зберігати та безоплатно надавати дані та/або узагальнену інформацію для її комплексного оброблення (відповідно до п. 10 Постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля»).

В основі моніторингової оцінки лежить система кількісних і якісних індикаторів, що характеризують повноту та ефективність реалізованих рішень та який вплив це справляє на систему управління.

Екологічний моніторинг довкілля є сучасною формою реалізації процесів екологічної діяльності за допомогою засобів інформатизації забезпечує регулярну оцінку і прогнозування стану середовища життєдіяльності суспільства та умов функціонування екосистеми для прийняття управлінських рішень щодо екологічної безпеки, збереження природного середовища та раціонального природокористування.

Державна система екологічного моніторингу довкілля є інтегрованою інформаційною системою, що здійснює збирання, збереження та оброблення екологічної інформації для відомчої та комплексної оцінки і прогнозу стану природних середовищ, біоти та умов життєдіяльності, вироблення обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних соціальних, економічних та екологічних рішень на всіх рівнях державної виконавчої влади, удосконалення відповідних законодавчих актів, а також виконання зобов'язань України з міжнародних екологічних угод, програм, проектів і заходів.

Екологічний моніторинг довкілля здійснюється за достроковою державною програмою, яка визначає спільні, узгоджені за цілями, завданнями, територіями та об'єктами, часом (періодичністю) і засобами виконання дії відомчих органів державної виконавчої влади, підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності.

Суб'єктами Державної системи екологічного моніторингу довкілля, відповідальними за обов'язкове здійснення Державної програми екологічного моніторингу довкілля, є міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, які згідно зі своєю компетенцією отримують та обробляють дані про стан довкілля і виробляють відповідні рішення щодо нормалізації або поліпшення екологічної обстановки, раціонального використання і забезпечення якості природних ресурсів.

Об'єктами інформатизації в Державній системі екологічного моніторингу довкілля України є процеси відомчої екологічної діяльності та їх інтеграція на локальному, адміністративно-територіальному і державному рівнях, які відповідно охоплюють:

- території промислово-міських агломерацій, санітарно-захисних зон великих підприємств в тому числі АЕС, великих водоймищ, природоохоронних зон та інших спеціально визначених просторових одиниць;

- території областей України;
- території промислово-економічних регіонів, басейнів, великих річок та України в цілому.

В ході проведення СЕО проведено оцінку факторів ризику і потенційного впливу на стан довкілля, враховано екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного та стабільного соціально-економічного розвитку території та підвищення якості життя населення.

Оцінка фактичного впливу здійснюється на підставі та з урахуванням результатів моніторингу стану навколишнього природного середовища щодо реалізації господарської діяльності.

На підставі проведеного аналізу ДДП зроблено висновок, що Програма відповідає державним та регіональним стратегічним документам, реалізація заходів Програми не справить значного негативного впливу на стан довкілля та здоров'я населення.

Моніторинг реалізації Програми включає моніторинг реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію навантаження на довкілля, зумовленого проведенням комплексу заходів з покращення стану навколишнього природного середовища

Моніторинг базується на розгляді індикаторів та аналізі досягнення запланованих цілей. Моніторинг екологічних індикаторів ефективності Програми є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля матиме виконання заходів Програми.

Слід зазначити, що окремі індикатори дозволяють оцінити прямі наслідки впливу реалізації заходів Програми на довкілля, окремі – опосередковані.

Для якісного проведення моніторингу необхідне забезпечення регулярності збору моніторингових даних за визначеними індикаторами та їх аналіз для врахування під час прийняття рішень щодо планування комплексу природоохоронних заходів у майбутньому. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що Програма відповідає державним та регіональним стратегічним документам, реалізація заходів Програми не справляє значного негативного впливу на стан довкілля та здоров'я населення.

Враховуючи, що ДДП «Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» розроблена з метою забезпечення ефективної реалізації Стратегії розвитку Харківської області на період 2021 – 2027 роки доцільно скористатися показниками, які встановлені в Стратегії для стратегічної цілі «Забезпечення високої якості життя населення на всьому просторі регіону».

Звітом про СЕО рекомендується здійснення наступних контрольних заходів:

- порівняння фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками в області, в яких реалізуються заходи Програми, 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження. У разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми;
- порівняння захворюваності населення з минулорічними показниками у містах області в яких реалізуються заходи Програми, 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження. У разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми.

Таблиця 9.1 Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми.

№	Індикатор
<u>Атмосферне повітря</u>	
1.	Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення

2.	Викиди найпоширеніших забруднюючих речовин (оксид вуглецю, пил, оксиди азоту та діоксид сірки) в атмосферне повітря
3.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т
4.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг
<u>Водні ресурси</u>	
5.	Обсяги забору та використання свіжої води
6.	Обсяги скидання зворотних вод у водні об'єкти
7.	Обсяги скидання очищених і недостатньо очищених зворотних вод у водні об'єкти
<u>Відходи</u>	
8.	Обсяги утворення ТПВ на території області
9.	Обсяги утворення промислових відходів на території області
10.	Обсяги утилізованих промислових відходів
11.	Обсяги накопичених промислових відходів
<u>Здоров'я населення</u>	
12.	Природний приріст, скорочення (–) осіб
13.	Рівень захворюваності населення області

Таблиця 9.2 Моніторинг та контроль заходів з реалізації Програми проводиться щороку за такими показниками:

Показники	Одиниця виміру
кількість автоматизованих постів спостережень за станом атмосферного повітря	одиниць
індекс забруднення атмосферного повітря	умовних одиниць
обсяг утилізованих відходів	відсоток від загальної кількості утворених відходів
обсяг захоронених відходів	відсоток від загальної кількості утворених відходів
кількість ліквідованих стихійних сміттєзвалищ	одиниць
кількість збудованих та реконструйованих полігонів ТПВ, що відповідають вимогам екологічної безпеки	одиниць
відсоток населених пунктів області, де запроваджено роздільне збирання ТПВ	%
кількість та площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду	шт.; га
кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду, межі яких встановлені	одиниць
площа рекультивованих та відновлених земель	га
кількість заходів з поліпшення гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів, реконструкції споруд для очищення стічних та зливових вод	одиниць

кількість просвітницьких заходів, телевізійних передач та публікацій у засобах масової інформації з питань охорони навколишнього природного середовища та стану довкілля	одиниць
--	---------

Моніторинг наслідків виконання «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» для довкілля заплановано проводити щорічно.

На підставі результатів державного статистичного спостереження проводити порівняльний аналіз фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками.

У разі виявлення перевищень минулорічних показників проводиться аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів та проєктів Програми.

Крім того, заплановано проводити порівняння фактичних показників індикаторів виконання заходів Програми за всіма напрямками.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки ДДП «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» виявлена відсутність ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, що в першу чергу пов'язано із відсутністю проектування, будівництва чи функціонування потужних матеріальних об'єктів виробничого призначення та віддаленості дислокації проєктної території від державних кордонів.

11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію

У процесі проведення стратегічної екологічної оцінки ДДП «Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки» було окреслено першочергову пріоритетність утвердження екологічної безпеки та захисту навколишнього природного середовища, що у свою чергу слугують гарантими високого рівня безпеки, покращення стану здоров'я населення та екологічної ситуації території. Проектом документу державного планування враховані наявні проблеми території і запропонована найбільш екологічно доцільна та економічно вигідна його територіальна організація та подальший сталий розвиток.

Програму розроблено у зв'язку із закінченням терміну дії комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2009 – 2013 роки та на перспективу до 2020 року, затвердженої рішенням Харківської обласної ради від 29.10.2009 № 1413-V (зі змінами) та з урахуванням вимог Конституції України, Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про відходи», «Про природно-заповідний фонд України», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» (зі змінами), рішення сесії Харківської обласної ради від 17.11.1998 «Про затвердження Положення «Про обласний фонд охорони навколишнього природного середовища» (зі змінами, у редакції рішення сесії Харківської обласної ради від 30.05.2019 № 1007-VII), Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695, Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки та Плану заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки, схвалених рішенням обласної ради від 27.02.2020 № 1196-VII, інших нормативно-правових актів, державних, регіональних та галузевих програм у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Ініціатором розроблення Програми є Харківська обласна державна адміністрація, розробником та відповідальним виконавцем Програми – є Департамент захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної адміністрації. Учасниками Програми – є замовники коштів державного бюджету та обласного бюджету (обласного фонду охорони навколишнього природного середовища).

Головною метою Програми є реалізація ефективної природоохоронної політики на обласному рівні, забезпечення екологічної безпеки та раціонального природокористування, реалізації пріоритетних заходів охорони довкілля регіону, сприяння виконанню завдань щодо зменшення викидів і скидів забруднюючих речовин до навколишнього природного середовища, безпечного поводження з промисловими та побутовими відходами, збереження та розширення територій природно-заповідного фонду. Термін реалізації Програми: 2021-2027 роки.

У Програмі передбачено природоохоронні заходи, спрямовані на покращення екологічного стану регіону, у відповідності до переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 № 1147 (зі змінами).

Основними завданнями Програми є:

- реалізація пріоритетних заходів охорони довкілля області;
- реалізація екологічної політики Харківської обласної державної адміністрації;
- забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів;
- підвищення рівня обізнаності населення та залучення його до реалізації природоохоронної політики.

Виконання Програми забезпечується шляхом реалізації державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, здійснення природоохоронних проєктів і заходів та сприятиме безпечному довкіллю Харківщини.

Джерела фінансування Програми є державний бюджет, обласний бюджет (обласний фонд охорони навколишнього природного середовища). Обсяг фінансування Програми визначається щороку та затверджується обласною радою на відповідний фінансовий рік.

Розпорядженням Харківської обласної державної адміністрації від 18.12.2020 № 799 – схвалено проєкт обласного бюджету на 2021 рік та прогноз обласного бюджету на 2022-2023 роки:

Пріоритетними завданнями діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища є сприяння забезпечення безпеки життєдіяльності населення, запобігання виникнення природних та техногенних катастроф, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екомережі і впровадження екологічно збалансованої системи використання природних ресурсів.

Основними заходами у сфері охорони навколишнього природного середовища у 2022 та 2023 роках є:

- забезпечення мінімізації та ліквідації шкідливого впливу на довкілля;
- будівництво комплексів з управління відходами у населених пунктах області;
- будівництво нових та модернізація існуючих очисних споруд для покращення якості питної води;
- придбання спеціальної техніки для вивезення з населених пунктів Харківської області побутових відходів;
- розширення заліснених та заповідних територій.

Основними результатами, яких планується досягнути є:

- раціональне використання наявних природних ресурсів;
- покращення екологічного стану в населених пунктах Харківської області;
- зменшення антропогенного та техногенного навантаження на навколишнє природне середовища.

Станом на 24.12.2020 на пленарному засіданні позачергової II сесії Харківської обласної ради депутатський корпус затвердив основні показники головного фінансового документу регіону та підтримав проєкт рішення «Про обласний бюджет Харківської області на 2021 рік».

Програма передбачатиме реалізацію видів діяльності щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, одночасно виконуються два критерії визначені статтею 2 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку». Таким чином, проведення процедури стратегічної екологічної оцінки Програми є обов'язковим.

Стратегічна екологічна оцінка Програми дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу на довкілля та здоров'я населення, а також використовувати результати цього аналізу для впровадження природоохоронних, ресурсозберігаючих технологій та заходів, спрямованих на запобігання, зменшення та усунення забруднення довкілля в процесі стратегічного планування.

Реалізація положень Програми буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки як зазначалося вище буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Виконання заходів Програми не загрожує територіям з природоохоронним статусом, які є найбільш чутливими елементами територіальних екосистем.

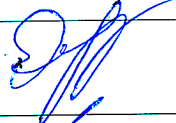
Заходи Програми не суперечать міжнародним угодам, державним програмам та планам, а навпаки спрямовані на їх безумовне дотримання та виконання.

Розроблення Програми було проведено з урахуванням ймовірних впливів на довкілля та з прагненням їх мінімізації.

Впливи на довкілля, що будуть виникати при проведенні заходів, не будуть перевищувати нормативно допустимих рівнів, що забезпечуватиметься застосуванням сучасних технічних рішень та проходження процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД) на місцевих рівнях, за потреби.

Реалізація заходів Програми за умови дотримання екологічних та нормативних вимог має сприяти зменшенню антропогенного навантаження на довкілля. Поєднання зусиль, спрямованих на виконання та дотримання умов Програми із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме підвищення рівня добробуту, здоров'я населення Харківської області та досягнення вищих стандартів життя.

12. Перелік виконавців звіту про стратегічну екологічну оцінку

№ зп.	Прізвище, ім'я, по-батькові	Кваліфікація	Підпис
1	Кравченко О.К.	Магістр екології та охорони навколишнього середовища	
2	Божко О.С.	Магістр екологічної безпеки	